

Mielieji skaitytojai,

Jūsų rankose jau ketvirtasis „Suaugusiųjų švietimo“ numeris, skiriamas besimokančiųjų regionų tematikai. Ši Vakarų šalyse populiari idėja, daug kur sėkmingai įgyvendinta, aptariama Lietuvoje viešėjusios dr. Gertrudos Wolf, Vokietijos švietimo ministerijos ekspertės, straipsnyje. Autorė analizuoja regioną, kaip geografinę, ekonominę, individų ir institucijų bedradarbiavimo erdvę, akcentuodama asmens individualių mokymosi poreikių identifikavimo svarbą.

Pasitelkę Vokietijos bei kitų šalių pavyzdžius mėginome analizuoti ir analogiškus procesus, vykstančius mūsų šalyje. Bendradarbiavimo tarp suaugusiųjų švietimo institucijų ir jų veiklos tobulinimo pavyzdžiu gali būti laikomas Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centro su partneriais įgyvendinamas projektas, skirtas suaugusiųjų švietimo institucijų plėtrai regionuose, – jį leidinyje pristato Saulius Samulevičius bei šalies suaugusiųjų švietimo įstaigų vadovai.

Nuolatos stebėdami ir analizuodami suaugusiųjų švietimo sistemos būklę, įsiklausydami į besimokančiųjų, andragogų, vadovų mintis ir pageidavimus matome, kad vienos suaugusiųjų švietimo institucijos yra pasirengusios pokyčiams, modernizacijai, aktyviai tobulina savo vadybos ir metodus gebėjimus, tuo tarpu kitos gerokai atsilieka, balansuoja tarp pasiilgtos pastatų, mokymosi erdvių modernizacijos ir pasyvios steigėjų laikysenos jų atžvilgiu. Tai rodo ir savivaldybėse atliktos apklausos, iliustruojančios, kad daugelyje jų suaugusiųjų švietimo klausimai kol kas yra tik planavimo ir pavienių naujovių įgyvendinimo stadijoje, ir tik primygtinai skatinant ir finansuojant iš „centro“.

„Nuo įkūrimo 1961 m. kai kurios mokyklos patalpos nebuvo nė karto remontuotos, bijome atidaryti langus, kad šie neiškristų...“ – sako Vilniaus „Židinio“ mokyklos direktorė Birutė Perveneckienė, bandanti savo mokyklą tvarkyti iš kuklių, mokinių suneštų lėšų. Tai, apie ką šiame numeryje kalba direktorė, yra skaudi dar daugelio mūsų suaugusiųjų mokyklų tikrovė, kurią kiek praskaidrins planuojama jų renovacijos programa.

Negalime nepastebėti ir teigiamų pokyčių, augančio suaugusiųjų švietimo ir mokymosi visą gyvenimą poreikio bei didėjančio žmonių noro mokytis. Tačiau jau dabar svarbu mąstyti apie ateitį, kai menkstant ES finansiniams stimulams, šiandien skiriamiems šalies švietimo plėtrai, reikės surasti savų finansinių švertų suaugusiųjų švietimui finansuoti. Kokie tuomet galėtų būti taikomi finansavimo modeliai, svarsto Viešosios politikos ir vadybos instituto analitikė Galina Vaščenkaitė, siūlydama ieškoti kompromisų tarp mokymosi paslaugų pasiūlos ir paklausos finansavimo.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje akcentuojama, kad suaugusiųjų švietimo institucijoms svarbu plėsti tarptautinę partnerystę, o šioje srityje geriausias pagalbininkas – Švietimo mainų paramos fondas – jauna, profesionali organizacija, kurios veiklą pristato direktorė Daiva Šutinytė.

Tikimės, kad šios ir kitos šiame numeryje pristatomos temos padės ne tik geriau suprasti mokymosi visą gyvenimą tendencijas, bet ir sustiprinti asmeninę nuolatinio mokymosi motyvaciją.

Suaugusiųjų švietimas 2007–2008 m. bendruosiuose ugdymo planuose

2007 m. parengti bendrieji ugdymo planai, skirti vieneriems mokslo metams. Dokumentas parengtas atsižvelgiant į šiuo metu vykdomą Mokinių mokymosi krūvių mažinimo priemonių planą.

Bendruosiuose ugdymo planuose nemažai dėmesio skirta suaugusiųjų mokymo organizavimo atnaujinimui. Atliepiant suaugusiųjų poreikius, suaugusiųjų mokyklose taikoma ne tik tradicinė mokymo forma, bet ir modulinis, neakivaizdinis, savarankiškas mokymas.

Ugdymo planuose aprašant modulinį mokymąsi nelieta modulių pakopos sąvokos, o valandų skaičius nustatomas tam tikriems modulių mokymosi metams. Pirmą kartą nurodomas valandų skaičius pradinio ugdymo programos dalykų mokymuisi modulinio būdu.

Mokyklos, organizuojančios neakivaizdinį suaugusiųjų mokymąsi, šių mokslo metų ugdymo planuose ras valandų ir įskaitų paskirstymą jau nuo V klasės.

Siekiant skatinti mokyklas dažniau taikyti lanksčias mokymosi formas suaugusiesiems, Švietimo ir mokslo ministerija atnaujino modulinio, neakivaizdinio, savarankiško mokymosi tvarkos aprašus, kurie ugdymo organizavimą šiais būdais reglamentuoja detalčiau.

Baigiamosiose klasėse ugdymo turinį reglamentuoja nuo rugsėjo I-osios įsigalėjęs Vidurinio ugdymo programos aprašas. Mokiniai mokosi pagal individualius planus, jiems siūloma daugiau menų ir technologijų programų. Dalykus ir išplėstinius ar bendruosius jų kursus vienuoliktokai ir dvyliktokai renkasi laisvai, neviršydami nustatyto maksimalaus pamokų skaičiaus per savaitę. Suaugusiųjų mokyklų mokiniai laisvai renkasi ir privalomąją užsienio kalbą XI klasėje. Iki XI klasės suaugusieji gali nesimokyti menų dalykų, neprivaloma yra ir kūno kultūra. Šio dalyko pamokos gali būti panaudotos kitiems mokinio pasirinktiems dalykams mokytis. Kūno kultūros nepasirinkusiems suaugusiesiems pakanka mokytis 8 dalykų vidurinio ugdymo programai baigti.

Suaugusiųjų mokyklos turi didesnę pasirinkimą negu anksčiau skirstydamos papildomo ugdymo valandas saviraiškos programoms – komunikacinių technologijų, kalbinėms, meninėms, sportinėms, sveikatos ugdymo ir kitoms suaugusiųjų, kurie mokosi, kompetencijoms

plėtoti. Šias kompetencijas ugdyti padeda ir ne mažiau nei 10 pamokinės veiklos dienų, per kurias mokyklos turi vykdyti meninės, kultūrinės veiklos, profesinio informavimo ir karjeros planavimo, sportinius, prevencinius ir kitus projektus.

Suaugusiųjų mokyklų I–XI klasių mokiniai pamokas šiais mokslo metais baigs gegužės 30 dieną, dvyliktokai – gegužės 16 dieną. Per mokslo metus suaugusieji, kurie mokosi, atostogauja du kartus – Kalėdų ir Velykų laikotarpiais.

Šiuo metu švietimo ir mokslo ministerija jau pradeda rengti kitų mokslo metų ugdymo planus, kuriuose siekiama įgyvendinti mokymosi kryptių pasirinkimo modelį.

Trečiasis ES šalių suaugusiųjų švietimo ekspertų posėdis

2007 m. sausio mėn. Briuselyje vyko trečiasis Europos Komisijos švietimo ir mokslo generalinio direktorato organizuotas Europos Sąjungos šalių suaugusiųjų įgūdžių ekspertų darbo grupės posėdis.

Per posėdį ekspertai diskutavo, kokios suaugusiųjų kompetencijos turėtų būti vertinamos ES mastu, ypačingą dėmesį buvo skirtas su profesine veikla susijusių kompetencijų ir įgūdžių svarbai aptarti. Taip pat buvo svarstomos ES šalių galimybės dalyvauti Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) rengiamame tyrime „Suaugusiųjų kompetencijų tarptautinio vertinimo programa“ (angl. PIAAC). Tiriama planuojama vertinti šiuos suaugusiųjų įgūdžius/kompetencijas: bendrąjį, matematinį ir informacinių technologijų raštingumą bei su darbine veikla susijusius įgūdžius. EBPO tyrėjai atkreipė dėmesį, kad šiame tyrime, be įvairių socialinių grupių asmenų kompetencijų vertinimo, bus vertinamos ir žemą kvalifikaciją turinčių asmenų kompetencijos. Žemos kvalifikacijos asmenų įgūdžių ir gebėjimų vertinimas svarbus todėl, kad dažniausiai šiems asmenims būna sudėtinga dalyvauti mokymo veikloje, integruotis į darbo rinką ir visuomeninį gyvenimą.

Paroda „Mokymasis, studijos, karjera 2007“

2007 m. vasario mėn. Vilniuje Lietuvos parodų centre „Litexpo“ vyko paroda „Mokymasis, studijos, karjera 2007“. Apsilankyti parodoje buvo pakviesti ne vien studijas bei profesinę karjerą planuojantys mokiniai, bet ir norintys tobulinti kvalifikaciją suaugusieji.

Švietimo ir mokslo ministerija pristatė stendą, kuriame buvo pateikiama informacija apie bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, aukštąjį mokslą, neformalųjį švietimą ir karjeros planavimą.

Bene pirmą kartą parodos lankytojai galėjo sužinoti apie suaugusiesiems skirtas paslaugas – įvairius kursus, apie galimybes gilinti profesines žinias, tobulinti kvalifikaciją ar stažuotis užsienyje.

Parodoje dalyvavo daugiau kaip 100 profesinių mokyklų, kolegijų, universitetų, kalbų ir kvalifikacijos tobulinimo bei perkvalifikavimo kursus rengiančių institucijų ir bendrovių iš Lietuvos bei įvairių užsienio šalių.

Pristatyta neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros perspektyvų ir finansavimo alternatyvų studija

2007 m. kovo mėn. Vilniuje vyko Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktos studijos, kurioje analizuojamos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros Lietuvoje perspektyvos bei jo finansavimo alternatyvos, pristatymas ir diskusija tolesnės neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros klausimais.

Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktoje studijoje analizuojamos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros Lietuvoje perspektyvos bei jo finansavimo alternatyvos. Kaip parodė studija, dėl ES struktūrinių fondų investicijų Lietuvoje sparčiai išaugo suaugusiųjų neformaliojo švietimo finansavimas. Tačiau susiduriama su švietimo kokybės užtikrinimo problemomis: planuojant suaugusiųjų neformalųjį švietimą nepakankamai atsižvelgiama į realius suaugusiųjų mokymosi poreikius, o skirtinguose sektoriuose dirbantys asmenys turi skirtingas mokymosi galimybes.

Paroda „Mokymasis, studijos, karjera 2007“

Lietuvos suaugusiųjų švietimo patirtis pristatyta Azerbaidžane

Toliau plėtojant Baltijos ir Šiaurės Kaukazo šalių bendradarbiavimą suaugusiųjų švietimo srityje, ministerijos Tęstinio mokymo skyriaus vedėjas Ričardas Totoraitis 2007 m. balandžio mėn. dalyvavo Baku vykusioje konferencijoje „Azerbaidžano plėtros perspektyvos ir eurointegracija. Suaugusiųjų švietimas ir mokymasis visą gyvenimą“. Konferencijoje, kurioje dalyvavo Azerbaidžano Parlamento, įvairių ministerijų atstovai, R. Totoraitis pristatė Lietuvos švietimo laimėjimus, mūsų šalies įdirbį plėtojant mokymosi visą gyvenimą sistemą, suaugusiųjų švietimo finansavimo modelius, ES paramos panaudojimo patirtį. Buvo susitikta su Azerbaidžano švietimo ministru J. Merdanovu ir aptartos galimybės pasikeisti ekspertais.

Azerbaidžanas, šiuo metu išgyvenantis ekonominį pakilimą, gali daugiau dėmesio ir lėšų skirti savo švietimo sistemai tobulinti, o tam šią šalį skatina ir Europos Sąjunga, plėtodama kaimynystės politikos programas. Šiame kontekste Baltijos šalių ekspertų patirtis gali praversti Azerbaidžano kolegoms tobulinant švietimo teisinę bazę, apmokant personalą, diegiant pažangesnius švietimo finansavimo modelius, todėl numatoma ir toliau plėtoti bendradarbiavimą.

Azerbaidžano konferencijos dalyviai, antras iš kairės Azerbaidžano švietimo ministras J. Merdanovas

Apie Lietuvos suaugusiųjų švietimą – Europai

2007 m. balandžio mėn. Briuselyje vyko tarptautinio *InfoNet* projekto korespondentų susitikimas, kuriame aptartos Europos suaugusiųjų švietimo leidinių gali-

mybės bendradarbiauti ir pasikeisti informacija, straipsniais, naujienomis. Numatoma, kad netolimoje ateityje ir „Suaugusiųjų švietimo“ žurnale atsiras galimybė publikuoti įvairių ES šalių korespondentų parengtą medžiagą suaugusiųjų švietimo tematika, o informaciją iš Lietuvos pristatyti kitų ES šalių skaitytojams. Seminaro dalyviai lankėsi ir Europos Parlamente organizuotame metiniame Europos suaugusiųjų švietimo asociacijos priėmimo, detaliau susipažino su šios organizacijos pastangomis didinti ES institucijų susidomėjimą suaugusiųjų švietimo problemomis.

„Europos kokybės pažymėjimo“ *Comenius, Erasmus, Grundtvig* programų baigiamasis renginys

2007 m. gegužės mėn. Vilniuje vyko Švietimo mainų paramos fondo organizuotas nacionalinis „Europos kokybės pažymėjimo“ *Comenius, Grundtvig, Erasmus* sklaidos projekto baigiamasis renginys. Šio projekto pagrindiniai tikslai – išryškinti buvusios *Socrates* ir dabartinės *Mokymosi visą gyvenimą* programos naudą bei pristatyti geriausias decentralizuotos veiklos projektus, taip pat paskatinti projektų dalyvius – besimokančiuosius ir koordinatorius – būti aktyvius, kurti kokybiškus projektus ir gebėti projektų laimėjimus pristatyti platesnei visuomenei. Švietimo mainų paramos fondui buvo pateiktos aštuonios šiame projekte dalyvavusių institucijų paraiškos.

Projekte dalyvavo nacionalinės agentūros iš Lietuvos, Austrijos, Belgijos, Bulgarijos, Vokietijos, Estijos, Prancūzijos, Italijos, Liuksemburgo, Olandijos, Rumunijos, Slovėnijos, Didžiosios Britanijos ir Vengrijos.

Renginyje iškilmingai buvo apdovanotos trys ekspertų geriausiai įvertintos institucijos, 2001–2006 metais vykdžiusios *Grundtvig* programos projektinę veiklą. Geriausiais suaugusiųjų švietimo projektais pripažinti *Alytaus jaunimo centro* direktorės Reginos Vilkelienės koordinuotas projektas „Žmonės, turintys ypatingų poreikių, susitinka su ypatingu menu“, kuris išsiskyrė veiklą kokybe, tolerancija ir pagalba neįgaliesiems, suteikdamas galimybę ugdyti pagrindinius įgūdžius ir lavinti jų kūrybiškumą; *Kauno rajono neįgaliojo jaunimo užimtumo centro* Kristinos Stanislovaitienės koordinuotas projektas „Teatras: idėjos per mainus ir paramą“, kuris puoselėjo Europos metų, skirtų žmonėms, turintiems

Apdovanoti geriausi projektai

negalia, idėjas ir skatino ryšį tarp socialinės aplinkos, kultūros ir švietimo; **Alytaus muzikos mokykla** ir Aldonos Vilkėlienės koordinuotas projektas „Gydančios muzikos natų gijos“, kurio tikslas padėti asmenims, turintiems sveikatos sutrikimų, psichologinių problemų, sustiprinti bendravimo ryšius šeimoje ir visuomenėje. Dviejų aukščiausią įvertinimą gavusių institucijų atstovai buvo pakviesti dalyvauti tarptautinėje „Europos kokybės pažymėjimo sklaidos“ ir **Mokymosi visą gyvenimą** programos konferencijoje Vienoje, Austrijoje. Geriausiai įvertintas Alytaus jaunimo centro projektas pateko į tarptautinį „E-Quality Label Winners 2006“ projektų sąvadą.

Šalies regionuose – diskusijos apie suaugusiųjų švietimo politiką

Europos Komisija 2007 m. skyrė paramą Švietimo ir mokslo ministerijos projektui „Švietimas ir mokymas 2010: visuomenės informavimo kampanija apie mokymosi visą gyvenimą politiką“. Pagrindinis projekto tikslas – pasitelkiant įvairias visuomenės informavimo priemones, supažindinti visuomenę su mokymosi visą gyvenimą politika, tęstinio mokymosi galimybėmis, pakviesti socialinius partnerius aktyviau prisidėti prie **Mokymosi visą gyvenimą** strategijos įgyvendinimo Lietuvoje.

Įgyvendinant projektą organizuoti informaciniai seminarai-diskusijos dešimtyje Lietuvos apskričių, parengtas vaizdo klipas, skatinantis suaugusiuosius mokyti, išleistas informacinis žurnalo „Suaugusiųjų švietimas“ priedas ir kita informacinė medžiaga.

Projektu ketinama paskatinti plačią diskusiją **Mokymosi visą gyvenimą** strategijos klausimais, sutelkti įvairias suaugusiųjų švietimo institucijas bendram darbui ir atkreipti dėmesį į suaugusiųjų švietimo svarbą.

Albinas Mitrulevičius, Marijampolės apskrities viršininkas

Svarstytos suaugusiųjų švietimo plėtros perspektyvos

2007 m. gegužės mėn. Vilniuje Švietimo ir mokslo ministerija kartu su partneriais organizavo konferenciją „Mokymosi visą gyvenimą strategija: suaugusiųjų švietimo plėtros perspektyvos“. Konferencijoje buvo svarstomi poreikiai tobulinti suaugusiųjų švietimo sistemą, aptartos atnaujinamos **Mokymosi visą gyvenimą** strategijos gairių kryptys, pedagogų ir suaugusiųjų švietimo institucijų sąveikos, savivaldybių suaugusiųjų švietimo institucijų renovacijos galimybės, rengiami pasiūlymai Europos Komisijos komunikato „Suaugusiųjų mokymas: mokyti niekada nevēlu“, priimto 2006 m. spalio mėn., veiksmų planui.

Suaugusiųjų švietimo institucijų atstovai, aptarę suaugusiųjų švietimo situaciją, priėmė kreipimąsi į Švietimo ir mokslo ministeriją ragindami, planuojant 2007–2013 metų ES struktūrinių fondų paramos skirstymą, deramą dėmesį skirti suaugusiųjų švietimo institucijų infrastruktūrai atnaujinti. Konferencijoje dalyvavo daugiau nei 100 suaugusiųjų švietimo srities ekspertų, suaugusiųjų švietimo institucijų, pedagogų rengimo centrų, savivaldybių švietimo skyrių, nevyriausybinių organizacijų atstovų. Konferencijos dalyviai atstovavo daugiau nei 70-čiai įvairių švietimo institucijų, kurių paslaugomis kasmet naudojasi per 200 tūkstančių besimokančių pedagogų ir suaugusiųjų.

Konferencija surengta vykdant Europos Komisijos remiamą projektą „Švietimas ir mokymas 2010: visuomenės informavimo kampanija apie mokymosi visą gyvenimą politiką“.

Patvirtinta Mokytojų ir suaugusiųjų švietimo centrų renovavimo ir aprūpinimo šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis programa

Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. liepos 27 d. įsakyму patvirtinta Mokytojų ir suaugusiųjų švietimo centrų renovavimo ir aprūpinimo šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis programa.

Programos tikslas – tobulinti suaugusiųjų švietimo paslaugų kokybę, renovuojant ir aprūpinant šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis šią veiklą vykdančius mokytojų ir suaugusiųjų švietimo centrus.

Numatoma, kad įgyvendinus programą bus renovuota ir aprūpinta būtinomis mokymo priemonėmis 101 mokytojų ir suaugusiųjų švietimo įstaiga, kurių paslaugomis kasmet naudojasi apie 200 tūkst. suaugusiųjų. Programai įgyvendinti bus skirti 25 mln. Lt. Bendras planuojamų atnaujinti pastatų plotas sudarys apie 36 tūkst. m².

Tikimasi, kad atnaujinus suaugusiųjų švietimo centrų infrastruktūrą, šios įstaigos turės galimybę siūlyti daugiau paslaugų, atsiras galimybė ugdymo procese naudoti modernias technologijas ir taikyti aktyvius mokymosi metodus, ženkliai padidės mokytojų, tobulinančių kvalifikaciją, ir suaugusiųjų, kurie mokosi, skaičius.

Alytaus suaugusiųjų švietėjai aktyviai plėtoja neformalųjį suaugusiųjų švietimą

Alytaus jaunimo ir suaugusiųjų mokykla 2006–2007 mokslo metais organizavo įvairių neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiklą socialiai pažeidžiamiausioms bendruomenės grupėms – pensininkams ir neįgaliesiems. Šios veiklos metu buvo parengta ir praktiškai išbandyta keletas neformaliojo mokymo programų: praktinio informacinių technologijų naudojimo, skiautinių siuvimo meno, užsienio kalbų (anglų ir prancūzų) bei muzikos ir dainavimo. Mokymosi turinys ir forma buvo kuriami atsižvelgiant į dalyvių poreikius bei galimybes. Naujai taikyti mokymo metodai ypač sudomino bendruomenės narius ir įpusėjus paskaitoms pasirodė, kad jau yra norinčiųjų mokytis ir kitais metais.

Aptarimuose su dalyviais išryškėjo, kad neformaliojo mokymo organizavimas sprendžia iš karto kelias bendruomenės problemas: plečia ribotas pažeidžiamų socialinių grupių savišvietos ir savirealizacijos galimybes, skatina užimtumą, be kurio vyresnio amžiaus ar neįgalūs asmenys blogai jaučiasi.

Pirmą kartą organizuotos tokio pobūdžio paskaitos tapo išbandymu suaugusiųjų mokytojams (andragogams). Mokymo metodų taikymas pagyvenusiems ar neįgaliesiems žmonėms skiriasi nuo įprastų. Mokytojai pastebėjo, kad jiems dar nepakanka andragoginių žinių.

Siekiant užtikrinti veiklos viešumą ir lygias galimybes joje dalyvauti ateityje, sukurtas reklaminis filmas apie daugiau nei pusmetį kauptą neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų organizavimo ir teikimo patirtį Alytaus jaunimo ir suaugusiųjų mokykloje. Filmą pristatytas Baltijos jūros regiono šalių, Lietuvos švietimo įstaigų ir vietos savivaldos atstovams. Tikimasi, kad jis palengvins gerosios patirties sklaidą tarp kitų suaugusiųjų švietimo institucijų ir prisidės populiarinant neformalųjį suaugusiųjų švietimą kaip vieną iš prielaidų žmonių gyvenimo kokybei gerinti miestų ar miestelių bendruomenėse.

Mokymosi visą gyvenimą struktūros plėtra besimokančiuosiuose regionuose

Vokietijos federalinės švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos atstovė **dr. Gertruda Wolf** viešėdama Lietuvoje pristatė Vokietijoje įgyvendinamą projektą „Besimokantieji regionai – švietimo tinklų plėtra“.

„Besimokantieji regionai – švietimo tinklų plėtra“ yra dalis veiksmų programos „Mokymasis visą gyvenimą visiems“, kurią 2001 m. inicijavo Vokietijos federalinė švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija. Tai yra svarbiausia bendra valstybės ir žemių iniciatyva, nukreipta į mokymosi visą gyvenimą plėtrą, kuriai įgyvendinti iš Europos Sąjungos socialinio fondo gauta 118 mln. eurų.

Programa „Besimokantieji regionai – švietimo tinklų plėtra“ išsiskiria tuo, kad grindžiama regionais ir yra besikuriančios struktūros, kurią sudaro nuolatinis tinklinis vertikalus ir horizontalus ryšys tarp įvairių švietimo steigėjų, pobūdžio. Palyginti su ligšioline švietimo tinklų strategija nauja yra tai, kad besimokantieji nuosekliai įtraukiami į švietimo tinklų idėją. Švietimo tinklo, kurio tikslas išryškinti aglomeracijos pranašumus, idėjos neapsiriboja vien panašiai dirbančių institucijų ryšiais. Švietimo tinklų struktūra, skatinan-

ma mokymąsi visą gyvenimą, nuosekliai orientuojasi ir į besimokančiųjų biografijas.

Dėmesio centre – regionas

Kodėl yra prasminga mokymosi visą gyvenimą struktūros kūrimą pradėti nuo regiono? Atkreipus dėmesį į Vokietijos Federacinės Respublikos švietimo politikai svarbų federalinių žemių struktūrizavimą, pasidaro aišku, kad būtent regionas nužymi optimalią sritį, kurioje individo mokymosi procesai atspindi jo gyvenamąją vietą ir turi būti remiami arba jiems daroma įtaka. E. Nuisslis (2004 m.) regioną apibrėžia grįsdamas tuo, kad jame esantys objektai pasiekiami per vieną dieną viešuoju transportu ar automobiliu, neapsistojus nakvynei ir net ne keliaujant. Ši iš pirmojo žvilgsnio galbūt banali formuluočių sukuria lemiamą regiono ir socialinės erdvės ryšį. Nepaisant to, kad socialinei erdvei apibūdinti nėra vienareikšmio, visuotinio apibrėži-

mo, socialinė erdvė atspindi svarbius lyginamuosius dydžius pedagogikos ir socialinės pedagogikos diskurse.

W. Preisas / G. Thiele (2002 m.) erdvę suvokia kaip kasdienius išorinius santykius, kuriems būdingas tam tikras privatumas, bet ta erdvė išsiveržia iš individualaus gyvenamojo pasaulio. Galima sakyti, kad erdvė yra socialiai reikšmingesnė vieta, neturinti glaudžių santykių ir laiduojanti individui išskirtinę identifikaciją. Būtent dėl to švietimo siūlymus prasminga sieti su socialine erdve. Priklausomai nuo tiriamo individo, socialinė erdvė gali gerokai skirtis. Ji gali aprėpti visą miestą arba apsiriboti vienintele jo gatve. Iš socialinės pedagogikos kilusi socialinės erdvės orientacija vis didesnę reikšmę įgyja pedagoginėje srityje kaip jos veiklą orientuojantis modelis. Būtent dėl to socialinė erdvė išsiskiria kaip vienintelis atramos taškas plėtojant mokymosi visą gyvenimą struktūrą. Socialinei erdvei svarbu, kokiuose erdviniuose vie-

netuose vyksta žmonių tarpusavio bendravimas, jų mokymasis, į kokių, su mokymosi procesais susijusius erdvinius patyrimus būtina atsižvelgti. Regionas – tai kitas didesnis vienetą, kuriame vėliau ir fiziškai atstovaujama švietimo sistemos institucijų struktūrai. E. Nuisslio apibrėžimas nurodo, kad regionas atspindi plėtrą nuo socialinės link viešosios, bet dar neiširtos erdvės ir sudaro optimalias atkarpas tarp socialinės erdvės, supančios individą, ir viešosios bei svarbios, švietimo politikai artimos erdvės, kurioje susispietę švietimo steigėjai ir institucijos. Federalinė žemė, kaip švietimo rėmimo vieta, neturėtų būti suinteresuota tokia artimu ryšiu su socialine erdve. Dėl to regionas, koks konkrečiu atveju bebūtų sunkus ir netikslus jo apibūdinimas, yra tinkamas atsparos taškas švietimo politikos struktūros plėtrai, kuri, grindžiama mokymusi visą gyvenimą, orientuojasi į individualią besimokančiojo biografiją.

Mokymosi regionas kaip ekonomikos veiksnys

Ekonomine ir politine prasme regionas užima išskirtinę vietą. Struktūrinę plėtra industriniu geografiniu požiūriu visų pirma grindžiama tuo, kaip suvokiama pirminė ekonominės, industrinės veiklos erdvė – regionas. Ir globalizacijos laikais regionas nepraranda savo reikšmės, bet jį labiausiai apibūdina atitinkama mažesnių ir vidutinių bendrovių veiklos apimtis. Šiuo atveju regioninė plėtra yra pagrindinė sąvoka, kuri teigia, kad švietimo klausimai vis labiau išskyla iki ekonomikos veiksnio lygmens. Todėl techninius pokyčius lemia gebančios mokytis darbo jėgos potencialas ir atitinkamos švietimo įstaigos. Anksčiau minėtas apibrėžimas pasirodo tiek teisingas, kiek jis susi-

sieja su kasdiene darbo jėgos mobilumo erdve. Jei švietimui – ypač kvalifikacijos tobulinimui – priskiriama reikšminga vieta regiono plėtros ir ekonominių inovacijų skatinimo procese, šitai privalu nukreipti į regioninę švietimo plėtrą.

Vartojant sąvoką „besimokantysis regionas“ iškart kyla asociacijų su sąvoka „besimokančioji organizacija“. H. Willke (2001 m.) teigimu, intelektualią organizaciją apibūdina dvi, viena nuo kitos priklausomos aplinkybės: gebėjimas mokytis ir polinkis į inovacijas. Intelektuali arba besimokančioji organizacija įgyja reikšmę ekonomikos erdvėje, nes žinios tampa gamybos veiksniumi. Be to, dominuoja gaminiai, kurių vertę pirmiausia sudaro „įmontuota ekspertizė“, pavyzdžiui, kompiuterinė programinė įranga, loginės mikroschemos, spalvoti monitoriaus ekranai, vaistai ar biotechnologijos. H. Willke nurodo, kad daugiau nei 50 procentų sukurtos „Siemens“ produktų vertės atsiranda dėl paslaugų, kuriose jau yra intensyviai įdiegtos mokslo žinios. Šią nuorodą patvirtina N. Stehro (2000 m.) požiūris, kad šiuolaikinė visuomenė vis labiau virsta žinių visuomene, kurioje gamybos veiksniai – darbas ir nuosavybė – savo tradicine forma praranda reikšmę, nes žinios tampa svarbiu gamybos veiksniumi. „Besimokančiojo regiono“ koncepcija ir „Besimokančiosios organizacijos“ modelis atspindi pagrindinę mintį: sujungti visų regioninių organizacijų ir aktyvo potencialą tam, kad regiono plėtra būtų inicijuota, stabilizuota, institucionalizuota kaip savarankiškas, atsakingas ir dėl savo poveikio vis labiau sisteminių grįžtamąjį ryšį turintis savirefleksinis „bottom-up“ procesas (Th. Stahlas, R. Schreiberis, 1998 m.). Iš besimokančiojo regiono, kaip ir besimokančiųjų

organizacijos, tikimasi išskirtinio atsinaujinimo, kuris įmanomas gerinant apsikeitimą žiniomis. Tai, koku būdu žinios jungiamos tarpusavyje, lemia ir koku mastu bei forma jos gali būti panaudojamos ir susiejamos. Nepritaikytos, sustingusios ar užslėptos ir neatskleistos žinios trukdo atskleisti individų ir bendruomenės mokymosi bei veiklos gebėjimus. Vieša komunikacijos kultūra, kuriai reikalingi prieinami ir skaidrūs kanalai, yra orientuota į didelį individų ir bendruomenių dalyvavimą. Regioniniai mokymosi procesai žymia dalimi priklauso nuo santykių tarp pavienių organizacijų ir veikiančių asmenų, kokia apimtimi ir kokiais metodais šie veikėjai tarpusavyje bendrauja. Dėl to R. Dobischatas ir kiti autoriai teisingai nurodo, kad besimokančiųjų regionų švietimo užduotis – ne tik skatinti kolektyvinius mokymosi procesus, bet ir atspindėti socialinės veiklos normas ir taisykles.

Žinių visuomenės sąvokoje pasikeitė žinių ir mokymosi supratimas, dėl to atsivėrė naujos galimybės ekonominiams politiniams ir švietimo politiniams klausimams svarstyti. Pasikeitimas žiniomis, gebėjimas mokytis ir tolesnis mokymasis neapsiriboja pedagogine intervencija, bet, kaip žiniomis paremtos industrijos gamybos priemonės, yra tapę skiriamuoju šiuolaikinės visuomenės bruožu, tad reikia rasti bendrą erdvę, kurioje šis ryšys gali tapti naudingas. Tai yra regionas, kuris ne dėl akivaizdžios ekonominės politinės reikšmės, o visų pirma dėl ryšio su besimokančiuoju individu artimas socialinei erdvei.

Mokymosi visą gyvenimą struktūros

Žvelgiant iš šios perspektyvos, šiuolaikinis *homo economicus* yra glaudžiai susijęs su mokymosi visą gyvenimą idėja. Mokymasis visą gyve-

nimą reiškia naujai mokytis, mokytis pačiam, mokytis su kitais, mokytis iš įvairių rūšių žiniasklaidos ir pirmiausia mokytis bendrauti. Jei iš mokymosi procesų tikimasi viešumo, tuomet švietimo keliai negali nuvesti į akla vietę. Švietimo sistemos skaidrumas ir viešumas – teisėti pagrindiniai dabartinės švietimo politikos reikalavimai, dėl to švietimo tinklų plėtra suvokiama kaip pagrindinis skiriamasis mokymosi visą gyvenimą struktūros požymis. Besimokančiųjų planus būtina nuosekliai įtraukti į švietimo tinklus. Švietimo tinklų struktūros nebeapakanka pritaikyti tik kaip įvairiapusišką ir dominuojantį ryšį institucijų lygmeniu, kaip tai būdavo pradžioje. M. Westerbarkey (2004 m.) sukūrus švietimo tinklais sujungtas ir bendradarbiaujančias pagalbos organizacijas, greitai paaiškėjo, kad būtina kokybiškai keisti esminius punktus, nes tie, kuriems reikia pagalbos, įtraukiami į konstrukta, o ta pagalba virsta savipagalba. Tas pats galioja ir švietimui, kuris siekia didinti individo iniciatyvą ir savikontrolę. Orientacija į besimokančiojo biografiją yra kur kas daugiau nei paslauga. Turint omenyje tai, kad ji siekia didinti savireguliacijos kompetenciją, reikalauja struktūrų, kurios suteikia galimybę veiksmingai savarankiškai švietimo veiklai.

Be R. Dobischato ir kitų autorių (2006 m.) įvardytų visuotinių švietimo tinklų sukūrimo veiksmų, galima nustatyti ir kitus skiriamuosius požymius, kurie turi išskirtinę reikšmę numatomai mokymosi visą gyvenimą struktūros plėtrai. Dabartinės struktūros logikai didelės įtakos turi individo ir organizacijos priešybė, kuri įneša savo indėlį į besimokančiųjų švietimo pereinamuosius momentus ir lūžius. Pastariesiems įveikti būtinos atitinkamos priemonės, pavyzdžiui,

konsultacijos ir pereinamojo laikotarpio vadyba. Šios priemonės prie ilgalaikio struktūros pakeitimo gali prisidėti tik tuomet, jei jos įtvirtinamos struktūriškai, tai reiškia, jei tarp švietimo tinklų partnerių sukuriama nuolatiniai sąlyčio taškai. Grindžiantis mokymusi visą gyvenimą, išryškėja švietimo tinklų struktūros novatoriškumas, kuris pirmiausia priklauso nuo jos pačios gebėjimo mokytis ir dėl to į tinklus turi būti įtraukiamos atitinkamos metastruktūros.

Programa „Besimokantieji regionai – švietimo tinklų plėtra“

Mokymosi konsultacijos, pereinamojo laikotarpio vadyba ir besimokančiųjų regionų metastruktūrų plėtra yra svarbūs rodikliai, padedantys nustatyti programos struktūros poveikį: švietimo ir jo institucijų steigėjų reikalavimus atitinkančių bei į gyvenimo situacijos individualizavimą ir besimokančiųjų biografiją nukreiptų regioninių konsultacinių agentūrų plėtra ir steigimas yra kertinis akmuo būsimos švietimo veiklos, kuri skirta mokymuisi visą gyvenimą. Šiuo atveju besimokančiųjų regionų pavyzdys gali būti Berlyno „mokymosi parduotuvės“ ir Leipzigo i-punktai (informacijos punktai), kurie, kaip švietimo modelio metmenys, turi būti įtraukti į programos tobulinimo fazę ir toliau kokybiškai plėtojami.

„Mokymosi parduotuvės“ ir informacijos punktai ne tik teikia informaciją, bet ir supažindina su kvalifikacijos tobulinimo galimybėmis. Lankytojams suteikiama individuali konsultacija, patarimai kvalifikacijos kėlimo klausimais, jų paslaugoms laisvai prieinamas internetas. Sėkmingam darbui laiduoti yra būtinas prisijungimas prie interneto. Dėl to Leipzigo i-punktai siekia, kad internetiniu

ryšiu jie būtų sujungti ne tik su švietimo įstaigomis, bet ir tarpusavyje. Konsultacija orientuojasi į asmenis, ieškančius patarimo, tad agentūros padeda peržengti institucijų ribas.

Įvairių švietimo sričių veikla pasidaro tikslingesnė, kai pasitelkiama pereinamojo laikotarpio vadyba. Dėl to besimokančiuosiuose regionuose buvo sukurta daug jų poreikius analizuojančių ir struktūras tvarkančių vadybos instrumentų, pavyzdžiui, apskritojo stalo pokalbiai, bendri darbo kalendoriai ir kiti įprasti bendravimo būdai, kurie palengvina bendradarbiavimą pereinamuoju laikotarpiu horizontaliu ir vertikaliu lygmenimis. Šiuo požiūriu gerą pavyzdį pateikia Eseno besimokantieji, kurių atramos tašku iš pradžių buvo sieninis kalendorius programiniu pavadinimu „Susitikimai“. Pirmieji besimokančiųjų ir mokytojų susitikimai buvo grinžiami struktūrinėmis kooperacijomis, o dabar Eseno pedagogai ugdo bendrus švietimo idealus ir tikslus, kuriuos stengiasi paversti bendra veiksmų strategija.

Suaugusiųjų švietimo srityje bendravimas dažnai vyksta mažesnėse patalpose, pavyzdžiui, Greifsvaldo liaudies aukštesniojoje mokykloje, projekte „Integratyvus mokyklos baigimas, pasirenkant profesiją“, kurio pagrindas – liaudies aukštesniosios mokyklos mokytojų ir socialinių pedagogų bendradarbiavimas. Dar neturintys struktūros vertikalūs pereinamieji laikotarpiai sukuria akivaizdžiai produktyvios veiklos lauką, kuriame pirmieji pradiniai susitikimai greitai tampa pastovūs. Mat besimokančiųjų regionų organizacijos ir aktyvas čia betarpiškai ir labai greitai galėjo atskleisti besikuriančios struktūros poveikį. Kaip tik dėl to reikėjo išsamios mokslinės refleksijos tam, kad būtų išvengta pernelyg greitai įsiviraujan-

čios rutinos ir iš jos kylančio pavojaus prarasti profesionalumą.

Bet struktūros plėtra jokia būdu neapsiriboja pavieniais projektais. Tikslingą švietimo tinklų atnaujinimą galima plėtoti tik tuomet, jei atitinkamos metastruktūros užgožia į praktinę veiklą orientuotą tinklų struktūrą. Tai teikia naudos besimokantiesiems regionams, nes proceso metu programos lygmeniu susikūrė naujos struktūros ir net vadinamųjų teminių švietimo tinklų forma. Iš išorės žiūrint, teminiai švietimo tinklai yra beveik programos metastruktūra. Iš pradžių juos nebuvo numatyta įtraukti į programą „Besimokantieji regionai – švietimo tinklų plėtra“, bet tinklo viešumas leido proceso metu padaryti atitinkamą sistematizaciją.

Šis sisteminimas pradžioje turėjo pagrįsti bei valdyti programos įtaką ir tam tikslui nustatyti apžvalginės temas, turinčias išskirtinį, programos profilį atitinkantį inovacijos potencialą. Švietimo tinklų darbo pagrindas – pasikeitimas patirtimi, plečiant savo paslaugas ir produktus, taikant švietimo srityje įvairius didaktinius metodus ir orientuojantis į tikslines mokymosi grupes. Grindžiant teminiais tinklais, programa „Besimokantieji regionai – švietimo tinklų plėtra“ pradžioje siūlė surengti projekto arba pavienių interneto partnerių pasikeitimą patirtimi. Šiuo požiūriu buvo susilaukta projekto rengėjų, Vokietijos oro ir kosminės erdvės centro mokslinių darbuotojų, paramos. Tokiu būdu jie laidavo, kad būtų suvoktas projekto lygmuo, kuris leidžia pertvarkyti praktinę veiklą ir suteikia jai papildomos inovacinės reikšmės. Teminiai tinklai vertinami ne tik kaip atsinaujinimo ženklai; jie inicijuoja mokslo bei praktikos susiliejimą ir dėl to laikomi svarbia sudėtine interneto profesionalumo, mokymosi sugebėjimo ir galimų pokyčių dalimi.

Švietimo tinklams ne veltui priskiriamas inovacinis vaidmuo, be to, jiems tenka nuolat gintis nuo primetamų pretenzijų į išskirtinumą ir priekaištų dėl įprastinių veiksmų rutinos. Tam tarnauja įkurti teminiai tinklai. Besimokančiuosiuose regionuose buvo įsteigti šeši teminiai tinklai:

- Ilgalaikė struktūra ir organizacinė regioninių švietimo tinklų, skirtų mokymuisi visą gyvenimą, plėtra.
- Švietimo rinkodara, kurios tikslas yra tobulinti pasikeitimo procesus tarp pasiūlos ir paklausos.
- Konsultacijos mokymo ir kvalifikacijos kėlimo klausimais.
- Nauji mokymosi pasauliai.
- Nauji mokymosi ir švietimo fazių pereinamieji laikotarpiai.
- Mažesnių ir vidutinių bendrovių subūrimas ir bendradarbiavimas su jomis.

Apie teminių tinklų turiningumą byloja tai, kad jais remiasi mokslinis programos aspektas struktūruojant pastarosios rezultatus, ir kad valstybės bei žemių valdymo komisija, atsižvelgdama į teminius tinklus, sukūrė esminius švietimo programos tobulinimo principus.

Išvada

Besimokančiųjų regionų švietimo tinklų struktūra apima daug projektų, kurie net įtraukiami į didžiuosius tinklus su daugiau nei 40 partnerių. Kasdieniniuose projektuose dalis darbo, susijusio su struktūros pokyčiais, gal ir ne visada matoma, todėl reikėtų žvelgti iš laiko perspektyvos. Projekto dalyviams svarbi perspektyva ir „iš paukščio skrydžio“, kuri galėtų tiksliau nustatyti jų ligšiolinio darbo vietą ir labiau išryškinti būsimų užduočių sritį.

Struktūrinių pokyčių procesai, kurie turi skatinti mokymąsi visą gyvenimą, niekada iš esmės nesibaigia. Mokymasis visą gyvenimą yra sekstinas, į ateitį orientuotas pavyzdys, todėl mokymasis turi būti ne tik lankstesnis, bet ir išskirtinės struktūros. Tai, kad besimokantieji regionai pasibaigus pirmajai pakopai neužvertė knygos ir nepasitenkino tuo, ką pasiekė, bet didesnę projekto dalį toliau tobulino, byloja apie programos novatoriškumą.

Žvelgiant iš struktūros pokyčių perspektyvos, programos pretenzijas į ilgą laiką vis dėlto reikia vertinti kritiškai. Pirminis besimokančiųjų regionų skatinimo modelis numato mažėjantį finansavimą, nors į rinką orientuotas verslo modelis turėtų tarnauti tam, kad projektai būtų paversti ilgalaikiais. Vis dėlto jei besimokantieji regionai iš tikrųjų yra tradicinės švietimo sistemos struktūrinio pokyčio modelis, kuris įgyvendintų mokymąsi visą gyvenimą, tuomet finansiniai klausimai ir toliau liktų svarbūs. Mat metastruktūroms, kaip ir švietimo teminiams tinklams, dar trūksta ilgalaikės koncepcijos. Apie tikrą struktūros pokytį gali būti kalbama tik tada, jei ši savo apimtimi ir esme pranoksta ligšiolinių besimokančiųjų regionų modelio pobūdį.

Vertė Ona Kacėnaitė

Tešiantiems mokymąsi suaugusiesiems – lanksčios mokymosi formos

Rūta Čižauskaitė-Stanaitienė

Įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos siekį didinti mokymosi prieinamumą, tobulinami suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys norminiai aktai. 2007 m. švietimo ir mokslo ministrė Roma Žakaitienė patvirtino atnaujintus modulinio, neakivaizdinio ir savarankiško mokymosi tvarkų aprašus. Šiame straipsnyje išsamiau pristatome jų teikiamas mokymosi organizavimo galimybes. Šie dokumentai parengti siekiant suteikti „antrąją galimybę“ pradinės, pagrindinės ar vidurinės mokyklos nebaigusiems bei siekiantiems pakartotinai mokytis asmenims.

Modulinis ir neakivaizdinis mokymas šalies suaugusiųjų mokyklose vykdomas jau nuo 1998 metų. Daugelis ankstesniųjų tvarkų nuostatų jau nederėjo su kitais bendrajį ugdymą reglamentuojančiais norminiais dokumentais. Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacijos atstovai pastebėjo, kad organizuodami modulinį mokymąsi mokyklų vadovai ir mokytojai susiduria su problema nustatyti mokinių žinių lygį padarius mokymosi pertrauką, metodinės pagalbos ir finansavimo trūkumu, priėmimo mokytis netikslumais.

Organizuodamos neakivaizdinį mokymąsi, mokyklos susidurdavo su apmokėjimo kuratoriui netikslumais, nereglamentuotomis nuotolinio mokymosi galimybėmis. Savarankiško mokymosi vykdymą sunkino mokesčio už konsultacijas bei užduočių parengimą surinkimas ir apskaitymas, atsiskaitymo už mokymosi pasiekimus organizavimas, mokymosi apimtys nustatymas.

Atnaujintuose modulinio, neakivaizdinio ir savarankiško mokymosi tvarkų aprašuose siekiama spręsti įvardytas problemas. Modulinio

mokymosi tvarkos apraše įvardijamos asmenų grupės, galinčios pasirinkti modulinį mokymosi būdą. Numatoma galimybė suaugusiesiems modulinio būdu mokytis anksčiau jų baigtoje bendrojo ugdymo programoje ar individualiame ugdymo plane nebuvo mokomųjų dalykų, tam tikrų dalykų pakartotinai, likviduoti įsiskolinimus, pasiręsti egzaminų perlaikymui ir įgyti pradinį, pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą, taip pat savišvietos tikslais.

Naujajame modulinio mokymosi tvarkos apraše numatyta galimybė mokykloje suformuoti Mokymosi pasiekimų įvertinimo komisiją, kuri padėtų siekiančiam mokytis modulinio būdu asmeniui įsivertinti savo mokymosi pasiekimus ir rekomenduotų juos atitinkantį ugdymo programos ar dalyko modulį. Pažymėtina, kad modulinio būdu suaugusieji galės mokytis stacionariai ir neakivaizdžiai.

Naujuosiuose modulinio, neakivaizdinio ir savarankiško mokymosi tvarkų aprašuose daug dėmesio skiriama mokymosi sutarties sąlygų aptarimui. Mokymosi sutartys sudaromos vieneriems metams, detalai apibūdinant mokyklos teikiamas paslaugas ir nurodant mokinio įsipareigojimus. Mokymosi sutartis, apibūdinanti mokymosi įvairiomis formomis sąlygas, turėtų padėti mokiniui ir mokytojui geriau organizuoti ugdymo procesą. Pasirašydamas mokymosi sutartį, mokinys iš karto turės apsispręsti, pavyzdžiui, dėl konsultacijų tipo, skaičiaus, mokymų dalykų ir jų programos apimtį, atsiskaitymo terminų ir kt.

Tvarkų aprašuose taip pat apibrėžiamos mokyklos direktoriaus, pavaduotojų ugdymui, mokytojų funkcijos organizuojant ugdymą taikant lanksčias mokymosi formas. Neakivaizdinio mokymosi tvarkoje nelieka anksčiau buvusios kuratoriaus sąvokos ir įvardijama, kad už vadovavimą neakivaizdinio mokymo klasei turėtų būti apmokama švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka. Pastebėta, kad suaugusieji noriai renkasi neakivaizdinę mokymosi formą, nes konsultacijų laikas padeda suderinti asmeninius ir profesinius įsiparei-

gojimus, įskaitų laikymas suteikia pasitikėjimo savo jėgomis mokantis savarankiškai. Atliepiant suaugusiųjų poreikius, dalis neakivaizdinį ir savarankišką mokymąsi pasirinkusių mokinių konsultacijų galės būti organizuojamos nuotoliniu būdu. Šis pakeitimas ypač aktualus neįgaliesiems, nes visos jų konsultacijos galės būti nuotolinės.

Tvarkų aprašuose nustatyta nauja apmokėjimo tvarka už modulinį ir savarankišką mokymąsi. Savo lėšomis už savarankišką ar modulinį mokymąsi turės mokėti asmenys, įgiję vidurinį išsilavinimą ir siekiantys pakartotinai mokytis kai kurių dalykų, norintys pasirengti egzaminų perlaikymui, turintys nepatenkinamų metinių pažymių ir siekiantys likviduoti vidurinio ugdymo programos mokomųjų dalykų įsiskolinimus. Nustatomas 1 MGL dydžio mokestis už vienerius savarankiško ar modulinio mokymosi metus, nepriklausomai nuo pasirinktos programos apimtį ar konsultacijų skaičiaus. Gautas įmokas mokyklos galės naudoti kaip specialiųjų programų lėšas. Tikimasi, kad ši apmokėjimo tvarka bus efektyvesnė, nes apmokėjimas vykdomas tik kartą per metus, apmokėjimo tvarka aptariama mokymosi sutartyje, besimokantieji skatinami intensyviau mokytis vienerių mokslo metų laikotarpyje, nenutraukti pradėto modulinio ar savarankiško mokymosi.

Pastebėtina, kad šių mokslo metų pradžioje įsigalioję modulinio ir neakivaizdinio mokymosi tvarkų aprašai dera su 2007–2008 m. bendraisiais ugdymo planais, pavyzdžiui, juose neliko modulio pakopos sąvokos – nurodomi mokymosi metai, įvestas valandų paskirstymas modulinio bū-

du mokantis pagal pradinio ugdymo programą, neakivaizdinis mokymas aprašomas jau nuo V klasės.

Tikimės, kad modulinio, neakivaizdinio ir savarankiško mokymosi tvarkos bus naudingos tobulinant suaugusiųjų švietimo organizavimo kokybę ir didinant jo prieinamumą. Siekiantys tęsti mokymąsi suaugusieji turės galimybę įgyti pradinį, pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą, mokytis naujai įvestų dalykų ir toliau studijuoti, taip pat tam tikrų dalykų mokytis savišvietos tikslais.

Lanksčios mokymosi formos sudaro galimybes suaugusiems asmenims pasirinkti jiems patogų mokymosi laiką ir reikalingą programos apimtį, prisidėti planuojant savo mokymąsi, ugdytis mokymosi visą gyvenimą nuostatas.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo mechanizmai

Viešosios politikos ir vadybos instituto analitikė

Galina Vaščenkaitė, remdamasi Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atlikta Viešosios politikos ir vadybos instituto studija „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė“, išsamiau apžvelgia pagrindinius šalyje veikiančius suaugusiųjų švietimo finansavimo modelius. Studija išleista atskiru leidiniu, taip pat pristatoma kitame šio numerio straipsnyje „Turtėja andragogų biblioteka“.

Pamatinis, iš pirmo žvilgsnio techninis klausimas, su kuriuo susiduriama skirstant neformaliajam suaugusiųjų švietimui skirtas lėšas, yra ką remti: paslaugų teikėjus ar jų gavėjus. Remiantis tuo, kaip atsakoma į šį klausimą, galima išskirti du bendriausius suaugusiųjų neformaliojo švietimo finansavimo modelius – pasiūlos finansavimą ir paklausos finansavimą. Pirmuoju atveju valstybė finansuoja švietimo paslaugų teikėjus, o antruoju – ne pati perka paslaugas, bet subsidijuoja paslaugų vartotoją, kuris, nusprendamas, kurį paslaugų teikėją pasirinkti, kartu su savimi „atsineša“ ir valstybės jam skirtą lėšų dalį.

Pasiūlos finansavimo modelis

Švietimo pasiūlos finansavimo modelis buvo sukurtas ir pradėtas diegti įgyvendinant visuotinį gyventojų švietimą. Įsipareigojusi visiems gyventojams užtikrinti prieinamas švietimo paslaugas, valstybė tapo ne tik svarbiausiu švietimo paslaugų finansavimo šaltiniu, bet ir šių paslaugų teikėja bei kokybės kontrolės institucija. Daugelyje švietimo sistemų, ypač privalomojo švietimo lygmenyse, nemažai pasiūlos finansavimo modelio bruožų išliko ir iki šių dienų. Pasiūlos finansavimo modelio elementai taikomi ir suaugusiųjų

neformaliajam švietimui ar konkrečioms šio švietimo segmentams.

Kaip jau minėta, pagrindinis pasiūlos finansavimo modelio bruožas yra tas, kad valstybė finansuoja švietimo paslaugų teikėjus, o ne jų vartotojus. Pastarieji švietimo paslaugų teikėjus renkasi iš daugmaž vienodų to paties lygmens įstaigų ir standartizuoto paslaugų paketo. Paslaugų teikėjai gali būti valstybiniai ar privatūs, siekiantys pelno ar viešieji juridiniai asmenys.

Pasiūlos pusės finansavimas gali būti susietas arba nesusietas su švietimo įstaigos veiklos rezultatais. Pirmuoju atveju lėšos mokymo įstaigoms skiriamos atsižvelgiant į anks-

tesniais metais skirtų lėšų apimtis, įstaigos dydį, fiksuotus įstaigos išlaikymo kaštus (pvz.: mokesčiai už komunalines paslaugas, mokymo įstaigos personalo atlyginimai ir kt.), mokymosi vietų skaičių.¹ Su veiklos rezultatais finansavimas paprastai nesiejamas tuomet, kai nepriklausomai nuo besimokančiųjų skaičiaus svyravimo būtina išlaikyti mokymo pajėgumus, kad prireikus jie galėtų būti panaudojami.

Kai pasiūlos finansavimas siejamas su švietimo paslaugų teikėjo veiklos rezultatais, lėšos skiriamos ne įstaigos išlaikymui, bet konkrečiai jos vykdomai programai ir tik jos vykdymo laikotarpiui. Veiklos rezultatų vertinimo kriterijais gali būti besimokančiųjų testavimo rezultatai ir įgytos kompetencijos, jų mokymosi trukmė ir kokybinis mokymosi pažangos vertinimas, įsidarbinimas įgijus naujas kompetencijas ir kiti rodikliai. Šis finansavimo tipas paprastai diegiamas, siekiant didinti neformaliojo švietimo sistemos efektyvumą. Jis netinkamas tais atvejais, kai mokymosi procesas yra svarbesnis už rezultatus (pavyzdžiui, kai kuriais socialinės rizikos ar specialiųjų poreikių grupių atstovų neformaliojo švietimo atvejais) arba kai mokymosi proceso rezultatų neįmanoma arba labai sunku objektyviai įvertinti (pavyzdžiui, neformaliojo neprofesinio švietimo atveju).²

Neformaliojo švietimo pasiūlos finansavimo modelis turi keletą ryškių privalumų. Pirma, jis leidžia užtikrinti paslaugų teikimo stabilumą, kai įstaigos yra valstybės valdomos ir (arba) visiškai finansuojamos nepriklausomai

nuo rezultatų. Besimokantieji gali būti tikri, kad pradėję mokymąsi galės jį užbaigti – mokymo įstaiga nebankrutuos ar nebus uždaryta, kol nebaigtas mokymosi procesas. Antra, kitaip nei privatus sektorius, valstybė gali skirti lėšų ne tik populiariausioms, bet ir mažiau populiarioms, nebūtinai pelningoms, tačiau valstybei svarbioms mokymo programoms, kurios rinkos sąlygomis ne visuomet būtų vykdomos (pavyzdžiui, tobulinant švietimo, sveikatos apsaugos, socialinių paslaugų ir viešojo valdymo darbuotojų bei valstybės tarnautojų kvalifikaciją). Taigi šis finansavimo modelis padeda užtikrinti neformaliojo švietimo programų įvairovę. Trečia, finansuodama pasiūlą valstybė gali efektyviau užtikrinti paslaugų prieinamumą specialiųjų poreikių ir socialinės rizikos asmenims – jų mokymas beveik visuomet reikalauja didelių pradinų investicijų į mokymo infrastruktūrą, dėl to dažniausiai yra nuostolingas, taigi ir nepatrauklus (net ir subsidijuojamiems) privatiems teikėjams. Pagaliau pasiūlos pusės finansavimo modelis leidžia išnaudoti masto ekonomiją. Jei paslaugų paklausa yra labai ribota ir dėl to neoptimalu investuoti į keletą įstaigų, valstybė gali investuoti ir teikti finansavimą tik vienam paslaugų teikėjui, nekurdama neproduktyvios konkurencijos. Neformaliojo švietimo pasiūlos finansavimo modelis pasitelkiamas ir tais atvejais, kai tam tikrų specifinių paslaugų teikėjais gali būti tik valstybinių įstaigų darbuotojai. Pavyzdžiui, valstybės saugumo ir gynybos ar teisėsaugos sričių darbuotojų mokymus, kurie susiję su valstybės paslaptimis, operatyvinės veiklos metodais ir pan., gali vykdyti tik valstybės įsteigti ir finansuojami paslaugų teikėjai.

Žinoma, be minėtų privalumų pasiūlos finansavimo modelis turi ir keletą nemažų trūkumų. Pirma, dėl netobulos turimos informacijos valstybei sunku tiksliai įvertinti paslaugų poreikį, taigi sprendimai, kurias programoms finansuoti ir kokias lėšų apimtis joms skirti, dažnai būna neoptimalūs. Dėl informacijos ribotumo taikant šį finansavimo mechanizmą biudžeto lėšos ne visuomet naudojamos efektyviai, neretai finansuojami pertekliniai mokymo pajėgumai, kai kitose įstaigose pajėgumų trūksta, paslaugų kaina (kurią sumoka valstybė) neatitinka kokybės, o paslaugų pasiūla – paklausos. Kitas šio mechanizmo trūkumas tas, kad paslaugų vartotojas, negalintis pats susimokėti už paslaugas, gali rinktis tik iš valstybės finansuojamų paslaugų teikėjų ir jų siūlomų mokymosi programų. Tai gali lemti vartotojo sprendimą pasirinkti mažiau reikalingas, tačiau visiškai arba iš dalies nemokamas paslaugas. Jei valstybė netinkamai informuojama apie paslaugų kokybę arba nesieja su ja įstaigos finansavimo sprendimų, tai vartotojui gali būti teikiamos nekokybiškos paslaugos, o jam paliekamas pasirinkimas vartoti jas arba atsisakyti.

Pasiūlos finansavimo modelis veikia tik esant keletui būtinų prielaidų. Pirma, turi egzistuoti finansuojamų paslaugų paklausa, o švietimo įstaigas finansuojanti institucija ir pačios švietimo įstaigos apie ją turi turėti visą informaciją, būtiną priimančiam sprendimui ir organizuojant paslaugų teikimą. Antra, finansuojanti institucija, jos atstovai arba dažniausiai specializuota finansuojančios institucijos įgaliota įstaiga turi kompetentingai prižiūrėti ir užtikrinti teikiamų paslaugų kokybę.

¹ Miguel Palacois, „Options for Financing Lifelong learning“, Policy Research Working Paper. 2004. – P. 23.

² CEDEFOP, „Output-Related Funding in Vocational Education and Training: A Discussion Paper and Case Studies“. Thessaloniki: CEDEFOP, 1998.

Paklausos finansavimo modelis

Rinkos principais pagrįstas paklausos finansavimo modelis ir įvairios jo atmainos pradėjo populiarėti paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais. Kaip jau minėta, pagrindinis šio modelio bruožas – valstybė skiria finansavimą vartotojui, suteikdama jam sprendimo galią, kokias paslaugas įsigyti, o ne pati jas perka.³ Neformaliojo švietimo paklausos finansavimo modelis vis populiarėja ES šalyse. Jo pagalba siekiama: 1) į švietimą pritraukti daugiau privačių investicijų ir 2) didinti švietimo sistemos efektyvumą, skatinant paslaugų tiekėjų konkurenciją dėl didesnę pasirinkimo laivę įgijusių paslaugų vartotojų.

Augant visuomenės mokymosi poreikiams, valstybė nebeturi pakankamai išteklių visus juos finansuoti. Be to, švietimo paslaugų vartojimas sukuria didelę privačią naudą. Todėl paklausos finansavimo modelis grindžiamas idėja, kad individai pirmiausia yra patys suinteresuoti vartoti kokybiškas švietimo paslaugas, taigi ir gali sumokėti bent dalį jų kainos. Neformaliojo švietimo paslaugas bendrafinansuoti skatinami ir darbdaviai. Bendro finansavimo mechanizmai, skirti didinti mokymosi paklausą, tapo svarbiausia suaugusiųjų švietimo finansavimo strategija EBPO šalyse.⁴ Neformaliojo švietimo paklausos finansavimas gali būti tiesioginis ir netiesioginis.⁵ Tiesioginio paklausos finansavimo atveju valstybė skiria lėšas (kitaip tariant, perkamąją galią)

³ Finansavimas gali būti skiriamas ir tiesiogiai paslaugų teikėjui, tačiau būtinai – priimamų asmenų vardu.

⁴ *Promoting Adult Learning*. Paris: OECD, 2005, 58–59.

⁵ Tim Ensor, *Consumer-led Demand Side Financing for Health and Education: An International Review*. Bangladesh: World Health Organization, 2003, 3.

tiesiogiai vartotojui (fiziniam arba juridiniam asmeniui), kuris naudoja jas pasirinktai paslaugų teikėjo siūlomai mokymo programai ar kursams apmokėti.⁶ Netiesioginio finansavimo atveju valstybė lėšas perveda ne paslaugų vartotojui, bet jo pasirinktam paslaugų teikėjui. Nuo su rezultatais susieto pasiūlos finansavimo modelio pastarasis mechanizmas skiriasi tuo, kad paslaugų vartotojui nusprendus pakeisti mokymo įstaigą paskui ji „iškeliauja“ ir jo mokymui skirtos lėšos (su rezultatais susieto pasiūlos finansavimo modelio atveju paslaugų teikėjas gali pasiekti rezultatą ir gauti valstybės finansavimą apmokydamas kitą asmenį, vietoje to, kuris nebaigęs mokymosi pasirinko kitą paslaugų teikėją). Kaip ir pasiūlos finansavimo atveju, valstybė vykdo neformaliojo švietimo reguliavimo ir priežiūros funkcijas, o kartais ir administruoja išmokas.

Svarbiausi neformaliojo švietimo paklausos finansavimo modelio privalumai yra 1) minimaliai (vien valstybės nustatytais kokybės reikalavimais paslaugų teikėjams ir jų programoms ar kursams) varžoma vartotojo laisvė rinktis, kur mokytis, naudojant valstybės finansinę pagalbą ir 2) paslaugų kokybės ir atitikimo vartotojo poreikiams gerinimą (o kartais ir jų kainos mažėjimą) skatinanti konkurencija tarp paslaugų teikėjų. Taikant šį finansavimo modelį sudaromos prielaidos didesniam finansavimo skaidrumui ir aiškumui, finansavimas labiau tiesiogiai siejamas su konkreto asmens mokymosi pasiekimais, todėl lengviau įvertinti skirto finansavimo efektyvumą. Be to, neformaliojo švietimo paklausos finansavimas, palyginti su pasiūlos fi-

⁶ *Promoting Adult Learning*. Paris: OECD, 2005, 56.

finansavimo modeliu, smarkiai sumažina tikimybę iš švietimo paslaugų rinkos išstumti privatų kapitalą – skatinamos privataus sektoriaus investicijos į neformalųjį švietimą.

Kadangi privatus sektorius neteikia paslaugų tuomet, kai jų teikimo kaštai viršija gaunamą naudą arba jei į rinką naujiems paslaugų teikėjams pateikti per sunku, neformaliojo švietimo paklausos finansavimo modelis netinka finansuoti specialiųjų poreikių ir socialinės rizikos asmenų neformalųjį švietimą. Be to, kaip jau minėta, ne visuomet privatiems paslaugų teikėjams galima patikėti ir kai kurių valstybės sektorių darbuotojų neformalųjį švietimą. Šiomis nepilnų rinkų sąlygomis valstybė turi pati teikti neformaliojo švietimo paslaugas arba subsidijuoti paslaugų teikėjus. Kitas modelio trūkumas – kadangi parama skiriama pavieniems vartotojams arba darbdaviams, kurių yra daug daugiau nei paslaugų teikėjų, jo administravimo kaštai didesni nei pasiūlos finansavimo modelio atveju.

Galima išskirti keletą svarbiausių neformaliojo švietimo paklausos finansavimo prielaidų. Pirma, vartotojai turi būti gerai informuoti apie švietimo naudą ir skirtingų įstaigų teikiamų neformaliojo švietimo programų kokybę. Šią informaciją jie gali gauti tiesiogiai iš darbo rinkos (įvertinę potencialaus atlyginimo dydį, tikėtiną darbo pasiūlymų kiekį ir kt.) arba / ir iš valstybinių profesinio orientavimo (profesinio informavimo, konsultavimo, karjeros planavimo gebėjimų ugdymo) sistemų. Antra, paslaugų teikėjams turi būti užtikrintos vienodos veiklos sąlygos ir lygi konkurencija. Be to, siekdama užtikrinti neformaliojo švietimo kokybę, valstybė turi nustatyti minima-

lius reikalavimus paslaugų teikėjams ir jų paslaugoms bei prižiūrėti, kad šių reikalavimų būtų laikomasi. Pagaliau norint užtikrinti sklandų šio santykinai naujo modelio veikimą, atsakingose institucijose būtina sukurti specifinius gebėjimus, reikalingus jam administruoti.

Žinoma, grynuoju pavidalu abu aptartieji neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo modeliai beveik neegzistuoja. Kaip jau buvo galima pastebėti, pasiūlos ir paklausos finansavimo modeliai papildo vienas kitą. Be to, kiekvienas iš jų turi daugybę atmainų. Tad skirtingose valstybėse ir konkrečiose neformaliojo švietimo srityse taikomi įvairiausi mišrūs finansavimo mechanizmai, susiformuojantys veikiami specifinių sąlygų ir aplinkybių.

Situacija Lietuvoje

2007–2013 m. ESF veiksmų programoje Lietuvos neformaliajam suaugusiųjų švietimui numatyta skirti apie 1,5 mlrd. Lt (daugiau kaip 200 mln. Lt per metus). Skirstant šias lėšas Lietuvoje iškyla dvi svarbiausios problemos: 1) kaip efektyviai jas panaudoti (turint ribotus išteklius pasiekti maksimalų rezultatą ir skatinti privačias investicijas, užuot jas išstūmus) ir 2) kaip užtikrinti lygias galimybes visiems šalies gyventojams gauti kokybiškas ir jų poreikius atitinkančias neformaliojo švietimo paslaugas. Siekiant bent iš dalies išspręsti šias dvi problemas, būtina išsiaiškinti, kokie apskritai yra valstybės tikslai suaugusiųjų neformaliojo švietimo srityje. Apibendrinant teisės aktuose, kituose viešosios politikos dokumentuose ir politinėje retorikoje formuluojamus valstybės siekius neformaliojo suaugusiųjų švietimo srityje galima išskirti

tris svarbiausius tikslus: 1) kelti mokymosi visą gyvenimą lygį, 2) užtikrinti lygias galimybes mokytis socialinės atskirties grupių asmenims ir 3) tobulinti viešojo valdymo bei viešųjų paslaugų sektorių darbuotojų kvalifikaciją. Trumpai apžvelkime svarbiausias problemas, su kuriomis susiduriama siekiant šių tikslų, ir galimus jų sprendimo tobulinant finansavimo mechanizmus būdus.

Pasaulio Banko ataskaitoje dėl žinių ekonomikos būklės Lietuvoje⁷ pažymima, kad šiuo metu šalyje taikomos finansavimo priemonės nesudaro sisteminių prielaidų efektyviam ir lygias dalyvavimo galimybes užtikrinančiam lėšų panaudojimui. Neformaliajam švietimui skiriama finansinė parama yra fragmentuota, ji teikiama per konkrečias tarpusavyje nekoordinuojamas programas, trūksta aiškios ir nuoseklios strategijos. Valstybė didžiąja dalimi apsiriboja vien tik ES projektų bendrafinansavimu ir taiko labai mažai tiesioginių neformaliojo švietimo paklausos finansavimo mechanizmų, galinčių paskatinti neformaliojo švietimo plėtrą šalyje. Anot Pasaulio Banko, Lietuvoje turi būti apžvelgti ir įgyvendinami alternatyvūs neformaliojo švietimo finansavimo būdai. Tam būtina pašalinti potencialias finansavimo reformų kliūtis, kaip antai mokesčiai, taikomi įmonių ar darbuotojų investicijoms, skirtoms mokymuisi.

Siekiant reformuoti šiuo metu Lietuvos neformaliajame švietime dominuojantį pasiūlos finansavimo modelį ir sukurti sistemines prielaidas efektyviam ir lygias galimybes užtikrinančiam neformaliojo švietimo finansavimui įgyvendinti, būtina

skatinti privačias (tiek pačių neformaliojo švietimo paslaugų gavėjų, tiek darbdavių ir privačių paslaugų teikėjų) investicijas. Tai įmanoma tik mažinant darbdavio investicijų į darbuotojų neformalųjį švietimą riziką, tinkamai informuojant apie dalyvavimo neformaliajame švietime galimybes, užtikrinant teikiamų neformaliojo švietimo paslaugų kokybę, pripažįstant neformaliai įgytas kvalifikacijas ir racionaliau teikiant ES paramos lėšas.

ES struktūrinė parama šiuo metu yra pagrindinis šalies neformaliojo švietimo finansavimo šaltinis, tačiau ateityje jos apimtys mažės. Todėl trumpuoju laikotarpiu būtina tobulinti ES struktūrinės paramos teikimo schemas – pirmiausia sukurti ir taikyti skirtingas schemas formaliajam ir neformaliajam švietimui finansuoti. Be to, vertėtų palaiptiesniui pradėti mažinti paramos intensyvumą, numatant didesnę darbdavio indėlį.

Ilguoju laikotarpiu mažėjant ES struktūrinei paramai, būtina skatinti privačias investicijas į mokymąsi. Tai galėtų būti daroma mokesstiniais mechanizmais įmonėms ir individams. Siekiant nuosekliai ir sklandžiai šiuos mechanizmus įdiegti, galima pasinaudoti technine pagalba teikiamomis ES struktūrinės paramos lėšomis.

Populiariausias daugumoje ES šalių taikomas mokesstinis mechanizmas įmonėms yra pelno mokesčio lengvata. Taikant šią lengvatą mokymo išlaidas leidžiama išskaityti iš įmonės gaunamo pelno – kitaip tariant, lėšos, kurias įmonė skiria mokymams, yra neapmokestinamos. Ši ekonominė priemonė skatina įmones daugiau investuoti į darbuotojų moky-

⁷ Lithuania: Aiming for a Knowledge Economy, The World bank, March 2003, 22.

mą.⁸ Labiausiai paplitęs mokestinis mechanizmas individams yra pajamų mokesčio lengvata. Lietuvoje jau egzistuoja tokio mechanizmo taikymo praktika – įstatymuose numatyta tvarka iš pajamų gali būti atimamas mokestis už studijas – tačiau šios lengvatos taikymas patirtoms išlaidoms už tęstinį mokymąsi kol kas ribojamas. Palyginti su valstybės subsidijomis mokestiniai mechanizmai labiau skatina neformaliojo švietimo efektyvumą ir padeda užtikrinti lygias galimybes. Tačiau, kita vertus, kyla pavojus, kad jie padidins fiskalinę naštą ar net pakeis privačias investicijas į mokymą.

Lietuvos viešojo valdymo ir viešųjų paslaugų sektorių darbuotojų neformaliojo švietimo segmente taip pat dominuoja pasiūlos pusės finansavimo modelis. Neformaliojo švietimo paslaugų teikimas šių sektorių darbuotojams vis dar yra centralizuotas – stipriausi paslaugų teikėjai tebėra prie valstybės institucijų įsteigtos mokymo įstaigos, kitaip tariant, neformaliojo švietimo paslaugų teikėjai yra tiesiogiai pavaldūs šių paslaugų tiesioginiams vartotojams. Neformaliojo švietimo paslaugų finansavimas būtų efektyvesnis, o šių paslaugų kokybė, tikėtina, aukštesnė, šiame segmente įgyvendinant į rezultatus orientuotą pasiūlos finansavimo modelį ir neformaliojo švietimo paslaugų rinką (tose srityse, kur tai įmanoma) atveriant privatiems paslaugų teikėjams. Išimtis, žinoma, yra gynybos sektorius, kuriame darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas yra specifinė, su valstybės saugumu susijusi sritis, todėl didžiąją dalį neformaliojo profesinio švietimo gali

organizuoti ir juose dalyvauti tik patys gynybos sistemos darbuotojai. Kaip jau minėta, socialinę atskirtį patiriančių asmenų neformaliojo švietimo atveju pasiūlos pusės finansavimo modelis yra bene vienintelis tinkamas, nes šių asmenų mokymosi motyvacija (taigi ir neformaliojo švietimo paslaugų paklausa) paprastai yra gana žema, o jų mokymo procesas valstybei neretai svarbesnis už rezultatą. Tačiau ir šiame segmente taikant pasiūlos pusės finansavimo modelį kyla problemų. Pirma, vien valstybės ir ES skiriamų lėšų neužtenka neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumui užtikrinti socialinę atskirtį patiriantiems asmenims. Daliai socialinės atskirties grupių specializuotos neformaliojo švietimo paslaugos nefinansuojamos ir todėl neteikiamos. Antra, finansavimas iš dviejų šaltinių (biudžeto ir projektų) nevisiškai užtikrina finansinį paslaugas teikiančios įstaigos stabilumą. Pasibaigus vykdomiems projektams ir todėl nutrūkus projektiniam finansavimui, lėšų smarkiai sumažėtų, nors neformaliojo švietimo paslaugų paklausa dėl to neišnyktų.

Siekiant pašalinti šiuos esamo finansavimo modelio trūkumus, esmingai jo keisti nereikia, tačiau būtina tobulinti. Nemažą dalį problemų padėtų išspręsti paskatos darbdaviams dalyvauti finansuojant socialinę atskirtį patiriančių asmenų neformalųjį švietimą (darbo jėgai emigruojant ir dėl to nedarbui pasiekus struktūrinį lygį bei toliau mažėjant, darbdaviai kuo toliau, tuo labiau linkę daugiau investuoti į (potencialius) darbuotojus – tarp jų ir socialinę atskirtį patiriančius asmenis). Be to, paslaugų teikėjams skiriamos pastovaus finansavimo iš valstybės biudžeto dalies papildinimas palyginti su projektinių ES fondų

lėšų dalimi ir didesnis šių biudžeto lėšų naudojimo lankstumas leistų padidinti neformaliojo švietimo paslaugas socialinės atskirties grupėms teikiančių įstaigų finansinį stabilumą. Dar viena iš galimybių didinti švietimo įstaigų finansavimo lankstumą ir labiau susieti jį su rezultatais yra „krepšelių“ sistema, tačiau pastarąją pavyktų įgyvendinti tik ilguoju laikotarpiu, išaugus neformaliojo švietimo paslaugų paklausai tarp socialinę atskirtį patiriančių asmenų ir sustiprėjus paslaugų teikėjams.

Pagaliau, siekiant užtikrinti sklandų neformaliojo švietimo finansavimą, vien pritaikyti naujus finansavimo mechanizmus nepakanka – būtina turėti gebėjimų užtikrinti viso viešosios politikos ciklo funkcionavimą: nuo klausimo patekimo į politinę darbotvarkę iki sprendimo priėmimo ir jo įgyvendinimo įvertinimo. Kaip ir bet kurios kitos viešosios politikos atveju, neformaliojo švietimo finansavimui būtinos institucijos, kurios rengia, derina sprendimus su kitomis suinteresuotomis šalimis, juos priima, vykdo, prižiūri jų vykdymą, atlieka stebėseną ir vertinimą. Administracinių gebėjimų spragas būtina užpildyti rengiantis įgyvendinti 2007–2013 m. Lietuvos žmoniškųjų išteklių plėtros programą. Institucijoms ir jų gebėjimams stiprinti gali būti naudojamos ir ES struktūrinių fondų programų lėšos.

⁸ OECD, *Employment Outlook*, Chapter 5, „Upgrading Skills and Competences“, 261.

Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse: situacijos sudėtingumas

Irena Štutienė

Tyrimo dalyviai

Renkant pirminius empirinius duomenis tyrime buvo panaudota keletas tarpusavyje derančių kiekybinių ir kokybinių metodų. 52 savivaldybių švietimo skyrių atstovai iš bendro 60-ies savivaldybių skaičiaus ir 53 suaugusiųjų mokymo centrų, suaugusiųjų mokymo klasių vadovai (ar jų įgalioti asmenys) iš bendro 61 tokių centrų / mokyklų skaičiaus dalyvavo **anketinėse apklausoje**. Tokios imtys visiškai tenkina duomenų reprezentatyvumo reikalavimus. Taip pat, siekiant ištirti savivaldybės politikų požiūrius tiriamais klausimais, atlikti 28 **pusiau struktūruoti interviu** su savivaldybių politikais – vicemerais, merais, švietimo komitetų pirmininkais. Interviu leido pagilinti ir praplėsti anketinių apklausų rezultatus. O su 5 suaugusiųjų švietimo organizatoriais iš įvairių šalies mastų žinybų ar organizacijų – Suaugusiųjų švieti-

Suaugusiųjų švietimo plėtra pastaraisiais metais susiduria su naujais kokybinio ir kiekybinio pobūdžio iššūkiais. Pavyzdžiui, didėja švietimo kokybės poreikis, kartu ir būtinybė didinti jo pasiūlą formaliojo ir pirmiausia neformaliojo suaugusiųjų švietimo srityje. Šie ir kiti veiksniai reikalauja adekvačios švietimo politikos ir vadybos. Keletas atliktų tyrimų parodė, kad vienas iš svarbiausių ir kartu probleminių suaugusiųjų švietimo plėtros veiksnių yra suaugusiųjų švietimo organizavimo kokybė vietos savivaldos lygiu. Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras organizavo tyrimo „Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse“ atlikimą, siekiant tiksliau nustatyti, kiek dėmesio organizaciniu lygiu skiriama suaugusiųjų švietimui savivaldybėse, kokios pagrindinės suaugusiųjų švietimo organizavimo savivaldybėse problemos ir jų sprendimo galimybės ir kokia suaugusiųjų švietimo organizavimo savivaldybėse kokybė. Šiame straipsnyje skaitytojų dėmesiui ir pateikiami svarbesni tyrimo aspektai.

mo asociacijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Savivaldybių asociacijos, Profesinio mokymo metodikos centro – atlikti **ekspertų interviu**.

Dėmesys suaugusiųjų švietimui ir konkrečioms jo dalims

Tyrimo rezultatai išryškino skirtingą savivaldybių atstovų ir suaugusiųjų švietimo centrų vadovų nuomonę apie suaugusiųjų švietimui savivaldybėse skiriamą dėmesį (1 pav.). Daugiau nei pusė savivaldybių švie-

timo skyrių atstovų mano, kad suaugusiųjų švietimo būklė savivaldybėse yra maždaug tokia pati kaip ir kitų švietimo sričių. Trečdalis vertina, kad suaugusiųjų švietimo būklė šiek tiek prastesnė. Suaugusiųjų mokymo centrų vadovai suaugusiųjų švietimo būklę linkę vertinti kiek kritiškiau: veik pusė jų mano, kad suaugusiųjų švietimo būklė yra šiek tiek prastesnė nei kitų švietimo sričių. Šis nuomonių skirtumas leidžia manyti, kad savivaldybių atstovai arba linkę vaizduoti (matyti) situaciją kiek šviesesnėmis spalvomis, arba jį menčiau negu tiesiogiai dirban-

tys šį darbą suaugusiųjų švietimo centrų vadovai žino šios srities problemas.

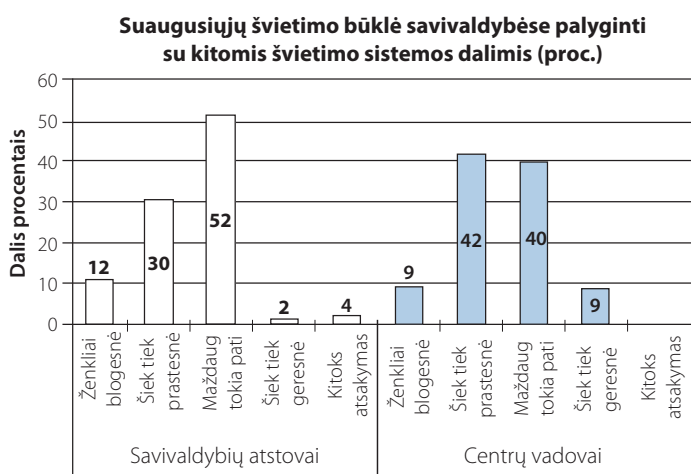
Tokia pat tendencija matoma ir vertinant formaliajam ir neformaliajam suaugusiųjų švietimui skiriamą dėmesį: suaugusiųjų švietimo centrų vadovai situaciją vertina blogiau negu savivaldybių atstovai. Didesnė dalis savivaldybių švietimo skyrių atstovų mano, kad tiek formalusis, tiek neformalusis suaugusiųjų švietimas savivaldybėse sulaukia vidutiniškai dėmesio. Tačiau daugiau nei pusė švietimo centrų vadovų vertina, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas sulaukia mažai dėmesio, o dešimtdalis – kad nesulaukia jokio dėmesio. Apibendrinant abiejų grupių vertinimus, galima teigti, kad neformaliajam suaugusiųjų švietimui savivaldybėse skiriama gerokai mažiau dėmesio negu formaliajam.

Suaugusiųjų mokymo centrų atstovų užpildytų anketų duomenys rodo, kad įvairios neformaliojo suaugusiųjų švietimo sritys savivaldybėse sulaukia vidutiniškai ar mažai dėmesio (2 pav.). Tačiau daugiau centrų vado-

vų nei švietimo skyrių atstovų mano, kad kai kurios sritys nesulaukia jokio dėmesio, t. y. verslumo ugdymas, pilietinis suaugusiųjų ugdymas, sveikatingumo ugdymas, užsienio kalbų mokymas ir meninis suaugusiųjų ugdymas.

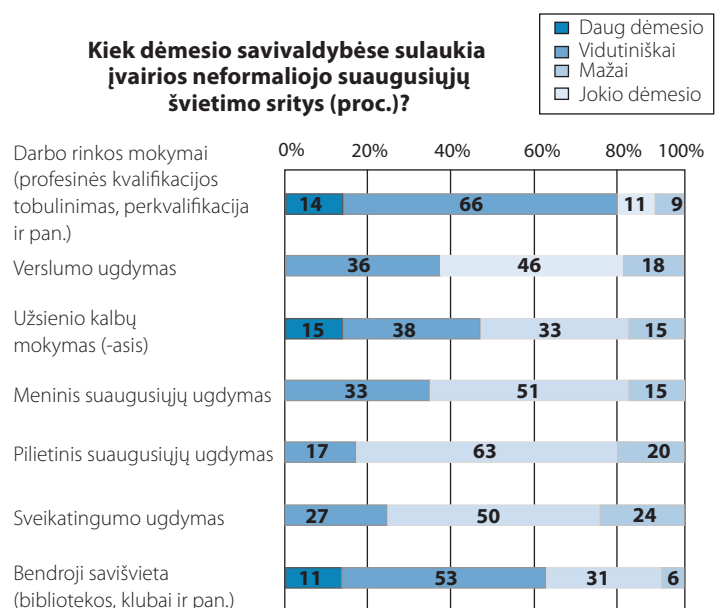
Apibendrinant abiejų respondentų grupių suaugusiųjų švietimui savivaldybėse skiriamo dėmesio vertinimą bei šių vertinimų panašumus ir skirtumus, galima konstatuoti, kad suaugusiųjų švietimo būklė ir savivaldybių skiriamas dėmesys suaugusiųjų švietimui apskritai nepakankamas. Tokią tendenciją visų lygių politikoje konstatuoja ir ekspertai, tarp svarbiausių šios srities problemų įvardydami „per mažą dėmesį suaugusiųjų švietimui politikos lygmenyje tiek nacionaliniu, tiek apskričių, tiek savivaldybių mastu“. Nemaža interviu apklaustų savivaldybių atstovų pasigenda ir realios, įgyvendinamos valstybės masto suaugusiųjų švietimo politikos: „Valstybės politika – daugiau deklaruojama.“ (savivaldybės tarybos narys)

Beveik visi apklausti savivaldybių politikai ir ekspertai atkreipė dėmesį į suaugusiųjų švietimui (pirmiausia neformaliajam) skiriamo dėmesio neretai deklaratyvų pobūdį – ši sritis valstybės ir dalies savivaldybių dokumentuose jau įvardijama kaip svarbi, jai skiriama daugiau ar mažiau dėmesio planuojant, bet dažnai tai nepagrindžiama realiais veiksmais. Interviu su savivaldybių tarybų atstovais, merais ir vicemerais parodė, kad kai kurie apklaustieji suaugusiųjų švietimą supranta tik kaip formalųjį, ne visi skiria formalųjį ir neformalųjį, neformalusis švietimas laikomas nesvarbiu ir pan. Kai kurie savivaldybių politikai ir politikos vykdytojai tai suformuluoja ir atvirai: „Niekas nesidomėjo šitais dalykais. Gal ir „iš centro“ niekas nekalbėjo, atvirai sakant, apie tai negalvojom ir sudarydami planus, plane neskirta dėmesio. Suprantama, finansavimo neformaliajam švietimui irgi nėra, bet jei kas pradėtų tokią veiklą, ir patalpų, ir specialistų būtų galima surasti, ir prie dabar veikiančio Darbo biržos mokymo centro galima šlietis, ieškotume ir pinigų.“ (savivaldybės vicemeras)

1 paveikslėlis. Savivaldybių švietimo skyrių atstovų bei suaugusiųjų mokymo centrų vadovų suaugusiųjų švietimo būklės savivaldybėse vertinimas palyginti su kitomis švietimo sistemos dalimis, pavyzdžiui, mokinių iki 18 m. bendroju lavinimu, profesiniu mokymu ir kt.

Kiek dėmesio savivaldybėse sulaukia įvairios neformaliojo suaugusiųjų švietimo sritys (proc.)?

2 paveikslėlis. Suaugusiųjų mokymo centrų vadovų vertinimas: kiek dėmesio (pirmiausia planavimo ir finansavimo lygiais) savivaldybėse sulaukia įvairios neformaliojo suaugusiųjų švietimo sritys (proc.)?

Pagrindinės suaugusiųjų švietimo organizavimo problemos

Apibendrinant tiek suaugusiųjų mokyimo centrų vadovų ir savivaldybių švietimo skyrių atstovų atsakymus, tiek interviu su savivaldybių politikais ir ekspertų interviu medžiagą, galima pastebėti, kad savivaldybių suaugusiųjų švietimo organizavimo srityje ryškiausios yra šios problemų grupės:

Pirma, vienos respondentės žodžiais, „*susijusi su žmonėmis – administratorių, dėstytojų ir pan.*“, t. y. *žmogiškųjų išteklių* problema – tai kvalifikuotų suaugusiųjų švietimo vadybininkų, andragogų ir kitų aktyvių *specialistų*, taip pat motyvuotų žmonių savivaldybės taryboje ir administracijoje stoka. Kitas šios problemos aspektas yra ne tik šioje srityje dirbančių specialistų stoka, bet ir jų *kompetencijos problema*, ekspertų įvardijama kaip „*savivaldybių personalo nepakankama kompetencija šioje srityje*“. Nemaža dalis savivaldybių atstovų ir kai kurie ekspertai būtent specialistų savivaldybėse, jų kvalifikacijos ugdymo klausimus laiko pagrindine suaugusiųjų švietimo tobulinimo priemone. Ekspertai pastebi, kad savivaldybių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo srityje padėtis gerėja, bet kol kas esamų priemonių nepakanka.

Kitas „subjektyviųjų veiksnių“ problemos aspektas – savivaldybių politikų, valdančiųjų partijų, administratorių šios srities *sąmoningumas, informuotumas*. Nemaža dalis pastebi, kad ne tik švietimo skyriuose, bet ir savivaldybės taryboje turėtų būti žmogus, *atsakingas už šį švietimą*. Gerai dirbančių šį darbą savivaldybių patirtis rodo, kad būtent tokių žmonių buvimas taryboje ar švietimo skyriuose leido iš esmės pagerinti suaugusiųjų švietimo organizavimo kokybę.

Dar viena problemų grupė susijusi su *finansavimu ir materialine metodine*

baze. Finansavimo problemą kaip aktualią įvardijo visos apklausiamųjų grupės, kaip ypač aktualus minėtas neformaliojo švietimo, kurio finansavimas mažiau reglamentuotas įstatymų, finansavimas. Interviu metu išreikštas savivaldybių politikų nuomones galima suskirstyti į dvi grupes. Atstovai tų savivaldybių, kuriose mažiau dirbama suaugusiųjų švietimo srityje ir praktiškai vykdomas tik formalus suaugusiųjų švietimas, finansavimo trūkumą nurodo kaip pagrindinę suaugusiųjų švietimą plėtoti trukdančią problemą. Tuo tarpu tarp atstovų tų savivaldybių, kur tiek planavimo, tiek vadybos lygmeniu šį švietimą bandoma įgyvendinti, problemų hierarchija paprastai būna kitokia ir akcentuojamos vadybos, koordinavimo, žmogiškųjų išteklių (tiek specialistų, kompetencijų, tiek žmonių ir darbdavių motyvacijos) problemos, finansavimo problemą laikant daline ir susijusia su organizavimu. Pagrindine problema tampa ne pats finansavimas, o efektyvus turimų ir galimų išteklių panaudojimas, jų paieška. Taip pat ir materialinės bazės (patalpų ir pan.) problemą interviu apklausti savivaldybių atstovai laiko tik dalinai svarbia – daugelis siūlo įvairius būdus jai spręsti: panaudojant profesines mokyklas, verslo centrus, kaimų bibliotekas ir mokyklas bei kitas mokymo įstaigas, bendruomenių, kultūros centrus ir pan. Suvokiama, kad, priklausomai nuo vietovės poreikių ir galimybių bei nuo šio švietimo organizavimo lygmens ir tikslų, reikalinga paslaugų pasiūlos bei formų įvairovė ir ateityje reikėtų modernesnės infrastruktūros. Dar viena aktualių problemų grupė – *gyventojų ir darbdavių sąmoningumas, motyvacija, poreikiai, bendradarbiavimas su švietimo organizatoriais*. Tiek savivaldybių švietimo skyrių bei suaugusiųjų mokyimo centrų atstovai, tiek savivaldybių politikai ir kai kurie ekspertai darbdavių ir verslo struktūrų nepakankamą

sąmoningumą ir bendradarbiavimą įvardijo kaip svarbią šios srities problemą. Kita vertus, aktyviai veikiančios savivaldybės dažnai plėtoja bendradarbiavimą su verslo įstaigomis, padedančiomis organizuoti šį švietimą. Pavyzdžiui, Druskininkų savivaldybė, pagrindinė aktyviai veikiančio švietimo centro steigėja ir rėmėja, nemažą dalį finansinės ir vadybinės paramos gauna iš privačių įstaigų; sėkmingą veiklą ir bendradarbiavimą savivaldybės atstovė aiškina ir bendrais interesais, poreikiais: „*Verslininkai tapo stipresni, dabar gali daugiau paremti, supranta ir naudą. Apskritai buvo didelis poreikis sveikatingumo įstaigų personalo mokymuisi, perkvalifikavimui. Dabar privatininkai, savivaldybės inicijuojami, žmogiškųjų išteklių plėtrai – personalo mokymui – iš struktūrinių fondų gavo 3 mln. lt.*“ (vicemerė)

Kaip problemą interviu apklausti savivaldybių atstovai ir ekspertai įvardija ir *gyventojų poreikio mokytis* stoką bei *detalios informacijos apie poreikius* stoką. Kai kurių savivaldybių atstovų nuomone, „*visų pirma reiktų ugdyti poreikius ir tai turėtų būti valstybės politika*“. Kita vertus, nemažoje dalyje pasyviau šioje srityje veikiančių savivaldybių būtent poreikis „iš apačios“ ir skatina organizuoti suaugusiųjų švietimą; čia įprastas modelis – žmonės per NVO, klubus ir kitas asociacijas kreipiasi į savivaldybes, švietimo centrus ir pan., prašydami organizuoti reikiamus kursus, paskaitas, ieškodami galimybių mokytis ir pan., o savivaldybė ieško galimybių tuos poreikius tenkinti. Savivaldybės iniciatyvos organizuojant ir skatinant suaugusiųjų švietimą, juo labiau ugdant poreikius tokiose savivaldybėse labai retos. Neretai ir reakcijos į poreikius, kaip minėta, lieka pažadų lygmenyje. Problema yra ir tai, kad daugelis savivaldybių nežino realių mokymosi poreikių savo savivaldybėje. Poreikių tyrimai yra reti, nors kai kurios

savivaldybės (pvz., Elektrėnų savivaldybė) tokius tyrimus yra atlikusios. Ypač poreikio mokytis trūkumo problema, dažno respondento nuomone, būdingos kaimo vietovėms, kuriose konstatuojamas ir menkesnis tiek formaliojo, tiek neformaliojo mokymosi prieinamumas.

Suaugusiųjų švietimo organizavimo kokybė

Reprezentatyvūs tyrimo anketų duomenys leidžia manyti, kad suaugusiųjų švietimo plėtots uždaviniai savivaldybių strateginiuose dokumentuose – tiek strateginiuose planuose, tiek švietimo strategijose – yra atspindėti fragmentiškai, be to, ir planai kartais nemaža dalimi yra formalūs, neparemti lėšomis ir konkrečiais veiksmais (1 lent.).

Apibendrinant savivaldybių švietimo skyrių atstovų atsakymus apie mokymosi sąlygas suaugusiesiems siekiant įgyti profesiją ar persikvalifikuoti (3 pav.), galima teigti, kad savivaldybėse šiuo metu tos sąlygos yra tik planuojamos ir pradamos kurti, tik kai kur jau kuriamos. Beveik pusė savivaldybių švietimo skyrių atstovų mano, kad mokymosi sąlygos suaugusiesiems, siekiant įgyti profesiją ar persikvalifikuoti, savivaldybėse dar nesudarytos, bet planuojama mokymosi sąlygas plėsti ir tik penktadalis savivaldybių atstovų pastebi, kad mokymosi sąlygos suaugusiesiems jau sudarytos.

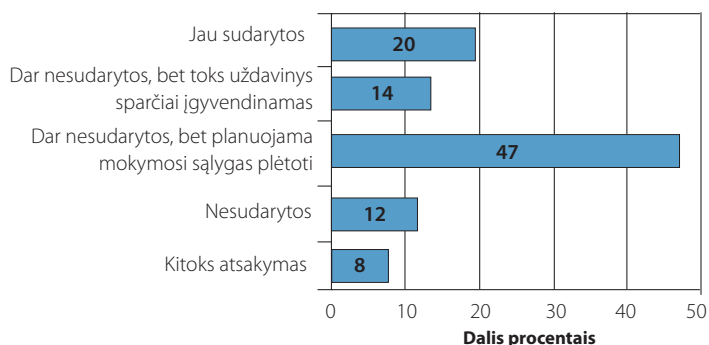
Daugumos savivaldybių administracijoje yra asmuo, kuris atsakingas už suaugusiųjų švietimą greta kitų veiklos sričių ir tokią būklę didžiuma apklaustų tiek savivaldybių atstovų, tiek ekspertų vertina kaip nepakankamą: jų nuomone, šiam darbui turėtų būti skirtas specialus etatas ar bent kuruojantis žmogus taryboje (4 pav.).

Dauguma savivaldybių švietimo skyrių atstovų ir suaugusiųjų švietimo centrų vadovų mano, kad institucijų bendradarbiavimas suaugu-

DOKUMENTAI	Atspindi aiškiai	Atspindi, bet fragmentiškai	Neatspindi	Sunku pasakyti
1. Savivaldybės strateginis planas (raidos strategija ir pan.)	26	70	2	2
2. Savivaldybės švietimo strategija (raidos strategija, plėtotės planas ir pan.)	28	65	8	0

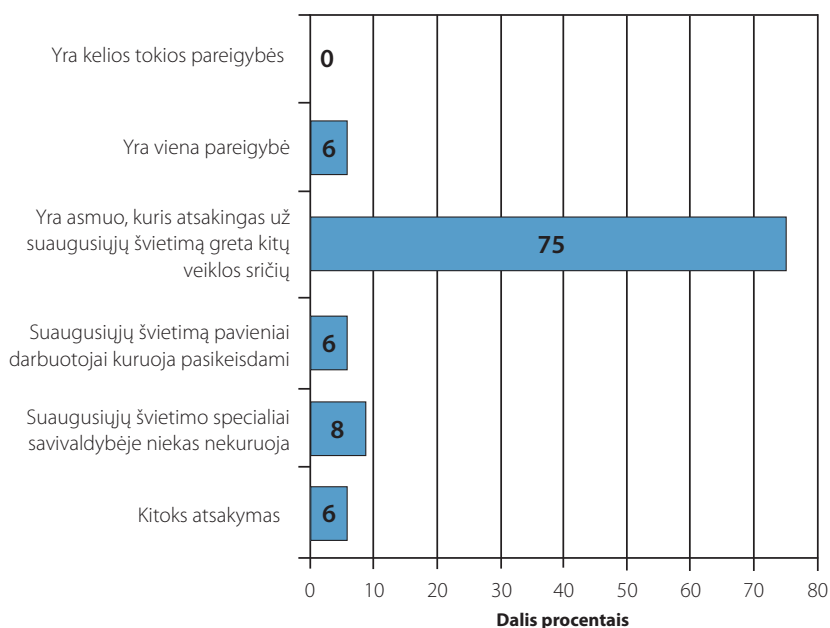
1 lentelė. Savivaldybių švietimo skyrių atstovų vertinimas: suaugusiųjų švietimo plėtotės uždavinių atspindėjimas savivaldybių strateginiuose dokumentuose (proc.).

Ar savivaldybėse sudarytos mokymosi sąlygos suaugusiesiems siekiant įgyti profesiją ar persikvalifikuoti? (proc.)

3 paveikslėlis. Savivaldybių švietimo skyrių atstovų vertinimas: ar savivaldybėje sudarytos mokymosi sąlygos suaugusiesiems, siekiant įgyti profesiją ar persikvalifikuoti?

Už suaugusiųjų švietimą atsakingos pareigybės savivaldybėse (proc.)

4 paveikslėlis. Savivaldybių švietimo skyrių atstovų vertinimas: ar savivaldybių administracijose yra specialiai už suaugusiųjų švietimą atsakinga pareigybė?

siųjų švietimo srityje nėra glaudus, veikiau vidutiniškas. Vidutiniškai ir menkai vertinamas bendradarbiavimas tarp suaugusiųjų švietimo įstaigų ir visuomeninių organizacijų, kitų švietimo įstaigų, verslo įstaigų ir įmonių bei tarp pačių suaugusiųjų švietimo įstaigų. Pasak savivaldybių atstovų, glaudžiai bendradarbiauja tik savivaldybės su suaugusiųjų švietimo įstaigomis. Problemiškiausiai suaugusiųjų mokymo centrų vadovai vertina bendradarbiavimą su verslo atstovais. Interviu duomenys rodo, kad su šia problema susiduriama dvejopai – iš verslininkų tikimasi tiek darbuotojų skatinimo mokytis, jų poreikių ugdymo, tiek sąlygų mokytis sudarymo ir finansinės paramos.

Daugumoje savivaldybių suaugusiųjų švietimo klausimai kol kas yra planavimo ir pavienių naujovių įgyvendinimo stadijoje ir ši aplinkybė patvirtina prielaidą, kad suaugusiųjų švietimas dažnai tėra formalus švietimo strategijų aspektas (5 pav.).

Savivaldybės politikų požiūris į suaugusiųjų švietimą savivaldybių švietimo skyrių atstovai vertina geriau negu suaugusiųjų mokymo centrų vadovai (2 lentelė). Tuo tarpu suaugusiųjų mokymo centrų vadovai vietos politikų poziciją suaugusiųjų švietimo atžvilgiu vertina kiek kitaip. Vyrauja nuomonė, kad dalis politikų prisimena, jog toks švietimas reikalingas, bet tai baigiasi tik kalbomis. Tad švietimo įgyvendintojai išryškina jau anksčiau minėtą savivaldybių veiklos bruožą – pasyvią laikyseną organizuojant šį švietimą, apsiribojančią kalbomis, o ne veiksmais.

Abiejose respondentų grupėse vyrauja nuomonė, kad suaugusiųjų švietimo organizavimas pastaraisiais metais pagerėjo, bet daugumoje savivaldybių nedideliu mastu (6 pav.). Švietimo skyrių atstovai šią būklę, kaip ir kitais atžvilgiais, vertina kiek geriau: jų kiek daugiau nei centrų vadovų, manančių, kad suaugusiųjų

švietimo organizavimas pastebimai pagerėjo. Tuo tarpu daugiau vadovų nei švietimo skyrių atstovų mano, kad organizavimas liko toks, koks buvo. Gerėjimą pastebi ir ekspertai: **„Manau, kad nuolatinės kalbos ir intensyvios ES iniciatyvos šiek tiek paskatino rimčiau vertinti suaugusiųjų mokymąsi.“**

Savivaldybių, su kurių politikais ar merais bei vicemerais daryti interviu, pozicijas suaugusiųjų švietimo atžvilgiu labai apibendrintai galima suskirstyti į dvi grupes: pasyvios ir aktyvios pozicijos (pavadinimai sąlyginiai).

„Pasyviajam“ pozicijų modeliui būdinga tai, kad veiklą inicijuoja ir organizuoja švietimo centrai ir kiti švietėjai, iš dalies šią veiklą inicijuoja įvairių žmonių grupių poreikiams atstovaujanti visuomeninės organizacijos, kiti klubai ar asociacijos, kurios kreipiasi į savivaldybę ir verčia jos atstovus veikti, reaguojant į jų spaudimą, arba, vieno švietimo centro vadovo žodžiais, „netrukdyti veikti“. Tokių savivaldybių planuose pagrindinis dėmesys skiriamas formaliajam suaugusiųjų švietimui. Suaugusiųjų švietimas tokiose savivaldybėse dažniausiai suvokiamas visų pirma kaip formalus jaunimo švietimas, iš dalies darbo rinkos mokymai, kuriuos savivaldybė dažniausiai palieka darbo biržos atsakomybei. Kaip pagrindinę kliūtį, problemą šiame modelyje savivaldybių atstovai įvardija finansavimo stoką. Įsivaizduojamas realiausias sprendimo būdas – nereikalaujantis savivaldybės iniciatyvų privalomas šio švietimo organizavimas ir finansavimas, įteisintas įstatymu (analogiškai formaliajam bendrajam lavinimui). „Aktyvesnių“ pozicijų modelyje savivaldybių politikai bando spręsti savivaldybėje esančias suaugusiųjų švietimo poreikių tenkinimo problemas, nelaukdami iniciatyvų ir spaudimo „iš apačios“. Nors suaugusiųjų švietimo poreikis ne visada gerai žinomas, jo nežinojimas suvokiamas kaip rimta problema. Tokią poziciją,

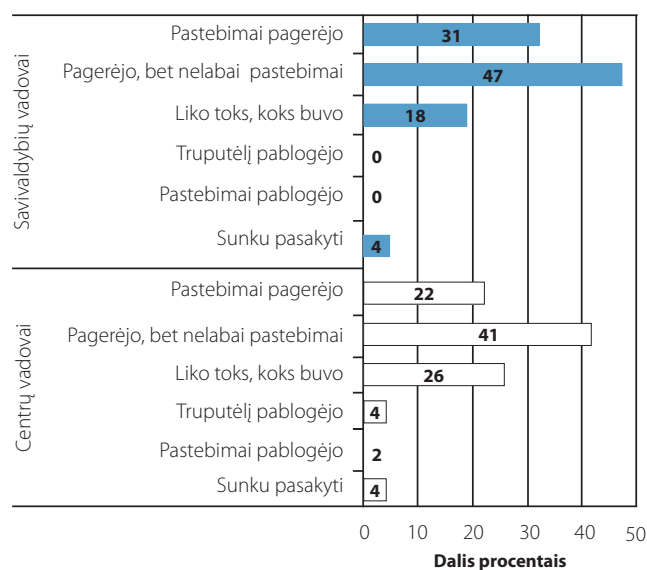
kaip minėta, dažniausiai lemia aktyvių, suprantančių šio švietimo svarbą žmonių buvimas savivaldybėje, veikla inicijuojama ir organizuojama aktyviai bendradarbiaujant su švietimo centrų specialistais ir kitomis švietimo organizacijomis. Suaugusiųjų švietimas labiau įtraukiamas į planus, kai kur kuriamos šio švietimo strategijos. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduriama mėginant tobulinti suaugusiųjų švietimą, yra organizacinės bei suaugusiųjų motyvacijos ar poreikių. „Aktyvesniųjų“ savivaldybių atstovai įvardijo problemas, su kuriomis jie susiduria organizuodami suaugusiųjų švietimą savivaldybėse. Be jau minėtų kvalifikuotų specialistų, kompetencijų stokos, motyvacijos ir poreikio mokytis trūkumo bei nežinojimo, finansavimo ir kitų problemų, vardytos ir konkretesnės organizacinės problemos bei kliūtys. Vieną jų grupę galima įvardyti kaip valstybės mastu organizuotos švietimo sistemos arba paprastesnio šio švietimo organizavimo modelio stoką. Savivaldybė, būdama tik dalinė šio švietimo organizatorė ir steigėja (greta kelių ministerijų, apskrities ir kt.), susiduria tiek su teisinio reglamentavimo, tiek su veiksmų derinimo tarp įvairių žinybų problemomis. Ne visi pasisako už viso neformaliojo švietimo perdavimą savivaldybės žinion, pritariama ir žinybų įvairovei, bet paprastesnio jų santykių reglamentavimo pasigendama. Kita problema susijusi su informacijos apie praktinius švietimo organizavimo modelius ir būdus bei patirtį stoka. Anot apklaustųjų, nepakanka vien įstatymų, nes tie įstatymai gali būti įvairiai įgyvendinami. Nors savivaldybių atstovai supranta, kad įvairiose savivaldybėse švietimo poreikiai gali būti ir yra skirtingi, tad netiktų ir vienas organizavimo modelis. Informacijos ir žinių apie praktinius organizavimo aspektus ir patirtį, kuriuos būtų galima kūrybiškai taikyti organizuojant švietimą savivaldybėse, labai trūksta.

Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad suaugusiųjų švietimo organizavimas pastaraisiais metais pagerėjo, bet daugumoje savivaldybių nedideliu mastu. Aktyvi veikla, naujovių diegimas savivaldybėse daugiausia grindžiamas aktyvių asmenybių iniciatyvomis ir veikla, o ne veikia kaip planinga organizuota sistema. Didelę reikšmę suaugusiųjų švietimo organizavimui turi iniciatyvių kompetentingų žmonių buvimas savivaldybės taryboje, švietimo skyriuose, centruose ir kitur. Taip pat didelę reikšmę turi iniciatyvūs žemesniosios grandies organizatoriai – kaimų bendruomenių vadovai, seniūnijų, bibliotekų, visuomeninių organizacijų atstovai. Kai kur pradamos kurti bei daugiau ar mažiau veikia ir organizuotos strategijos, bet jų veikla dar tik mezgasi. Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, galima teigti, kad siekiant „išjudinti“ pasyviąsias savivaldybes ir kuo labiau padėti „aktyviosioms“, ateityje būtina stiprinti ir derinti infrastruktūrinės paramos bei žmogiškųjų išteklių plėtojimo priemones.

Vertinimas	Savivaldybių švietimo skyrių atstovai (proc.)	Suaugusiųjų mokymo centrų vadovai (proc.)
Daugelis savivaldybės politikų supranta suaugusiųjų švietimo svarbą ir jį remia	37	19
Mažuma savivaldybės politikų supranta suaugusiųjų švietimo svarbą ir jį remia	31	19
Dalis politikų prisimena, kad toks švietimas reikalingas, bet tai baigiasi tik kalbomis	18	29
Absoliuti dauguma vietos politikų suaugusiųjų švietimo atžvilgiu yra visiškai abejingi	10	17
Kitoks atsakymas (įrašykite)	4	-
Sunku pasakyti, nežinau	-	17

2 lentelė. Savivaldybių švietimo skyrių atstovų ir suaugusiųjų mokymo centrų vadovų vertinimas: vietos politikų pozicija suaugusiųjų švietimo atžvilgiu.

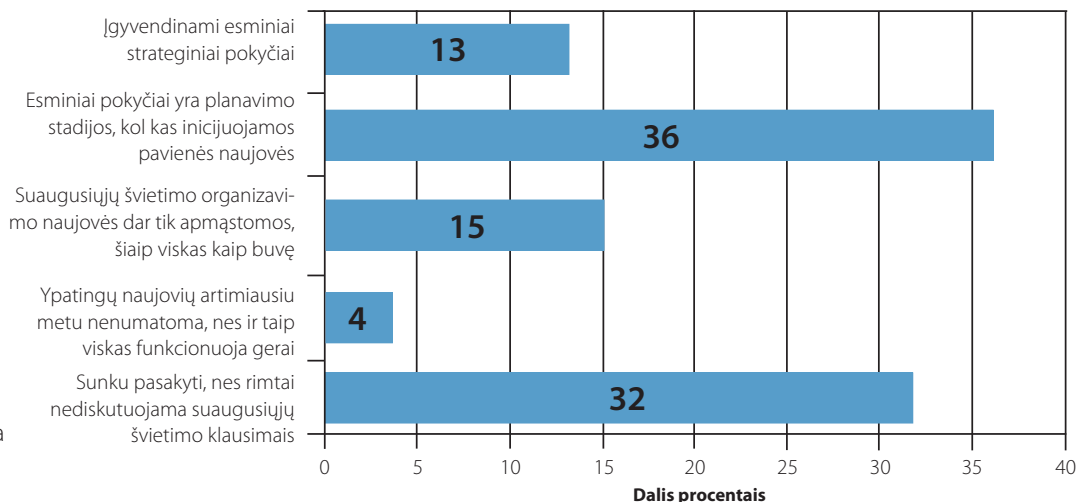
Suaugusiųjų švietimo organizavimo kaita (proc.)

6 paveikslėlis.

Savivaldybių švietimo skyrių atstovų bei suaugusiųjų mokymo centrų vadovų suaugusiųjų švietimo organizavimo kaitos pastaraisiais metais vertinimas.

Kokios stadijos yra suaugusiųjų švietimo organizavimas? (proc.)

5 paveikslėlis.

Suaugusiųjų mokymo centrų vadovų vertinimas: kokios stadijos yra suaugusiųjų švietimo organizavimas?

Ar tik sostinėje suaugusiųjų mokykloms – paskutinė vieta?

Iš sostinėje esančių penkių suaugusiųjų mokyklų nė viena šiuolaikiškai nesutvarkyta: kiauri stogai, byrantys langai, seniai neremontuotos pastato sienos... Šį kartą lankomės vienoje iš jų – Vilniaus „Židinio“ suaugusiųjų vidurinėje mokykloje ir kalbiname jos direktorę **Birutę Perveneckienę**.

„O dabar jus nuvesiu į tas mokyklos vietas, kurių svečiams paprastai nerodome“, – pokalbio metu ištaria Birutė Perveneckienė. Tikrai. Įspūdinga. 7-ojo dešimtmečio pradžioje įrengtus tualetus turbūt gali išvysti tik mūsų mokyklose. „Kai kuriose patalpose valytoja bijo atidaryti langus, kad šie neiškristų ir žmonių nesužalotų. Nuo 1961 metų, kada mokykla statyta, kai kurios patalpos nebuvo nė karto remontuotos“, – sako direktorė. Bet nesiskundžia – mokykloje yra ir daug gerų dalykų. Tiktai apmaudu, kai pasidairiusi po užsienio šalių ar net kitų Lietuvos miestų išgražėjusias mokyklas grįžta į savąją: byrančiam pastatui remontuoti iš aplinkos lėšų miesto savivaldybė skiria 300–500 litų per metus.

Kuo ypatingi mokyklos mokiniai

Pirmiausia kalbame apie tuos „geruosius dalykus“. Visų pirma tai – žmonės: mokiniai ir mokytojai. „Nors mokinių mažėja visose mokyklose ir visose klasėse, bet mūsų mokykloje tretį metą mokinių skaičius išlieka stabilus. Kasmet „Židinyje“ mokosi 520–530 įvairaus amžiaus žmonių – nuo 18-os metų iki 50-ies“, – pasakoja direktorė. Suaugusiųjų mokyklos specifika ta, kad dažnai mokinių banga į baigiamąsias klases užplūsta jau mokslo metams įpusėjus – kada dieninės mokyklos dėl

įvairių priežasčių ima „barstyti“ mokinius. „Nubyra“ ir pas mus, – dažnai išvyksta dirbti į užsienį“, – toliau kalba B. Perveneckienė. Ir nustebina: „Tačiau pas mus nėra tokių bėdų, su kuriomis susiduria dieninės miesto mokyklos: nėra drausmės problemų, mokytojas gali vesti pamoką visa širdim atsidavęs medžiagos dėstymui, absoliučiai nesusiduriame su narkomanijos problema, nėra patyčių, nebūna, kad vieni kitus skriaustų. Pas mus visi lygiaverčiai: mokiniai su mokiniais, mokiniai su mokytojas. Kai ateina nauji mokiniai, įpratę prie to, kad mokytojas anks-

tesnėje jo mokykloje nebuvo draugas, bendradarbis ar bendramintis, po savaitės, kitos, labai nustemba: niekas jų nebara, neterorizuoja. Ir pačių mokytojų kvalifikacija aukšta. Šiomet įdarbinome labai gerą psichologę, kuri pradėjo tiriamąjį darbą, ves Savęs pažinimo būrelį. Juk dalis mokinių turi psichologinių problemų.

Kaip pripažįsta direktorė, vienintelis šios mokyklos mokinių nusižengimas – nepakankamai geras lankomumas. Bet tai daugiausia priklauso nuo darbdavių. Anot direktorės, dalis mokyklos mokinių, kad neprarastų darbo vietos, netgi slepia, kad mokosi suaugusiųjų mokykloje. Egzaminų sesijai daugelis dvyliktojų ima kasmetines ar neapmokamas atostogas, kad spėtų pasirengti egzaminams. Mokymosi atostogos tarp darbdavių nepopuliarios. Darbo kodeksas visiems vienodai turėtų galioti, bet... Nežinau, kaip tą problemą spręsti. Žinoma, galima kreiptis į darbo inspekciją, bet tuomet didelė tikimybė, kad mokinys praras darbo vietą. Juk profesinės sąjungos nesukurtos arba silpnos, ypač privačiose įmonėse."

Neformalusis ugdymas – už dyka

„Beveik visi mūsų mokiniai mokosi formaliojo švietimo grandyje, – pasakoja direktorė. – Neformaliojo – labai mažai, ir tai negerai. Neformaliojo švietimo srityje nesureguliuota teisinė bazė. Neformalusis suaugusiųjų švietimas turėtų būti mokamas, juk steigėjas ar mokykla negali jo finansuoti. Bet kiek turėtų kainuoti ta mokymosi valanda? Kaip apmokėti, nes mokesčiai turi būti atskaičiuojami į valstybės biudžetą? Kol miesto savivaldybė neparengs aiškaus dokumento, tol nieko gera nebus. Kai kuriuose miestuose, žinau, yra nustatyti įkainiai, pvz., 20 litų už valandą. Tada ateinančiam mokytiš žmogui viskas aišku: kiek valandų jis mokysis, tiek jam kainuos. Apie tai diskutavome ir pernai, ir užpernai, bet kol kas niekas nepajudėjo iš vietos.“

„Židinio“ mokykla iš keblios padėties išsisuka neformalųjį švietimą šliedama prie formaliojo, tam skiriamos papildomojo ugdymo valandos. „Tarkime, jeigu turime būrelį, kursus, kurie nesusieti su ugdymo planu, greta mūsų mokinių galime priimti keletą žmonių „iš gatvės“. Sakykim, žmogus nori išmokti kompiuterinės buhalterinės apskaitos programos, – turime labai gerą, vienos įmonės padovanotą, – lanko ekonomikos būrelį, arba nori išmokti

Tualetai

šokti – prisipašo į choreografiją. Neišvejame. Bet už tai jie nemoka, – neturime pagrindo imti iš jų pinigų“, – pasakoja direktorė. „Židinio“ suaugusiųjų mokykla dalyvauja 3 tarptautiniuose projektuose, ir mokiniai, ir mokytojai bendrauja su užsienio mokyklomis. Šiomet, pvz., finišavo tarptautinis ekologinis *Socrates-Comenius* projektas. Šio projekto dalyviai mokiniai su darbo vizitais per trejus metus turėjo galimybę pabuvoti Austrijoje, Slovėnijoje, Kipre. Dalivaudami *Grundtvig* projekte „10 vietinių menų židinių“ buvo nuvykę į Norvegiją, mokėsi gaminti suvenyrus iš vilnos. O Vilniuje viešęje norvegai – lietuviškų „sodų“ pyrimo gudrybių. Dalyvavimas tarptautiniuose projektuose ir svetimų šalių lankymas, užsieniečių priėmimas mokiniams teikia didelės naudos: skatina mokytis užsienio kalbų, suteikia galimybių susipažinti su kitų tautų kultūromis, kraštais. Anot direktorės, mokiniai tokiu būdu mokosi ir atsakomybės, įgauna kūrybinio darbo įgūdžių.

„Mes, suaugusiųjų mokyklos, mokame taupyti“

„Mokinio krepšelio“ lėšų ugdymo veiklai mums tikrai pakanka. Mes, suaugusiųjų mokyklos, mokame taupyti, – toliau kalba direktorė. – Tarkime, visų pamokų papildomajam ugdymui rugsėjo 1 dieną iš karto nepadalijame. Mokytojui sumokame tada, kai atliktas darbas, pvz., įvyko renginys, vakaras, suorganizuota ekskursija ir pan. Tarp Vilniaus suaugusiųjų mokyklų susiklostė gera tradicija – kartu organizuojame metodinius renginius. Dėl to jie būna kokybiškesni, nes vieni prieš kitus nori pasitempti, parodyti pavyzdį...“

Mokyklos vadovė nesiskundžia ir mokymo priemonėmis – mokykla turi įrengtą kompiuterizuotą informacinį centrą, kompiuteriais ir internetu neribotą laiką gali naudotis tiek mokiniai, tiek mokytojai. Geras ir informacinių technologijų kabinetas.

Gal tik mokytojo padėjėjo etato trūksta, nes į mokyklą mokytis ateina ir kurtiejai, ir aklieji. Šiemet XII klasėje mokosi aklasis, XI klasėje – pora kurčiųjų. Rugsėjo pradžioje susiorientuoti jiems padeda ateinantis pagalbininkas, o paskui jie jau kapstosi savo jėgomis. Tai apsunkena ir dalyko mokytojo darbą.

Neįprastos dovanos

„Ugdymosi sąlygos geros, didelės, erdvios ir šviesios klasės (tiesa, daugely jų per langus kiaurai švilpia vėjas ir eina šaltis), didelių nepriteklių kokybiškai organizuoti ugdymo procesą nėra, tikrai patalpos... – atsidūsta direktorė. – Kiek galime, pasiremontuojame mokinių padedami. Paprastai abiturientai išeidami iš mokyklos palieka kokią nors dovaną. Mums dovanoja arba plastikinius langus, arba kokios nors klasės remontą. Kiek mokykloje naujų langų sudėta, kiek remonto padaryta – viskas mokinių dovana. Savivaldybė nė cento nėra pridėjusi.“

Kol kas pati mokykla neįstengia susiremontuoti stogo. O remonto verkiant reikia, nes per liūtis ir šlapdribas kenčia trečiojo aukšto patalpos, skyla sienos. „Kartais suskausta širdį, – prisipažįsta B. Perveneckienė. – Savivaldybėje daroma analizė, kokioms mokykloms kiek skirta, tačiau tose suvestinėse suaugusiųjų mokyklos net nepaminė-

tos. Kaip galima pamiršti? Labai keistas požiūris. Kasmetiniam remontui savivaldybės skiriamų lėšų pakanka tik kelioms dažų dėžutėms nusipirkti.“

Be to, mokykloje būtina keisti elektros instaliaciją. Ji nepritaikyta didelei apkrovai, įvesta dar tada, kai nebuvo nei kopijavimo aparatų, nei kompiuterių, todėl jau priratę, kad dažnai „išmuša saugiklius“. O kai reikia pakeisti sugedusius saugiklius – tenka užsakyti iš privatininkų, nes tokių „antikvarinių“ dalykų, anot direktorės, jau niekas nebegamina.

„Pradėjome bendradarbiauti su Latvijos Rezeknės mokykla. Kai nuvykome pas juos, buvome priblokšti: kaip mokykla sutvarkyta! Abejoju, ar Vilniuje yra tokių mokyklų. Klausiu, iš kur gaunate lėšų? – Iš savivaldybės, – atsakė. Bet toli ieškoti nereikia. Pernai buvau vieno Suvalkijos miesto suaugusiųjų mokymo centre: nustebino suremontuotas pastatas, visur nauji baldai, – pasakoja „Židinio“ direktorė. – To miesto mero teigimu, jeigu valstybės prioritetą – švietimas, tai pirmiausia jį ir turime vykdyti. Visose be išimties to miesto mokyklose sudėti nauji langai, kad būtų šilta...“

Optimistiškai...

Paklausta, ar suaugusiųjų mokyklos išvis turi ateitį ir kokią, „Židinio“ direktorė net nesuabejoja: „Ateitis giedresnė negu nūdienu. Visų pirma todėl, kad nemažai žmonių iškrenta iš nuosekliojo ugdymo grandies. Antra vertus, yra daug išvykusiųjų, kurie kiekvienais metais pas mus grįžta toliau mokyti. Kartais su kolegomis pajuokaujame: greitai turėsime įsteigti 1 klasę, nes ims ateidinėti sąvartynų žmonės. Juk ir jie nebus amžinai už borto palikti.“

B. Perveneckienės manymu, neformalusis suaugusiųjų švietimas turi ateitį. „Užsienio patirtis rodo, kad suaugę dirbantys žmonės juo toliau, juo labiau nori išmokti įvairių dalykų, pasitobulinti, – sako direktorė. – Be to, mūsų jaunimas dabar nori kuo greičiau tapti savarakiškas: ieško darbo ir tęsia mokslą, tad visos Vilniaus suaugusiųjų mokyklos ir toliau bus labai reikalingos.“

Parengė Alma Vijeikytė

Ar tiesa, kad mokytis niekada nevėlu?

Genovaitė Šikšniuvienė

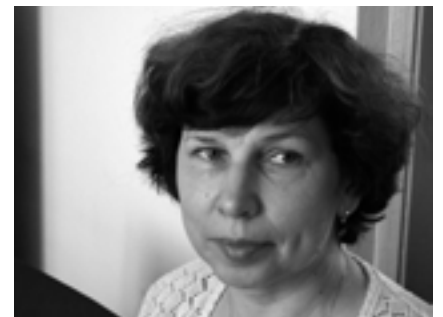
Dirbu mokyklos direktoriaus pavaduotoja Marijampolės „Ryto“ vidurinėje mokykloje. Čia šiais metais pradėjau jau 35-ąjį rugsėjį. Visiškai sutinku, kad mokytis niekada nevėlu, ir turbūt puikiai tai įrodau savo pavyzdžiu. Per paskutinį dešimtmetį mano tikslas buvo išmokyti gerai vairuoti automobilį, dirbti kompiuteriu ir dar labiau pagilinti užsienio kalbos žinias. Šiandien automobilį vairuoju visai neblogai, kompiuteriu dirbu, sakyčiau, vidutiniškai, o anglų kalbos kursus lankau iki šiol ir nuolatos tobulėju. Mokytis mane skatina ir asmeniniai, ir profesiniai poreikiai. Mokykloje kabinete turiu kompiuterį, kurį, būdama direktoriaus pavaduotoja, naudoju darbo reikalams ir tai labai palengvina mano darbą. Profesinėms kompetencijoms gerinti labai padeda įvairūs tobulinimosi kursai. Mano gyvenime turbūt nebuvo laikotarpio, kad nesimokyčiau. Mes, mokytojai, pagal specialybę privalome nuolat

Ko mokosi, kaip sekasi ir kas motyvuoja niekada nesusitoti siekiant gilesnių, naujesnių ir kokybiškesnių įvairių gyvenimo sričių žinių, paklausėme keturių gamtos mokslų mokytojų, aktyviai dalyvaujančių ugdymo turinio kaitos ir IKT diegimo projektuose.

tobulinti kvalifikaciją, kas penkeri ar kas treji metai siekti aukštesnės kvalifikacijos. Tobulėti būtina, negali atsilikti nuo gyvenimo. O šiandieninis gyvenimas pateikia labai daug staigmenų ir daug naujovių, prie kurių reikia taikytis. Iš tikrųjų dabar vaikai kartais yra gudresni nei mokytojai. Iš pradžių, mokantis, kai viskas nauja, būna šiek tiek baisu, bet kai turi tikslą ir sekasi neblogai, dingsta baimės, ir mokymosi procesas teikia tik teigiamų emocijų.

Marijampolėje yra Švietimo centras, kuriuo esame labai patenkinti. Mes patys, pedagogai, pageidaujame, kokių norime seminarų, ką pakviesti į seminarus ir to tikrai pakanka. Jei neužtenka Marijampolėje siūlomų mokymų, galime visada tobulinti kvalifikaciją Vilniuje. Marijampolėje įkurtas ir trečiojo amžiaus universitetas, kurį lanko pakankamai daug žmonių. Mūsų „Ryto“ mokykla šiuo metu rengiasi švęsti mokyklos trisdešimtmetį, ir kaip tik planuojame pakviesti šio universiteto senjorus dalyvauti mūsų šventės projekte. Aš manau, kad kiekvienas žmogus turi mokytis iki gyvenimo pabaigos, tai labai svarbu.

Rima Baltrušaitienė

Dirbu Kauno Kazio Griniaus vidurinėje mokykloje fizikos mokytoja. Mokytis tikrai niekada nevėlu. Aš pati būdama keturiasdešimties baigiau magistrantūrą Vytauto Didžiojo universitete. Tai, galima sakyti, buvo mano laimėjimas tam tikrame amžiaus tarpsnyje. O šiuo metu aktyviai dalyvauju profesinio tobulinimosi kursuose, ypač susijusiuose su informacinėmis technologijomis ir jų pritaikymu darbo veikloje, kartu mokausi keisti požiūrį į patį mokymą ir mokymąsi. Asmeniniame gyvenime turiu tikslą patobulinti anglų kalbą, susigrąžinti tas žinias, kurias esu primiršusi, ir pradėti vairuoti automobilį. Labiausiai mokytis mane skatina asmeniniai poreikiai. Gal

būt to pageidauja ir mokykla, bet manęs niekas neverčia. Pavyzdžiui, magistrantūros baigimas mano atlyginimo nepakėlė. Galbūt tik šiek tiek padidino saugumo jausmą, nes šiuo metu mažėja pamokų skaičius, kuriasi tam tikros konkurencijos sąlygos. Bet jei nebūtų buvę įdomu, niekas nebūtų privertęs to daryti. Tuo metu studama į magistrantūrą sau tyliai pagalvojau, į kokią avantiūrą aš čia leidžiuosi, bet, kita vertus, jei nepajėgsi, visada yra galimybė studijas nutraukti. Aš mokausi visą gyvenimą – nuolat seku profesinę spaudą, prenumeruoju laikraščius, domiuosi vykstančiais tobulinimosi projektais. Nebuvo tokio laiko, kad sėdėčiau nieko neveikdama, net tuomet, kai auginau vaikus. Aš manau, kad bet koks mokymasis yra kiekvieno asmeninis reikalas. Jei žmogus labai nori, susiranda ir ko, ir kur mokytis. Jei nepatinka Kaune vykstantys mokymai, visada gali nuvažiuoti į kitą miestą. Šiandien galima mokytis ir neakivaizdžiai, lankyti įvairius kursus, paskaitas. Pati neseniai pradėjau lankyti jogos treniruotes. Svarbiausia – noras.

Loreta Geleževičiūtė

Dirbu Panevėžio 5-oje vidurinėje mokykloje, esu fizikos mokytoja metodininkė. Galima sakyti, kad mokausi visą gyvenimą. Baigusi universitetą, praėjus vos dešimčiai metų, baigiau ilgalaikius vokiečių kalbos kursus. Vėliau reikėjo išmokti naudotis kompiuteriu, tad vėl teko lankyti įvairiausių kursus. Taip pat mokausi vairuoti, lankiau anglų kalbos kursus, esu nuolatos įsitraukusi į įvairius profesinio tobulėjimo ir kvalifikacijos kėlimo kursus. Manau, kad mokytis niekada nevėlu, tačiau ilgainiui darosi vis sunkiau, nes silpnėja atmintis,

suvokimo reakcija, trukdo laiko stoka, kuri taip neriboja jaunų žmonių. Tačiau man atrodo, kad pasiryžimas mokytis atsiranda, kai kartu veikia ir asmeninis noras, ir išorės sąlygų paskatinti poreikiai.

Irmantas Adomaitis

Dirbu Vilniaus rajone Marijampolio vidurinėje mokykloje fizikos mokytoju. Šiauliuose baigiau bakalauro studijas, o fizikos magistrantūrą – Vilniaus pedagoginiame universitete. Profesinį pasirinkimą turbūt lėmė labai geri mano paties mokytojai. Auklėtoja, matematikos ir fizikos mokytoja, man padarė labai didelį įspūdį. Buvau suplanavęs tapti pilotu, tačiau viena akis šiek tiek blogiau matė, tad netikau dėl sveikatos. Pasirinkau tai, ką labiausiai mėgau mokykloje, – fiziką. O dabar nuolatos važinėju po įvairius kursus, dalyvauju projektuose ir konferencijose, kur pasisemiu labai daug patirties. Mokaisi visą gyvenimą iš visų smulkmenų ir ne tik iš jų. Tiesą sakant, turiu svajonę neakivaizdžiai studijuoti švietimo vadybą, tačiau dirbant mokytoju ir turint šeimą, toks mokslas būtų šiek tiek per brangus. Mokytojo atlyginimas šiek tiek per kuklus tokiems papildomiems poreikiams. Aš irgi labai domiuosi informacine technologijomis, todėl nuolat bendrauju ir bendradarbiauju su žmonėmis, kurie išmano šiuos

mokslus, ir mokausi pats. Mokant fizikos, man prireikia įvairiausių papildomų kompiuterinių programų, todėl mokausi savarankiškai, o kai pritrūksta žinių, konsultuojuosi ir bendrauju su specialistais. Taip pat išmokau groti gitara, vairuoti, bet tai jau buvo seniai. Apskritai Vilniaus rajone suaugusiems žmonėms yra šiek tiek sunkiau patenkinti mokymosi ir tobulinimosi poreikius. Per maža pasiūla. Pavyzdžiui, Marijampolyje net nėra jokių kultūros namų, vieninteliai švietimo centrai yra mokykla ir lietuvių švietimo raidos centras. Be abejo, galima važiuoti į Rudaminą, kur yra ir muzikos mokykla, bet visa tai daugiau skirta vaikams. Suaugusiems turbūt tektų važiuoti tik į Vilnių. O mokytis tikrai niekada nevėlu. Tai ypač akivaizdu mokykloje, kai matai, ką, pavyzdžiui,

vaikai išdarinėja su telefonais, kurie jų rankose kartais veikia geriau nei kompiuteriai. Tai verčia pasitempti ir neatsilikti nuo augančios jaunosios kartos.

Suaugusiųjų švietimo institucijos modernizacijos kelyje

Saulius Samulevičius

Lietuva, kaip ir kitos nedidelės valstybės, stokojančios gamtos išteklių, konkuruoti bendroje ekonominėje erdvėje gali tik kurdama žiniomis grįstą ekonomiką, teikdama aukštos kokybės paslaugas, ypač švietimo. Žinių ekonomikai reikalingi kūrybingi, gebantys prisitaikyti prie aplinkos pokyčių, įveikti kone kas dieną išskylančius naujus iššūkius žmonės. Neatsitiktinai pastaraisiais metais pastebimas augantis dėmesys žmogiškojo kapitalo šalies regionuose stiprinimui. Apie tai kalba strateginiai švietimo politikos dokumentai, o praktiniam jų įgyvendinimui 2004–2006 m. Bendrajame programavimo dokumente buvo numatytos atitinkamos priemonės. Vienas iš glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo pavyzdžių yra Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centro, ministerijos Tęstinio mokymo skyriaus ir Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo studijų centro parengtas projektas „Suaugusiųjų švietimo institucijų plėtra teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“ pagal BPD 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ 2.4 priemonę „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“. Projektą įgyvendina Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras, o anksčiau minėtos institucijos yra šio projekto partneriai.

Kodėl toks projektas reikalingas?

Sovietmečiu švietimo sistema nerengė suaugusiųjų asmenų lanksčiai prisitaikyti prie kintančių profesinių, visuomeninių reikalavimų, todėl jiems būtina padėti tinkamai suprasti ir priimti išskylančius naujus iššūkius, sudaryti galimybes ugdyti reikiamus socialinius gebėjimus. Tyrimai rodo, kad suaugusieji, ypač turintys žemesnį išsilavinimą, nepaisant nedarbo mažėjimo, sunkiai prisitaiko prie darbo rinkos poreikių, patirdami didžiulį psichologinį stresą, įveikdami nepasitikėjimo savo kompetencijomis jausmą.

Kita vertus, pagrindinės suaugusiųjų švietimą organizuojančios institucijos, ypač regionuose, vis dar neturi pakankamai kvalifikuotų specialistų – andragogų, kurių kompetencijos atitiktų naujus suaugusiųjų švietimui keliamus reikalavimus. Jose trūksta specialistų, kurie geba taikyti modernius suaugusiųjų mokymo ir vadybos metodus, veiksmingai dalyvauti regioninėse, nacionalinėse ir tarptautinėse programose. Tokia padėtis iš dalies susiklostė ir todėl, kad pastarąjį dešimtį Lietuvoje vykusiose švietimo pertvarkose mokymosi visą gyvenimą ir suau-

gusiųjų mokymo sferai nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. Palyginti, pavyzdžiui, su profesinio rengimo sritimi, suaugusiųjų švietimo sistema iki šiol sulaukė gerokai mažiau investicijų ir kitokios paramos tiek regioniniu, tiek nacionaliniu lygiu. Nepaisant kylančių sunkumų, suaugusiųjų švietimo institucijos, reaguodamos į novatoriškų švietimo paslaugų poreikį, sudaro galimybes suaugusiems įgyti ne tik formalų vidurinį išsilavinimą, bet siūlo neformaliu būdu įgyti šiandien aktualias kompetencijas, pavyzdžiui, dirbti su informacinėmis technologijomis, bendrauti užsienio kalbomis, suprasti finansų rinkos veikimo principus ir t. t. Sparčiai augant suaugusiųjų švietimo poreikiams, švietimo institucijos dažnai nepajėgia perprasti visų suaugusiųjų mokymo(-si) organizavimo naujovių. Todėl struktūrinių fondų projektai tampa vienu esminių pagalbos garantų.

Projekto tikslai ir tikslinės grupės

Pagrindinis projekto tikslas yra plėtoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugas regionuose ir stiprinti juose suaugusiųjų švietimo institucijas. Projekto dalyviams sudarytos geros finansiškai, geografiškai, praktinio žinių pritaikymo požiūriu priimtinos mokymosi ir mokymo sąlygos motyvuoja suaugusiuosius įgyti reikalingas kompetencijas, kurios atliepia šiuolaikinės visuomenės iššūkius, palengvina sėkmingą suaugusiųjų prisitaikymą prie darbo rinkos poreikių, tenkina socialinius, kultūrinius, ekonominius visuomenės poreikius.

Projekte dalyvavo 100 andragogų ir 800 suaugusiųjų. Projektui pristatyti buvo suorganizuota didelė viešinio kampanija. Per 2006 m. birželio mėn. Švietimo ir mokslo ministerijoje projektas pristatytas suaugusiųjų švietimo institucijų atstovams, o tų pačių metų vasaros laikotarpiu – andragogams ir suaugusiems įvairiuose Lietuvos miestuose ir rajonuose. Džiugu tai, kad projektas sudomino tiek suaugusiųjų švietėjus, pačius suaugusiuosius, tiek ir vietos žiniasklaidą. Spauldoje ir internetinėje erdvėje plačiai paskleista informacija apie jo teikiamas galimybes mažesnių miestelių gyventojams. Pageidavimą dalyvauti projekte pareiškė dešimt suaugusiųjų švietimo institucijų: Alytaus jaunimo ir suaugusiųjų mokykla, Kėdainių suaugusiųjų mokymo centras, Marijampolės ap-

krities švietimo centras, Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centras, Plungės suaugusiųjų vidurinė mokykla, Rokiškio suaugusiųjų mokymo centras, Šilutės suaugusiųjų mokymo centras, Švenčionių r. Švenčionėlių antroji vidurinė mokykla, Tauragės suaugusiųjų mokymo centras ir Utenos Dauniškio gimnazija.

Andragogams projektas siūlo:

- Aktualius ir inovatyvius mokymus tiek dalykinėje, tiek vadybos srityse.
- Įgyti papildomas kompetencijas kompiuterinio ir teisinio raštingumo, anglų kalbos, verslumo srityse.
- Andragoginę patirtį apibendrinančią metodinę medžiagą ir naujus metodinius leidinius.
- Interaktyvų interneto puslapį apie suaugusiųjų mokymo metodiką ir galimybes.

Suaugusiųjų švietimo įstaigoms projektas suteikia:

- Ilgalaikius rezultatus užtikrinančius kvalifikacinius institucijoje dirbančių mokytojų mokymus tiek dalykinėje, tiek andragoginės vadybos srityse.
- Neformaliojo mokymo paslaugų plėtrą – inovatyvius, aktualius ir patrauklius mokymo modulius suaugusiems.
- Modernią vadybą.
- Naujas institucijos plėtros galimybes.
- Patrauklų ir šiuolaikišką švietimo institucijos įvaizdį.

Besimokantiems suaugusiems projektas siūlo:

Suaugusiųjų švietimo institucijoje vyksiančius aktualius ir inovatyvius mokymus:

- Kompiuterinio raštingumo
- Anglų kalbos
- Verslumo mokymą
- Teisinio raštingumo

Nuveikti svarbesni darbai

Projektas prasidėjo 2006 m. birželio mėn., o metų pabaigoje surengta tarptautinė konferencija „Suaugusiųjų švietimo institucijų plėtra teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“. Jos metu daugiau kaip 100 andragogų diskutavo, kaip projektas prisidės prie Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos įgyvendinimo, darbo grupėse buvo aptartos projekto įgyvendinimo metu rengiamos inovatyvios andragogų kvalifikacijos tobulinimo ir suaugusiųjų mokymo programos.

doc. dr. Giedra Marija Linkaitė

Projektu domėjosi ir *Litexpo* parodos „Mokymasis, studijos, karjera 2007“ dalyviai. Besidomintiesiems buvo išdalyti projekto lankstukai, suteikta papildomos informacijos.

2007 m. viduryje parengti 6 suaugusiųjų mokymosi moduliai. Pirmojo *„Andragogų kvalifikacijos tobulinimas: inovatyvių suaugusiųjų mokymo metodų ir formų sukūrimas, diegimas, stebėseną“* tikslas – perteikti andragogams moderniausias žinias apie mokymų metodus ir darbo su suaugusiaisiais būdus. Kita programa *„Andragogų kvalifikacijos tobulinimas: andragoginė vadyba ir institucinė plėtra“* nukreipta į kompetencijų vadybos srityje plėtojimą, kuris turėtų padėti tiek suaugusiųjų mokymo centrų vadovams geriau vadovauti mokykloms, tiek andragogams geriau organizuoti pamokų eigą.

dr. Daiva Verikaitė

Kiti 4 moduliai skirti andragogų dalykininkų profesionaliems gebėjimams tobulinti. Visų modulių pagrindinė paskirtis yra padėti andragogams praplėsti turimas profesines kompetencijas ir įgyti naujų suaugusiųjų mokymąsi skatinančių žinių, gebėjimų ir vertybinių orientacijų.

Anglų kalbos specialistai per mokymus *„Anglų kalbos specialistų andragogų kvalifikacijos tobulinimas: inovatyvių anglų kalbos mokymo metodų diegimas darbe su suaugusiaisiais“* galėjo susipažinti su komunikacinės kalbos bei integruoto dalyko ir užsienio kalbos mokymu.

Socialinių mokslų atstovai mokymuose *„Andragogų kvalifikacijos tobulinimas: inovatyvių teisinio raštingumo metodų diegimas darbe su suaugusiaisiais“* dirbo su teisinio raštingumo ekspertais. Mokymai buvo naudingi įvairiapusiškoms teisės žinioms, orientuotoms į kasdienio gyvenimo problemas, perprasti.

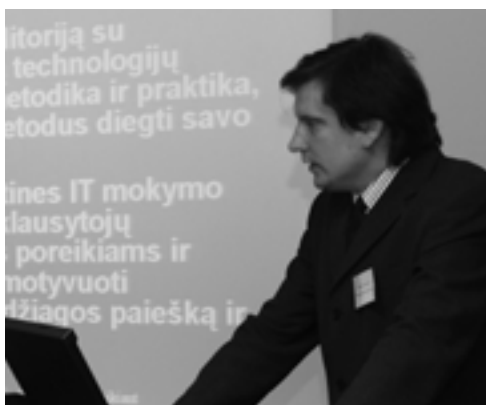

dr. Rima Ažubalytė

Informatikos specialistai atitinkamoje programoje irgi labiausiai telkėsi ne tiek į teoriją, kiek į praktines užduotis. Pavyzdžiui, daugiau šio modulio dalyvių dėmesio sulaukė tema „Informacijos valdymas individualiame versle ir namų ūkyje“.

Verslumo specialistai programoje *„Ekonomikos specialistų andragogų kvalifikacijos tobulinimas: inovatyvių verslumo mokymo metodų diegimas darbe su suaugusiais“* koncentravosi į lyderystės ir verslo organizavimo sferas, kurios sulaukė dalyvių dėmesio. Per mokymus anglų kalbos, teisinio raštingumo, kompiuterinio raštingumo ir verslumo specialistai turėjo galimybę ne tik pagilinti savo dėstomo dalyko žinias, bet ir išmokti tinkamiau motyvuoti ir kokybiškiau mokyti suaugusiuosius.

Mokymus, kurie orientuoti į vadybinių ir dalykinių / profesinių kompetencijų plėtotę bei aprėpia žinių, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų, reikalingų suaugusiųjų mokytojai ir švietimo vadybininkui, visumą, teikia kompetentingų lektorių komanda. Ją sudaro šiuolaiki-

Vyngintas Stancelis

nės andragoginės vadybos ir didaktikos sričių profesionalai, dirbantys Vytauto Didžiojo universitete, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyboje, NVO ir privačiame sektoriuje. Per vadybos mokymus švietimo institucijų vadovai turi galimybę praplėsti požiūrį į suaugusiųjų švietimo paslaugas ir jų teikimo galimybes; susipažinti su aplinkos iššūkiais, į kuriuos jiems artimiausiu metu reikės atsakyti, siekiant išsilaikyti šiuolaikinėje suaugusiųjų švietimo rinkoje, bei įgyti strateginio planavimo patirties. Jiems sukurtos prielaidos mokymosi keliu

Eugenijus Savičius

peržengti esamus barjerus tiek institucijų viduje, tiek ir bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis bei sukurti institucinės plėtros projektus, padedančius plėsti teikiamų paslaugų spektrą ir gerinti jų kokybę, o kartu didinti suaugusiųjų, kurie mokosi, skaičių. Suaugusiųjų mokytojams skirtuose mokymuose sudaromos galimybės įgyti žinių ir plėtoti gebėjimus inovatyvių suaugusiųjų mokymo(-si) metodų panaudojimo srityje; sukaupti naujos patirties vertinant ir tobulinant asmeninę, kaip suaugusiųjų švietėjo, kompetenciją, susipažinti su naujomis, pažangiomis suaugusiųjų mokymąsi skatinančiomis priemonėmis.

Dalykinių mokymų – teisinio ir kompiuterinio raštingumo, verslumo bei anglų kalbos – metu andragogams patraukliai pristatomi naujausi darbo su suaugusiais metodai. Mokymų dalyviai praktiškai juos išmėgins, teiks savo pastabas ir rekomendacijas dėl jų pritaikomumo kasdienėje profesinėje veikloje. Naujovė ir tai, kad mokymai dalinai teikiami nuotoliniu būdu. Tam specialiai sukurta virtuali MOODLE mokymosi aplinka. Joje andragogai turi galimybę bendrauti su lektoriais ir tarpusavyje. Operatyvus dalijimasis informacija užtikrina efektyvų informacinių technologijų panaudojimą mokymo(-si) procese. Galimybė mokytis ne tik švietimo institucijoje, bet ir namuose stiprina švietimo paslaugų prieinamumą suaugusiesiems. Todėl labai tikėtina, kad tai paskatins andragogus tobulinti ir modernizuoti ne tik pačias mokymo programas, tačiau ir ugdymo formas, pvz., planuoti nuotolinį mokymąsi, kuris gali būti efektyvus suaugusiųjų mokymosi ateičiai. Įgyvendinant projektą, viso moky-

mo(-si) proceso eigoje projekto dalyviai – dėstytojai ir besimokantieji – bendradarbiauja siekdami kokybiškai atlikti visas veiklas ir pasiekti numatytus rezultatus. Grįžtamąjį ryšį tarp projekto dalyvių užtikrinanti nepriklausomų tyrėjų komanda nuolat seka projekto eigą. Kol kas tyrimo rezultatai rodo, kad vykstantys mokymai atliepia besimokančiųjų lūkesčius ir siekį įgyti naujas bei plėtoti turimas kompetencijas ir praplėsti profesinės karjeros galimybes. 2007 m. lapkritį andragogai padidinę vadybines ir dalykines kompetencijas švietimo centruose organizavo teisinio ir kompiuterinio raštingumo, verslumo ir anglų kalbos mokymus suaugusiems, kurie mokosi. Projekto pabaigoje surengta baigiamoji konferencija – išleisti 6 leidiniai pagal parengtus andragoginius mokymo modulius.

Apie projekto dalyvius

- Plungėje suaugusiųjų švietimo centro atitikmuo buvo įkurtas jau 1945 metais, tada jis vadinosi Suaugusiųjų gimnazija. Nuo įkūrimo dienos ši švietimo įstaiga kelis kartus keitė savo pavadinimą. Dabartinis pavadinimas įstaigai suteiktas 2006 metais – Plungės suaugusiųjų švietimo centras. Ši įstaiga vykdo tiek formalųjį, tiek neformalųjį švietimą. Neformalusis švietimas čia pradėtas vykdyti nuo 2006 metų. Apžvelgus Plun-

Plungės suaugusiųjų švietimo centro direktorius
Adomas Kripas

gės suaugusiųjų švietimo centro vykdomą veiklą, akivaizdu, kad vis daugiau dėmesio pradedama skirti būtent neformaliajam suaugusiųjų švietimui. Švietimo centre šiais metais neformaliojo švietimo renginiuose dalyvavo apie 600 Plungės ir kitų rajonų mokytojų. Be kursų, konferencijų, konsultacijų, centras taip pat organizuoja įvairias parodas. Trečiojo amžiaus atstovams suteikta galimybė išmokti naudotis kompiuteriu. Švietimo centras prisideda ir prie jaunimo organizacijos „Krantas“ įgyvendinamų projektų. Be to, Plungės suaugusiųjų švietimo centras aktyviai dalyvavo švietimo savaitėje „Švietimas – kultūrai. Kultūra – švietimui“.

Šilutės jaunimo ir suaugusiųjų mokymo centro
direktorius pavaduotoja ugdymui Stasė Latvelienė

- Šilutės jaunimo ir suaugusiųjų mokymo centras yra viena seniausių suaugusiųjų mokyklų Lietuvoje. Jos pirmtakė Šilutės suaugusiųjų gimnazija buvo įkurta 1949 metais. Dabartinis pavadinimas šiam suaugusiųjų švietimo centrui buvo suteiktas 2006 metais. Jame stengiamasi suteikti suaugusiems didelę įvairovę tiek formalųjų, tiek neformaliųjų kursų. Jų paslaugos neapsiriboja tik tradiciniais valstybinės kalbos ar kompiuterinio raštingumo kursais, centras suteikia galimybę dalyvauti įvairiose kūno kultūros veiklose (orientacinio sporto ir turizmo klubas) bei įgyti žinių grožio procedūrų atlikimo srityje (kosmetologija ir aromatinė terapija; plaukų kirpimas ir modeliavimas).

Utenos Dauniškio gimnazijos direktorius
Donatas Juodelė

- Utenos Dauniškio gimnazija plėtoja įvairiapuses neformaliojo švietimo paslaugas siūlydama mokymus tiek savo profesinės srities specialistams, tiek asmenims, norintiems susipažinti su vienos ar kitos darbo srities ypatumais. Ypač populiarūs yra kompiuterinio raštingumo kursai, sveikatingumo mokyklos mokymai, sporto paslaugos ir tradiciniai valstybinės kalbos bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų kursai.

Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centro
direktorė Rima Juozapavičienė

- Dabartiniame Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centre pirmieji mokymai buvo vykdomi jau 1945 m. Būtent nuo tada čia pradėjo veikti suaugusiųjų vidurinė mokykla. Dabartinio centro vykdoma veikla yra labai panaši į kitų šio projekto dalyvių centrų. Jis, kaip ir kiti suaugusiųjų švietimo centrai, vykdo formalųjį ir neformalųjį suau-

gusiųjų švietimą, be jų, vykdo dar ir šias veiklas: veikia profesinio informavimo taškas; organizuojami valstybinės kalbos ir Konstitucijos pagrindų egzaminai; koordinuojama rajono metodinių būrelių veikla; veikia klubas „Civitas“.

Rokiškio suaugusiųjų mokymo centro direktorė
Vilija Ališauskienė

- Rokiškio suaugusiųjų mokymo centras gali pasiūlyti nemažą formaliųjų ir neformaliųjų kursų įvairovę. Mieste nebaigto vidurinio išsilavinimo mokykla suaugusiesiems buvo įkurta dar 1940 metais. Šiandien centre stengiamasi suteikti kuo įvairesnį išsilavinimą visoms socialinėms grupėms. Daug dėmesio skiriama darbui su neįgaliaisiais, taip pat yra kursai, skirti pensinio amžiaus žmonėms. Ten jie gali įgyti kompiuterinio raštingumo pagrindus. Be to, šalia tradicinių kursų žmonėms čia suteikiama galimybė įgyti žinių jiems naujose mokymosi srityse. Pavyzdžiui, vedamas įvadinis filosofijos pagrindų kursas „Globalios pomodernio Vakarų pasaulio problemos“.
- Marijampolės apskrities švietimo centras įkurtas, kad organizuotų pedagogų kvalifikacijos tobulinimą(-si), švietimo įstaigų vadovų švietimą, ypač demokratizacijos ir decentralizacijos srityse, supažindintų su naujomis švietimo kryptimis ir naujais pedagoginio darbo metodais, skolintų švietimo

įstaigoms bei pedagogams mokomąją ir pedagoginę literatūrą. Todėl jame ypač daug dėmesio skiriama pedagogų formaliajam ir neformaliajam švietimui. Centras turi galias tarptautinio bendradarbiavimo tradicijas. Aktyviai bendradarbiauja su Danijos Viborgo apskrities švietimo institucijomis: kas treji metai pasirašomos sutartys, kuriose numatomos pagrindinės bendradarbiavimo kryptys. Du kartus per metus pasirašomi konkretūs susitarimai dėl būsimų kursų, seminarų ir mokomųjų kelionių. Pagal šiuos susitarimus vyksta įvairūs kva-

Marijampolės apskrities švietimo centro direktorė
Meilė Apanavičienė

lifkacijos tobulinimo(-si) renginiai, kuriuose kolegos iš Danijos dalijasi darbo patirtimi su Marijampolės apskrities švietimo įstaigų vadovais, pedagogais bei specialiaisiais pedagogais ir medikais, dirbančiais su negalių turinčiais vaikais.

- Kėdainių suaugusiųjų mokymo centras, skirtingai nuo prieš tai aprašytųjų, yra įkurtas palyginti neseniai. Šiais metais jis tik švęs savo dešimties metų jubiliejų. Tačiau mokymosi kokybe ir siūlomų kursų įvairove nenusileidžia kitiems suaugusiųjų mokymo centrams. Čia daugiausia dėmesio skiriama kompiuterinio raštingumo, kalbų, karjeros planavimo kursams. Visų pirma rūpinamasi darbingo amžiaus žmonėmis, kurie neturi

Kėdainių suaugusiųjų mokymo centro direktorius
Dangiras Kačinskas

darbo arba nori patobulinti darbui reikalingus įgūdžius. Taip pat Kėdainių suaugusiųjų mokymo centras intensyviai bendradarbiauja su užsienio partneriais.

Alytaus jaunimo ir suaugusiųjų mokyklos
direktorius Gintautas Draugelis

- Alytaus jaunimo ir suaugusiųjų mokykla neseniai atšventė veiklos dešimtmetį. Šiuo metu suaugusiųjų mokymo įstaigoje plėtojami užsienio kalbų ir kompiuterinio raštingumo kursai, daug dėmesio skiriama žmonių meniniam švietimui, darbui su specialiųjų poreikių grupėmis. Mokykloje veikia muzikos ir dainavimo bei menų būreliai. Plėtojama projektinė veikla.

- Tauragės suaugusiųjų mokymo centras – vienas jauniausių suaugusiųjų švietimo centrų Lietuvoje. Šiuo metu vyksta ateities veiklų planavimo darbai, mezgami bendradarbiavimo ryšiai su kitais šalies suaugusiųjų švietimo centrais, analizuojamos perspektyvos dalyvauti ES struktūrinės paramos įsisavinimo procese. Centras veikia neseniai, tad jame kol kas vykdomas tik formalusis švietimas.

Tauragės suaugusiųjų mokymo centro lietuvių kalbos mokytoja Audronė Anulienė

Centras dalyvaudamas projekte ir sustiprėjęs instituciškai numato teikti teisinio ir kompiuterinio raštingumo, verslumo bei anglų kalbos neformaliuosius mokymus suaugusiesiems. Be to, centras organizuoja daug renginių, skirtų tiek mokytojams, tiek besimokantiejiems: atvirų durų dienas, atviras pamokas, rašinių konkursus, kalbų viktorinas, vakarones ir kt.

Trumpai apžvelgę projekte dalyvaujančių Lietuvos suaugusiųjų mokymo įstaigų veiklą ir patirtį, matome, kad kai kurie iš jų tik neseniai „persikvalifikavo“ ir tapo kryptingais suaugusiųjų švietimo centrais, teikiančiais tiek formaliojo, tiek neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugas. Projekto „Suaugusiųjų

Švenčionėlių antrosios vidurinės mokyklos direktorės pavaduotoja Zita Činčikienė

- Švenčionių r. Švenčionėlių antroji vidurinė mokykla. Kol kas šiame mieste nėra suaugusiųjų mokyklos ar centro, čia funkcionuoja tik kelios suaugusiųjų klasės. Daugiausia dėmesio, be abejo, sulaukia tradiciniai ir paklausiausi kompiuterinio raštingumo ir verslo pagrindų kursai. Mėginama siūlyti ir novatoriškus, netradicinius kursus (čia vyksta floristikos, gamtosaugos, liaudies tradicijų puoselėjimo kursai). Mokykla, dalyvaudama projekte, taip pat numato teikti neformalius teisinio ir kompiuterinio raštingumo, verslumo bei anglų kalbos kursus suaugusiesiems.

švietimo institucijų plėtra teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“ įgyvendintojai tikisi, kad jis irgi taps laiku atliktu ir svariu postūmiu siekiant, kad centruose teikiami mokymai būtų ir įvairesni, ir kokybiški bei įdomūs suaugusiesiems, gyvenantiems šalies regionuose.

Apie andragogus praktikus ir jų kompetencijos pripažinimą

Projektą „Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas“ vykdo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija (LSŠA). Projekto veiklomis siekiama skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, plėtoti suaugusiųjų formaliojo ir neformaliojo švietimo žmogiškąjį kapitalą bei tenkinti augantį suaugusiųjų mokytojų poreikį įgyti andragoginę kompetenciją. Projektą pristato Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos projektų vadovė **Vilija Lukošūnienė**.

Projekto tikslai ir ištakos

Vieną gana žvarbią 2007 metų vasario pabaigos dieną dviejų gatvę tvarkančių moterų dėmesį patraukė ryškus skelbimas prie įėjimo į Panevėžio kraštotyros muziejų. Jos atidžiai skaitė ilgą renginio pavadinimą ir gyvai diskutavo, kas gi galėtų būti tie „gogai“, kurie, pasak skelbimo, dvi dienas iš eilės turėjo susirinkti muziejuje.

Tuo tarpu muziejuje į baigiamąjį bandomąjį andragogų praktikų mokymo, kuris truko beveik metus, etapą – kompetencijų į(si)vertinimo seminarą – rinkosi Panevėžio apskrities suaugusiųjų mokytojai.

Jų veiduose buvo matyti šokia tokia įtampa ir nerimas, tarpusavio pokalbiuose skambėjo andragoginės temos ir sąvokos bei pašmaikštavimai apie tai, kad kaip tikriems studentams prieš egzaminą pritrūko vienos nakties...

Panašiomis nuotaikomis 2007 metų sausio–vasario mėnesiais gyveno per 200 suaugusiųjų mokytojų visose Lietuvos apskrityse – projekto „Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas“ dalyviai.

Rengti tokį projektą LSŠA visų pirma paskatino ilgametė darbo su suaugusiųjų mokytojais patirtis ir geras jų problemų žinojimas. Finansinė parama projektui skiriama iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagal Lietuvos 2004–2006 metų BPD 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ 4 priemonę „Mokymosi visą gyvenimą plėtra“ – 1,15 mln. Lt.

Projekto trukmė: 2005 metų kovo 16 d. – 2008 m. vasario 28 d.

Konkretų pagrindą projektui suteikė LSŠA dalyvavimas ketverių metų tarptautiniame projekte „Mokomės ir dalijamės“, kurį finansavo Šiaurės kraštų ministrų taryba, o jame aktyviai dalyvavo suaugusiųjų mokytojai ir srities ekspertai iš visų Šiaurės ir Baltijos šalių. Projektas padėjo atkreipti dėmesį į tuos suaugusiųjų mokytojus, kurie neturėdami andragoginio išsilavinimo dirba su suaugusiais žmonėmis pačiose įvairiausiose srityse: veda pamokas suaugusiųjų vidurinio lavinimo mokyklose ir neformaliojo mokymo(-si) renginius, moko profesijos, dirba su bendruomenėmis, vadovauja nevyriausybinėms organizacijoms ir t. t. Būdami puikūs savo srities žinovai, dirbti su suaugusiu žmogumi, geriau suprasti ir tenkinti suau-

Grupės darbas

gusio mokinio poreikius, jie mokosi veikdami, klysdami, taisydami klaidas, darydami išvadas, konsultuodamiesi su kolegomis. Minėtame Šiaurės ir Baltijos kraštų projekte jie buvo pavadinti andragogais praktikais. Tarptautinė ekspertų komanda sudarė andragogo praktiko kompetencijų ir jas nusakančių kriterijų aprašą.

2005 metų kovo 16 dieną pasirašiusi sutartį su Paramos fondu Europos socialinio fondo agentūra bei Švietimo ir mokslo ministerija LSŠA ėmėsi vykdyti projektą ir siekti užsibrėžto tikslo paeiliui įgyvendindama numatytus uždavinius:

- Įvertinti kokybinius ir kiekybinius suaugusiųjų švietimo sistemos poreikius Lietuvoje.
- Sukurti andragogų praktikų kvalifikacijos tobulinimo modelį.
- Sukurti andragogų praktikų kompetencijos įvertinimo modelį.
- Parengti metodinę medžiagą andragogo praktiko kompetencijai tobulinti.
- Įgyvendinti sukurtus kvalifikacijos ir kompetencijos į(si)vertinimo modelius, įtraukiant į projektą 200 dalyvių – andragogų praktikų.

- Sukurti internetinę svetainę.
- Išleisti metodinę medžiagą: leidinį „Andragoginės istorijos“ ir kompaktinę plokštelę „Mokomės kartu“.

Projekto dalyviai

Projektas buvo rengiamas mąstant apie praktinę naudą suaugusiųjų mokytojams visose Lietuvos apskrityse. Šiandieniai projekto laimėjimai leidžia daryti išvadą, kad šią idėją pavyko įgyvendinti. Kiekviena apskritis praturtėjo 20–22 suaugusiųjų mokytojais, turinčiais andragoginę kompetenciją. Jos kokybę pabrėžia tas faktas, kad sąžiningai įvykdę visą mokymų ir praktinės veiklos ciklą, surinkę ir ekspertams pristatę kompetencijos aplanką, sėkmingai dalyvavę į(si)vertinimo pokalbiuose su ekspertais, projekto dalyviai gavo pažymėjimą ne tik su rėmėjų ir vykdytojų ženklais, bet ir su 3 studijų kreditais Vilniaus pedagoginio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto Edukologijos katedrose. 2007 metų rugsėjo 1 dieną pažymėjimus gavo 199 andragogai praktikai. Tačiau projektas dar nesibaigė ir suaugusiųjų mokytojų susidomėjimas juo vis dar didelis.

Didelis susidomėjimas projektu, nepaisant šiuo metu gausios mokymų pasiūlos, buvo juntamas nuo pat projekto pradžios. Projekto pristatymo renginiuose, kurie 2005 metų gegužės–birželio mėnesiais vyko Alytuje, Panevėžyje, Utenoje, Klaipėdoje ir Telšiuose, dalyvavo 180 asmenų vietoje planuotų 100. Šiuose renginiuose dalyvavo ne tik minėtu, bet ir kaimyninių apskričių suaugusiųjų švietimo organizatoriai, vietos politikai, suaugusiųjų mokytojai. Didžiama pristatymo renginių dalyvių vėliau dalyvavo įgyvendinant bandomąjį modelį.

2006 metų pavasarį andragogų praktikų kvalifikacijos tobulinimo modelio ciklą pradėjo 227 suaugusiųjų mokytojai. Norinčiųjų buvo gerokai daugiau. Tačiau ir projekto biudžetas, paskaičiuotas 200 dalyvių, ir andragoginė nuostata, kad efektyviam darbui mokymų grupėje neturėtų būti daugiau nei 20–22 žmonės, riboja galimybes. Telšių, Utenos, Panevėžio, Kauno apskrityse teko rengti konkursus ir skaudama širdimi kai kuriems kolegoms sakyti „šį kartą, deja, ne“, taip pat galvoti apie naujas finansines galimybes pageidavimams patenkinti.

Tarp tų, kurie tapo projekto dalyviais, buvo pačių įvairiausių suaugusiųjų švietimo sferų atstovų: suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokyklų ir mokymo centrų, kolegijų, profesinio rengimo centrų, darbo rinkos mokymo centrų, darbo biržos, verslo informacinių centrų, savivaldybių bendruomenių centrų ir asociacijų, kaimo bendruomenių, privataus švietimo sektoriaus, nevyriausybinių organizacijų, pagrindinių ir vidurinių mokyklų, gimnazijų.

Projekto ekspertės iš Vytauto Didžiojo universiteto prof. Margarita Teresevičienė ir dr. Giedra Linkaitytė, vizitavusios mokomuosius seminarus ir dalyvavusios į(si)vertinimo pokalbiuose, mokymo(si) grupes apibūdino taip: „visose apskrityse grupės buvo sukomplektuotos pagal labai įvairius kriterijus, tad dalyvių lygis buvo labai skirtingas. Pavyzdžiui, Marijampolės apskrityje nemažai buvo verslininkų ir kaimo bendruomenių atstovų; Kauno apskrities grupei būdinga labai aukšta andragoginė kompetencija (nemaža dalis seminarų dalyvių buvo baigę net formaliąsias andragogikos magistrantūros studijas ar dirbantys neformaliojo suaugusiųjų švietimo srityje); Klaipėdoje ir Šilalėje dauguma dalyvių buvo suaugusiųjų bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo cen-

trų atstovai, Alytaus apskrityje aktyviai įsitraukė mokytojų švietimo centrų atstovai.“

Mokymų dalyviai susirinko aktyvūs, smalsūs ir geranoriški, įvairaus amžiaus ir išsilavinimo, skirtingos patirties ir turėdami skirtingus lūkesčius. Vieni norėjo atnaujinti ar sustiprinti turimas žinias ir įgūdžius, sužinoti naujausias andragogines tendencijas. Kitiems naujas buvo pats žodis *andragogika*, nekalbant apie tai, ką jis reiškia. Trečiųjų patirtis bylojo apie tai, kad LSŠA organizuojamuose renginiuose jiems bus suteiktas tikrai kokybiškas mokymas. Neramūs laukėme pirmųjų mokymų įvertinimo. Tikėjome, kad jis parodys, kaip mokymų dalyviai vertina parengtą mokymų programą, mokymų vedėjų pasirinktas darbo formas, mokymo tempą, ir leis daryti atitinkamas korekcijas. Įvertinimai pranoko lūkesčius.

„Puikus komandinio darbo pavyzdys! Nuostabios šypsenos! Jaučiau lektorių rūpinimąsi manimi, jaučiausi skatinama, drąsinama. Puiku!“

„Gavusi pasiūlymą dalyvauti projekte labai apsidžiaugiau. Seminarų, kaip dėstyti mokiniais, pakanka, o kaip dirbti su suaugusiais, tai man buvo pirmas rimtas seminaras.“

„Sužavėjo, kad seminarai buvo vedami be įtampos – tai pamoka mums, kaip tą reikėtų daryti. Labai įstrigo dalykiniai žaidimai.“

Tokie patys geri atsiliepimai lydėjo visus mokymo seminarus, o į(si)vertinant ir visą andragogo praktiko kvalifikacijos tobulinimo ciklą.

Andragogo praktiko kvalifikacijos tobulinimo ciklas

Atliekant projektą sukurta andragogo praktiko kvalifikacijos tobulinimo metodika apima 120 val. mokymo(-si), praktinės veiklos ir kompetencijų vertinimo programą. 64 val. šioje programoje skiriama kontaktiniam mokymui(-si), t. y. darbui mokymo(-si) grupėje, vadovaujant mokymų vedėjui, 40 val. – praktiniam darbui su savomis suaugusiųjų auditorijomis, naudojant per mokymus įgytas žinias, metodus, susiformuotas nuostatas. Likusi programos laiko dalis skiriama savarankiškam darbui, kompetencijų apžvalgai ir kompetencijos į(si)vertinimo

pokalbiui su ekspertais. Per pokalbį aptariama viso ciklo metu įgyta patirtis, analizuojami darbo su suaugusiaisiais pokyčiai, pastebėti nesklaidumai, svarstomi jų įveikimo keliai, išklausa ekspertų nuomonė.

Konkrečių andragogų praktikų kvalifikacijos tobulinimo ciklo naudą pabrėžė visi į(si)vertinimo renginiuose dalyvavę asmenys. Daugumoje atsiliepimų nurodoma, kad programoje parinktos suaugusiųjų mokymui(-si) aktualesios mokymo temos, tinkamai parinkta kiekvienos temos nagrinėjimo trukmė, temos nagrinėjamos teoriškai ir praktiškai, daug laiko skiriama grupinėms užduotims, kurias atliekant kolegos keičiasi praktine patirtimi. Ypač pabrėžiama vaizdo treniruočių ir refleksijos nauda. Šiuos mokymo(-si) metodus dalis projekto dalyvių praktiškai išbandė pirmą kartą. Ne paslaptis, kad iš pradžių kai kuriuos dalyvius šie metodai trikdė, prie jų reikėjo pratintis, su jais „susigyventi“. Ne kiekvienam buvo lengva tai padaryti, ir vienas iš mokymo vedėjų uždavinių buvo sukurti saugią mokymo(-si) aplinką visiems dalyviams, kad jie galėtų atsiskleisti, realizuoti save, pritaikyti turimas žinias ir praktinę patirtį, pasidalyti ja su kolegomis, nesijausti kitokie.

Mokymų vedėjų komanda

Mokymus visose dešimtyje apskričių vedė dvidešimt andragogų konsultantų, jau turinčių andragoginio darbo patirties, dalyvavusių įvairiuose andragoginiuose mokymuose Lietuvoje ir užsienyje ir, svarbiausia, ne tik žinančių, kaip dirbti remiantis andragoginio darbo principais, bet juos taikančių savo darbe.

Nepaisydami posakio „savam kaime pranašu nebūsi“ ir siekdami, kad andragogikos idėjos ir andragoginio darbo principai kuo tvirtiau įsišaknytų ne vien didžiuosiuose Lietuvos miestuose, andragogų konsultantų ieškojome apskričių principu, t. y. kiekvienoje apskrityje siekėme surasti po du andragogus, galinčius ir norinčius vesti mokymus būtent tos apskrities suaugusiųjų mokytojams. Su labai mažomis išimtimis mums pavyko! Manytume, kad sėkmingą andragogų konsultantų komandos sutelkimą galime laikyti pridėtinę projekto vertę.

Jų kelias į sėkmę projekte buvo ne pats lengviausias. Kiekvienas būdamas kompetentingas savo dalyko žino-

vas, turėdamas mėgstamas andragogines temas, darbo metodus ir t. t. per trumpą laiką turėjo įvaldyti visas programos temas, pasiręgti dirbti poroje su kitu žmogumi. Tikėtina, kad komandinę dvasią dvidešimtukui sukurti padėjo bendras metodinės medžiagos, tinkamos mokymo programai įgyvendinti, rengimas: demonstravimas, kokią medžiagą kiekvienas turi sukaupęs programos temoms, diskusijos, ką reikia įtraukti, ko atsakyti, praktinių užduočių analizė, pavienių seminaro dalių vedimas kolegoms, filmuotos medžiagos aptarimas.

Konsultuojami, skatinami ir palaikomi projekto ekspertų, gerai Lietuvoje žinomų andragogikos specialistų Auriemo M. Juozaičio ir Romos Juozaitienės andragogai konsultantai puikiai pasirėngė darbui su projekto dalyviais ir nusipelnė kuo geriausių jų vertinimų.

„Per visą karjeros laiką šie mokymai man buvo trečias kartas, kai aš jaučiau naudą ir kurie išties patiko, privertė keisti nuostatas.“

„Mokymų vedėjos išmano andragogiką. Jų vesti mokymai šaunūs. Gavome daug žinių ir patirties. Buvo malonu bendrauti ir bendradarbiauti.“

„Labai patiko, kad nejaučiau baimės mokytis. Didžiausia pamoka – kaip galima dirbti poroje neužgožiant vienas kito.“

Ką dar norėtusi parašyti?

Į šį klausimą vertinimo anketose daugelis projekto dalyvių atsakė „reikia tęsinio“. Panašiai norėčiau baigti ir šį straipsnį, kuriame pristačiau projekto idėją ir vieną, pačią plačiausią projekto veiklą – sukurtos andragogo praktiko kvalifikacijos tobulinimo programos bandomąjį įgyvendinimą.

Tęsinyje galėčiau rašyti apie tyrimo, atlikto įgyvendinant projektą „Suaugusiųjų mokymas(-is) Lietuvoje: aprėptis, poreikiai, pasiūla“, rezultatus, apie gebėjimus ir kompetencijas, būtinas šiandieniam suaugusiųjų mokytojui, esamą andragogų pasirėngimą darbui, andragoginių paslaugų pasiūlą bei paklausą regionuose, objektyvius ir subjektyvius veiksnius, lemiančius suaugusiųjų mokymąsi, ir rekomendacijas.

Kauno, Telšių, Alytaus ir Marijampolės apskričių andragogai po mokymų Kirkšnovėje (Raseinių r.), 2007 m. rugpjūtis

Galėčiau analizuoti, kaip vyko kompetencijų (si) vertinimo procesas, nes tai, ko gera, pirmasis tokio pobūdžio reiškinys Lietuvos suaugusiųjų švietimo srityje.

Galėčiau papasakoti apie dar vieną projekto pridėtinę vertę – bendradarbiavimą. Visų pirma su Lietuvos švietimo institucijomis – Marijampolės apskrities švietimo centru, Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų centru, Utenos kolegija, Kauno rajono švietimo centru, Šiaulių švietimo centru ir kt., kurios nebūdamos oficialūs projekto partneriai nuoširdžiai padeda jį įgyvendinti: suteikia patalpas, skleidžia informaciją. Pradiniame projekto etape mus palaikė ir pritarė apskričių administracijos ir savivaldybės. Prie projekto sklaidos daug prisideda vietos žiniasklaida.

Galėčiau džiaugtis, kad rašydama šias eilutes už lango matau gyvai diskutuojančias žmonių grupes – papildomo andragogų praktikų kvalifikacijos tobulinimo ciklo dalyvius – suaugusiųjų mokytojus, kurie laisvalaikį skiria savo darbui gerinti ir andragogo praktiko kompetencijai įgyti.

Galėčiau džiaugtis, kad turime projekto internetinę svetainę. Joje lankosi žmonės, vadinamieji „gogai“, dalijasi nuomonėmis, emocijomis ir linkėjimais.

Jų linkėjimas puikiai tinka straipsnio apie andragogus praktikus ir jų kompetencijos pripažinimą pabaigai.

„Dabar man atostogų įkarštis, bet šiandien lyja... Sėdžiu namuose. Pamaniau, panaršysiu po LSŠA svetainę. Peržiūrėjau projekto medžiagą. Pati geriausia refleksija. Prisiminiau mokymus: temas, bendramokslis, konsultantus, apžvelgiau, ką veikė kolegės kitose apskrityse. Daug puikių projekto vertinimų, pritariu jiems. Labai šauni ir ši svetainė: ir turinio, ir dizaino atžvilgiu.

Sėkmės visiems projekto dalyviams! Gal jau laikas raitotis rankoves? Užduodžiu rudenį, laukia daug darbų. Sėkmės!!! (Eglė, Lazdijai)“

Daugiau informacijos
Geležinio Vilko g. 12-440, Vilnius, tel. 8~5 261 9031
<http://andragogai.miniweb.lt>

Švietimo mainų paramos fondas: jaunas, profesionalus, suteikiantis galimybių mokytiis kitiems ir besimokantis pats

Švietimo mainų paramos fondas neseniai minėjo metus nuo įsikūrimo pradžios. Kokie šios jaunos organizacijos tikslai, veiklos kryptys, projektai, kaip ji gali padėti suaugusiems žmonėms mokytis – apie visa tai pasakoja šio straipsnio autorė, Švietimo mainų paramos fondo direktorė **Daiva Šutinytė**.

Mokymasis: būtinybė ar pasirinkimo laisvė?

Švietimo mainų paramos fondas – organizacija, kuriai iki 2013 m. pavesta atlikti labai daug – pasiekti ambicingų tikslų, prisidėti įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą strategiją ir... mokytis pačiai.

Švietimo mainų paramos fondui patikėtas didelis darbas: administruoti švietimo programas, aktyviai prisidėti įgyvendinant strateginius tikslus. Tačiau esu tikra, kad organizacija, sukurta ant Lietuvoje gerai žinomų, patikimų, tvirtų ir profesio-

nalai dirbusių dviejų fondų – *Socrates* ir *Leonardo da Vinci* – pamatų, sugebės tinkamai administruoti lėšas, bendrauti ir bendradarbiauti su projektų vykdytojais, strategais ir programos ideologais. O man, naujai naujos „Mokymosi visą gyvenimą programą“ įgyvendinančios organizacijos vadovei, tai didžiulė atsakomybė, iššūkis ir garbė. Garbė dirbti su profesionalais, skleisti mokymosi visą gyvenimą idėją, mokytis pačiai.

Mokymąsi visą gyvenimą suprantu kaip poreikį tobulėti, tačiau dalyvavimas šiame procese gali būti nu-

lemtas dvejopų paskatų: kintančios aplinkos padiktuotos būtinybės arba iš vidaus kylančio poreikio. Ar žmogus, priverstas keisti darbą ar ne savo valia atsidūręs svetimose aplinkoje, mėgaujasi poreikiu mokytis, ar daro tai verčiamas aplinkybių? Ar taip (ne)motyvuotas pilietis bus mokymosi visą gyvenimą idėjos skleidėjas? Ar dalyvis? Ar dalyvauti mūsų administruojamuose programos projektuose žmonės apsisprendžia patys: savanoriškai ir su entuziazmu?

Projektų administravimo taisyklės aiškios – dėl to ir programos patrauk-

lios. Mūsų darbuotojai – profesionalūs ir paslaugūs, dėl to bendraujama maloniai. Siūlomos galimybės – įvairios, leidžiančios rinktis projektus pagal poreikius ir polinkius. Mūsų fondas administruoja net 26 skirtingas programas ir iniciatyvas – tikrai yra iš ko rinktis, tik svarbu nepasiklysti informacijos gausoje. Todėl vien šiemet suorganizavome apie 40 informacinių renginių, konsultavome, rengėme individualius susitikimus su galimais pareiškėjais ir projektų vykdytojais, išleidome 18 leidinių – informacinę ir analitinę medžiagą, dalyvavome parodose, be to, nuolat teikiame informaciją fondo svetainėje. Tačiau to nepakanka, nes yra rajonų, kurių gyventojai iki šiol nėra dalyvavę mūsų remiamuose projektuose. Įprasta sakyti, kad tai jų pačių kaltė: esą neaktyvūs, netikintys, kad pasiseks, neturi pajėgumų ar gebėjimų. Netiesa, tokių nebūna! Būna tik per mažai mokymų, agitacijos, pastangų sudominti.

Programos

Didžiausios, populiariausios ir žinomiausios programos yra šios: **Comenius**, **Grundtvig**, **Leonardo da Vinci** ir **Erasmus**. Šios programos skirtos visų tipų mokymo įstaigoms – nuo iki-mokyklinio ugdymo iki universiteto.

Comenius – tikriausiai vienintelė programa, kurioje poreikį mokytis ar profesškai tobulėti gali patenkinti visi švietimo dalyviai. Kuri kita iniciatyva, be **Comenius**, suteikia daugiau galimybių mokytojams bendradarbiauti su kolegomis iš ki-

tų ES mokyklų ir pažinti kitas kultūras, tobulinti užsienio kalbų žinias, pasidalyti patirtimi ir tobulinti mokymo įgūdžius? Kuri dar programa būsiamiems mokytojams sudaro sąlygas plėsti supratimą apie europinę dimensiją, pažinti kitas Europos šalis ir jų švietimo sistemas, priimti užsienietį asistentą?

Ar yra iniciatyva, kuri labiau nei **Grundtvig** būtų orientuota į suaugusiųjų mokymosi poreikių tenkinimą, labiau padedanti suaugusiųjų švietėjams bei vadybininkams susipažinti su mokymo metodais, dalyvauti Europos kvalifikacijos tobulinimo kursuose, suteikianti galimybę suaugusiųjų mokymo specialistams susipažinti su užsienio kolegų metodika ir patirtimi?

Ar žinote kitą programą, kuri labiau nei **Leonardo da Vinci** skatintų profesinių mokyklų iniciatyvas ir suteiktų galimybę išvykti į Europos šalį tobulinti kvalifikacijos, įgūdžių ir gilinti profesinių žinių, atlikti praktikos įmonėse, susipažinti su profesinio rengimo naujovėmis ir naujomis technologijomis? Ši programa suteikia galimybių užmegzti naujus bendradarbiavimo ryšius, keistis patirtimi su kolegomis, o gerą patirtį parsivežus namo – tobulinti mokymo sistemas, daugiausia dėmesio skiriant naujovių perkėlimui profesinio mokymo srityje.

Ar yra populiareesnė ir smagesnė programa už **Erasmus**? Šios programos dalyviai – nuo 1999 m. iki šiol išvykusių (ir, beje, sugrįžusių) 9500 Lietuvos studentų ir daugiau nei 3200 dėstytojų – sutartinai atsaky-

tų: „ne“. Ši programa skirta užtikrinti kokybę ir skatinti studentų, dėstytojų bei personalo mobilumą, skatinti daugiašalį aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimą tarpusavyje ar su verslo įmonėmis bei laipsnių skaidrumą ir suderinamumą tarp aukštojo mokslo institucijų ir profesinio mokymo. Be to, tai puiki galimybė smagiai praleisti laiką, pažinti bendraamžius, kitos šalies kultūrą, galbūt net išgyventi savotišką šoką ir įgyti pasitikėjimo. Ir dar – drąsos reikalauti naujovių ir pagarbos. Programa suteikia galimybę ne tik dalyvauti projektuose: naujoji iniciatyva dar labiau remia ir pageidaujančiuosius vyksti į parengiamuosius vizitus, kurių tikslas – surasti potencialius partnerius, subrandinti būsimo projekto idėją.

Suaugusiųjų mokymosi galimybės

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimas – vienas iš Valstybinėje švietimo strategijoje 2003–2012 m. numatytų tikslų. Jam pasiekti turi būti sutelkta visuomenė, ypač akademinė, panaudotos visos priemonės, taip pat ir mūsų administruojamos lėšos. Kasmet sudarydami sutarčių už bemaž 54 mln. litų, norime tikėti, kad mūsų indėlis įgyvendinant švietimo strategiją yra svarus ir nusipelno dėmesio. Esu įsitikinusi programos reikalingumu ir jos įtaka formuojant visuomenės požiūrį į mokymąsi visą gyvenimą. Mes dirbsime ir sieksime, kad poreikis mokytis taptų natūralus, kad į programą

įsitrauktų vis daugiau ir įvairesnių dalyvių, kad programoje dalyvautų visa Lietuva.

Norėčiau stabtelti ties suaugusiems teikiamomis galimybėmis mokytis. Remiantis statistikos duomenimis, per pastarąsias keturias savaites 25–64 metų amžiaus Lietuvos gyventojų dalis per 5 metus išaugo iki beveik 6 proc. (ES vidurkis – 10,2 proc.). Valstybinėje švietimo strategijoje numatyta, kad ši dalis turėtų padidėti iki 15 proc. 2012 m. Fondo administruojamos programos atviros visų amžiaus grupių dalyviams, todėl plačiąja prasme visi programos dalyviai prisideda prie šio tikslo įgyvendinimo.

Tačiau ypač svarbi yra **Grundtvig** programa, kuri siūlo trijų tipų projektines iniciatyvas suaugusiųjų švietimo ideologams bei praktikams. Vien šiais metais norą dalyvauti projektuose, skirtuose tobulinti suaugusiųjų švietimo procesą pagal ES standartus bendradarbiaujant su įvairiomis švietimo asociacijų organizacijomis, pareiškė 131 institucija ir individualūs pareiškėjai. Įgyvendinant 57 patvirtintus projektus bus pasidalyta naujoviškoms praktikomis ir metodais, susipažįstama su kultūra, ekonomika ir socialiniu gyvenimu, geroji patirtis perkelta į Lietuvą. Tobulinti kvalifikaciją ketino 69 mokytojai, instruktoriai ir kiti suaugusiųjų švietimo srities darbuotojai. Tikime, kad 38 subsidiją gavę projekto vykdytojai parsiveš gerų idėjų ir naujų metodikų. Džiaugiamės, kad jau suteikėme galimybę šešiams suaugusiųjų švietimo ins-

titucijų atstovams, ketinantiems parengti **Grundtvig** mokymosi partnerystės projektą, dalyvauti parengiamuosiuose vizituose. Taigi tikiu, kad tinkamai naudojantis mūsų teikiamomis galimybėmis, suaugusiųjų švietimo sistemos dalyviai svariai prisidės įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą strategiją.

Teigiamai vertindami vis didėjantį susidomėjimą programos teikiama galimybėmis, vis dėlto apgailestaujame, kad negalime patenkinti visų norinčiųjų poreikių. Ir ne vien dėl lėšų stokos: reikia mokytis projektų rengimo meno, siekti kokybės, ugdyti administravimo įgūdžius. Žodžiu, mokytis. Visą gyvenimą.

Parama iš ES

Vilties teikia ir ES struktūrinių fondų finansuojami projektai, skirti sukurti neformaliojo mokymosi ir švietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo ir vertinimo sistemą, padidinti mokymosi visą gyvenimą sistemos veiksnumą, užtikrinantį sėkmingą ir kokybišką numatytų ir būsimų žmogiškųjų išteklių plėtros priemonių įgyvendinimą, tobulinti ir stiprinti institucinę sistemą, gerinti paslaugų kokybę ir didinti tokio mokymosi prieinamumą. Sėkmingai kuriama ir Nacionalinė kvalifikacijų sistema, kuri apimtų visus kvalifikacijų lygmenis ir laidotų pereinamumą tarp lygmenų, užtikrintų kvalifikacijos įgijimo būdų įvairovę bei sudarytų galimybę lanksčiai reaguoti į kintančios aplinkos reikalavimus.

Kas yra NordPlus?

Šalia išvardytų iniciatyvų Lietuva rengeisi dalyvauti dar vienoje 2008 m. prasidėsiančioje **NordPlus** programoje. Šios programos tikslai – gilinti supratimą apie Baltijos ir Šiaurės šalių kalbinę ir kultūrinę įvairovę, stiprinti kokybę ir inovacijų diegimą mokymosi visą gyvenimą srityje, skatinti inovatyvių produktų, procesų ir geros praktikos mainus, stiprinti šalių bendradarbiavimą švietimo srityje, prisidėti prie bendros Šiaurės ir Baltijos šalių švietimo erdvės kūrimo.

Suaugusiųjų švietimui šioje programoje skirta daug dėmesio: suaugusiųjų švietimo mokyklos, kitos institucijos, nevyriausybinės organizacijos, savaiminio, neformaliojo ir formaliojo suaugusiųjų švietimo institucijos bei mokyklos, mokytojai, kiti darbuotojai, taip pat suaugusieji, kurie mokosi, galės dalyvauti mobilumo projektuose, kurti bendradarbiavimo tinklus su kitais programos dalyviais. Tai dar viena galimybė tobulėti, ieškoti ir rasti.

Suaugusiųjų švietimas – teigiamų pokyčių bendruomenėse pagrindas

Kai suaugusiųjų švietimo tikslai yra visiškai realizuojami, jie ne tik skatina profesinį ir asmeninį žmonių tobulėjimą, bet ir prisideda prie demokratijos stiprinimo, skatina įvairius visuomenės pokyčius bei vienijimąsi dėl bendrų tikslų. Tokią suaugusiųjų švietimo poveikio galią iliustruoja viename iš Jevlės (Švedija) miesto rajonų įvykę pokyčiai ir įvairiuose Neapolio (Italija) regionuose vykdomos suaugusiųjų švietimo politikos pavyzdžiai.

Griūnantis Ostero rajonas

Ostero rajonas – tai pavyzdys, kaip griūnančio rajono daugiakultūre bendruomenė susivienijo tam, kad kartu sukurtų naują ateitį.

„Niekada ten nebuvo, tik praeidavau pro šalį... jis pilkas ir depresyvus.“ Taip apie Jevlės miesto Ostero rajoną 2000-aisiais metais kalbėjo gatvėje sutiktas paauglys. Ši citata paimta iš tyrimo ataskaitos, kurioje darbo autorius Matas Sundinas teigia, kad kai kurie miestai turi tai, kuo visai nesididžiuoja, pvz., gyvenamuosius rajonus, į kuriuos niekas nenori įsikelti, o tėvai savo vaikams liepia griežtai jų vengti.

Osteras buvo kaip tik toks rajonas. Pastatytas 1960–1970 metais iš didelių gyvenamųjų namų kompleksų, kuriuos sudarė šiuolaikiški ir gana nebrangūs butai, jis greitai tapo problemine miesto vieta.

Nauja ateitis

Ši istorija yra apie tai, kaip miesto gyvenamųjų namų statybos kompanija, kuriai priklausė šio rajono butai, reaguodama į susidariusią situaciją pasirinko keistis, o ne laukti, kol viskas pavirs griuvėsiais. Priežastys daugiausia buvo finansinės – butai apleisti, o jų remonto darbams reikalingos išlaidos – didelės. Tačiau dar vienas labai svar-

bus pasirinktą kompanijos elgesį lėmęs veiksnys – noras rimtai žiūrėti į čia gyvenančius žmones ir jų ateitį.

Į 2000 metų pradžioje prasidėjusį rajono pokyčių procesą aktyviai dalyvauti buvo pakviesti ir nuolatiniai jo gyventojai. Per trumpą laiką buvo sušaukta daugiau nei 80 gyventojų susitikimų. Ant didelių popieriaus lapų susirinkusieji rašė, kaip įsivaizdavo savo rajoną ateityje – ką norėtų palikti kaip yra ir ko jame trūksta. Tarp išsakytų norų buvo ir šie: bendruomeninių amatų ir siuvimo mokymų siūlymas, bendruomenės namų su virtuve įkūrimas bei žemės plotų, skirtų daržovėms ir gėlėms auginti, sudarymas.

Pradėti tokius mokymus buvo pakviesta suaugusiųjų švietimo organizacija *Studieförbundet* (Mokslo skatinimo asociacija). *Studieförbundet* yra viena iš didžiausių suaugusiųjų švietimo organizacijų Švedijoje, nepriklausoma nuo jokios politinės ar religinės ideologijos. Ją sudaro 18 narių organizacijų, daugiausia dėmesio skiriančių kultūrai, gamtai ir aplinkai.

Pokyčių procesas šiame rajone turėjo būti pradėtas vadovaujantis suaugusiųjų švietimo metodais ir idėjomis. Daugeliu atvejų, pvz., organizuojant mokymosi ratelius, patys dalyviai pasirinkdavo mokymų turinį ir priemones.

Pirmoji *Studieförbundet* užduotis buvo paversti realybe gyventojų norą įrengti sodininkystei skirtus žemės plotus. Kartu su landšafto architektu ir sodininkystės ratelio lyde-

riu jie pasiūlė tas vietas, kur galėjo būti pašalintas asfaltas ir parengti specialūs žemės ploteliai. Buvo diskutuojama, kokį dirvožemį naudoti, kaip giliai įkasti tvorą, kad daržovės būtų apsaugotos nuo triušių, kurioje vietoje turi būti parengti žemės plotai, kad gautų kuo daugiau saulės, ir kur laikyti kompostą bei įrengti paprastą drėkinimo sistemą. Šių diskusijų ir darbų rezultatas – 15 žemės sklypų, kuriuos susidomėję gyventojai pasidalijo burtų keliu. Taip pat buvo suburtas 15 skirtingoms kultūroms atstovaujančių dalyvių mokymosi ratelis. Daugelis norėjo pradėti auginti augalus iš savo gimtųjų šalių.

Greitai gyventojai išreiškė ir naujus pageidavimus. Dalis tėvų norėjo kartu su vaikais lankyti kompiuterinio raštinumo kursus. Kai kurios moterys norėjo išmokti važiuoti dviračiu, kitos norėjo išmokti plaukti, o kažkas susidomėjo savo rajono istorija.

Palaiptu dalis gyventojų patys tapo tokių mokymosi ratelių lyderiais. Pavyzdžiui, į pensiją išėjusi mokytoja subūrė tradicinės švedų kulinarijos ratelį, į kurį įsitraukė maždaug 20 skirtingų kultūrų atstovų, jie drauge nusprendė, kad tai gali būti tarptautinės virtuvės pamokos. Kiekvienas jų tapo atsakingas už vieną susitikimą, kurio metu visi gamino įvairių tautų patiekalus, jų receptus išversdavo į švedų kalbą ir užrašydavo, o pagamintus patiekalus fotografuodavo. Netrukus buvo išleista kulinarijos knyga, kurią kiekvienas, naujai atsikėlęs į šį rajoną, gaudavo kaip sutikimo dovaną.

Nauja dabartis

Šiandien Osteras tapo patrauklus rajonas, turintis itin aktyvią bendruomenę. Čia veikia menų „dirbtuvės“, kuriose gyventojai vieni kitus moko įvairių pasaulio šalių meninių technikų. Suaugusiųjų keramikos būrelis savaitgaliais rengia analogiškus mokymus vaikams. Kiekvienas gali išmokti siūti ar net pasiskolinti siuvimo mašiną, veikia visiems atviros gimnastikos pamokos. O moterys, kurios nenori dalyvauti mišrioje grupėse, kviečiamos sportuoti individualiai. Šiandien Osteras nebėra asocijuojamas su vandalizmu ar kitais neigiamais reiškiniais, nes šiame rajone jų praktiškai nebeliko.

Ostero pavyzdys rodo, kad įsiklausius ir padėjus realizuoti kartais labai paprastus gyventojų poreikius, suaugusiųjų švietimas gali tapti stipria demokratinis visuomenės pokyčius skatinančia jėga.

Neapolis: jauni žmonės dirba suaugusiųjų švietimo srityje

Su daugybe socialinių problemų susiduriančiuose miestuose – kaip antai Neapolis – vaikai ir paaugliai gali suvaidinti svarbų vaidmenį, savo pavyzdžiu perduodami tėvams įstatymus gerbiančias gyvenimo normas, pagarbą miestui ir daryti įtaką svarbiems kultūros pokyčiams. Tokiu pagrindu šiuo metu pradėtos įgyvendinti bandomosios integruoto švietimo schemas, įtraukiančios į bendrą mokymosi procesą vaikus ir jų šeimas.

Ar mes gyvename kaip tikri piliečiai? Be jokių abejonių, dalyje Pietų Italijos regionų į tokį klausimą įmanoma tvirtai atsakyti „taip“. Tai tiesa, kai kalbame apie „aktyvius piliečius“, žinančius savo teises ir pareigas, gerbiančius savo miestą ir jo gyventojus, dažnai besimančius iniciatyvos prisidedant prie savo bendruomenės būties gerinimo.

Tačiau daugelyje Italijos regionų situacija kiek kitokia. Akivaizdus visuomenės demokratijos nebuvimas lemia ne vieną problemą. Tai ir, galima sakyti, istorinis pilietinės atsakomybės trūkumas, ir giliai įsišaknijusi nepastovi ir *favoritinė* vietinės valdžios kultūra bei daugybė kitų faktorių.

Kokių priemonių imtis, siekiant įtvirtinti žmonių sąmonėje pilietinės ir etinės atsakomybės jausmus bei asmeninės įtakos visuomenei suvokimą?

Mokymasis yra pagrindinis įrankis ugdant „aktyvų pilietiškumą“, kai kalbame tiek apie vaikus, tiek ir apie suaugusiųjų mokymąsi. Tai tikrai nėra atsitiktinumas, kad Europos Sąjunga aktyvios pilietybės mokymą traktuoja kaip vieną kertinių akmenų, ant kurių statomos demokratinės Europos visuomenės.

Kita vertus, „ypač socialiniu aspektu nepalankiose teritorijose, siekiant įdiegti pagrindines vertybes, pridengiant raktiniu terminu „aktyvus pilietiškumas“, paprasčiau pradėti dirbti su vaikais ir paaugliais negu su dažnai labai giliai į asocialų, nelegalų ir ribinį elgesį įsitraukusiais suaugusiaisiais“, – teigia Neapolio provincijos Švietimo, mokymosi ir lygių galimybių tarybos narė Angela Korte-se. „Tai jokia būdu nereiškia, kad mes kalbame apie itin svarbaus suaugusiųjų švietimo nureikšminimą, netgi priešingai – mes turime kurti integruotą politiką, kuri

įtrauktų tėvus ir vaikus į bendrą mokymosi procesą, atnešantį naudą visai bendruomenei.“

Tokios mintys pagimdė idėją suteikti jauniems Neapolio gyventojams lyderio vaidmenį šiame keitimosi procese, padarant juos „aktyvaus pilietiškumo pavyzdžiais“, kitais žodžiais tariant, – individualiais, kurie perduoda aplinkiniams įstatymus gerbiančio elgesio ir pagarbos miestui vertybes.

Efektyvus tokio modelio pavyzdys yra projektas SPES GOAL (tikslas: viltis!), inicijuotas ir finansuotas Neapolio provincijos vienoje iš pačių problemiškesnių miesto teritorijų – Rione Sanità. Šio rajono pavadinimas daugeliui gerai žinomas, nes yra vienas dažniausiai minimų kriminaliniuose raportuose dėl didelio skaičiaus nusikalstamų veiksmų, kurių kaltininkais dažnai tampa vaikai – paplitusios nelegalios veiklos ir mafijos priespaudos rezultatas. Kiekvieną dieną šiame ir kitose Neapolio provincijos dalyse daugėja vandalizmo, kriminalinių išpuolių, aplaidumo ir net paprasčiausių pilietinio elgesio normų nepaisymo, jau nekalbant apie labai aukštus 13–18 metų paauglių praleistų pamokų rodiklius.

Tiesą pasakius, beveik visos tokio jaunų žmonių elgesio priežastys yra sietinos su toli nuo aktyvaus, atsakingo piliečio stereotipo nutolę suaugusiųjų pavyzdžiai.

Tokiose ypač nepalankiose teritorijose dialogo, įsitraukimo, tolerancijos ir supratimo mokymasis ir praktika galėtų sukurti palankias sąlygas, padedančias sušvelninti paplitusią krizę, kurioje gyvena šios bendruomenės. Vadovaudamasis šia prielaida, projektas SPES GOAL sukūrė vaikams ir suaugusiesiems palankias sąlygas užmegzti dialogą ir įsitraukti į bendrą mokymosi procesą. Projektą organizuoti padeda vietos ir nacionalinės institucijos. Prie projekto veiklos prisideda profesinė *Caracciolo-Salvator Rosa* mokykla, Federiko II universiteto Sociologijos skyrius, CNR (Nacionalinių Tyrimų Taryba), Užimtumo paramos institutas ISFOL, *Suor Orsola Benincasa* Universitetas ir Tarpinstitucinis tyrimų centras CIRED.

„Joks projektas, siekiantis pagerinti vaikų ir jaunų žmonių socialinį būvį ar plėtoti suaugusiųjų švietimą, negali būti efektyvus, kol jis nėra dalis arba nesukuria aplink save didesnės programos, pagrindinį dėmesį sutelkiančios į šeimos vieneto ir vietinės bendruomenės, kaip jos narių visumos, atgaivinimą bei stiprinimą.“

Tik skatinant kiekvieną individą įsisauginti savo galiomybes, vertę, tikėjimą savimi ir kitais, galima išgrįsti kelią link aktyvaus pilietiškumo, tvirtai pagrįsto įstatymus gerbiančiomis elgesio normomis. Kartu būtina skatinti ir palaikyti suaugusiųjų švietimą, kuris šiose vietose labai retas ir ne patrauklus reiškinys, ypač tarp menką išsilavinimą turinčių suaugusiųjų, kurie ir yra pagrindinis objektas, siekiant didinti aktyvų pilietiškumą.

Šiems tikslams pasiekti būtina įsteigti vietinius suaugusiųjų švietimo komitetus, numatytus įstatyminio dekreto 112/98, kuris suteikia vietos institucijoms pagrindinę galią kontroliuoti suaugusiųjų švietimo procesus, bendradarbiaujant su vietos bendruomenėse veikiančiomis jėgomis. Tokia partnerystė labai svarbi, nes suteikia vietos organizacijoms pagalbinių galių, siekiant užmegzti glaudžius santykius su bendruomenės nariais, suprasti jų poreikius ir padėti kiekvienam atrasti priimtina aktyvią poziciją visuomenėje.

Parengta pagal <http://www.infonet-ae.eu> duomenų bazės straipsnius: *Adult education as a force for change* ir Teresa La Marca. *Young people working for adult education.*

Turtėja andragogų biblioteka

Švietimo ir mokslo ministerijos ir Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centro vykdomos informacinės viešinimo kampanijos tikslai ir šūkis „Mokyti niekada nevelu. Nestovėk vietoje – judėk ir tu!“ vienija ir keturis leidinius – „Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika“, „Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas“, „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė“ ir „Suaugusiųjų švietimo praktika“, pristatomus šiame straipsnyje.

Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas

Lietuvoje jau nuo 2004 m. sėkmingai įgyvendinama Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, nustatanti pagrindinius mokymosi visą gyvenimą plėtros uždavinius. Šios strategijos įgyvendinimo analizė, europinė ir nacionalinė mokymosi visą gyvenimą politikos apžvalga pateikiama suaugusiųjų švietimo ekspertų parengtame leidinyje „*Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas*“ (Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras, 2005, ISBN 978-9986-885-09-02). Europiniame kontekste analizuojama mokymosi visą gyvenimą politikos įgyvendinimo pažanga, švietimo pažangos gairės ir stebėseną, išsilavinusių žmonių reikšmė Europos Sąjungos ekonomikos augimui ir socialinei sanglaudai.

Knygoje kompleksiskai apžvelgiama pastarųjų metų suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymo situacija, ypačingą dėmesį skiriant švietimo valdymo, teisinio reguliavimo, finansavimo, švietimo stebėsenos, personalo kvalifikacijos, mokymosi prieinamumo klausimams. Tuos, kam įdomu suaugusiųjų švietimas, turėtų sudominti keliamos pagrindinės šių sričių problemos ir siūlomi jų sprendimo būdai. Siekiant didinti mokymosi prieinamumą ir mažinti socialinę atskirtį, siūloma rengti suaugusiesiems pritaiktą mokymosi medžiagą ir patraukliau organizuoti mokymosi procesą, tobulinti teisinę bazę sudarant antrojo šanso galimybes grįžtantiems mokyti suaugusiesiems. Mokymosi prieinamumui didinti taip pat labai svarbi suaugusiųjų mokytojų kvalifikacija.

Nors pastaraisiais metais Švietimo ir mokslo ministerija daug dėmesio skiria visuomenės informavimui apie suaugusiųjų švietimo galimybes, šios institucijos atlikti tyrimai atskleidžia, kad didelei daliai besimokančių suaugusiųjų ir švietimo vadybininkų dar trūksta informacijos apie šią sritį. Informacijos apie mokymo institucijas ir programas, ypač neformaliojo švietimo, trūkumas nurodomas kaip viena nesimokymo priežasčių. Ekspertai rekomenduoja daugiau dėmesio skirti įvairių leidinių suaugusiųjų švietimo srityje leidybai, lanksčių informavimo formų ir duomenų bazių apie tęstinio mokymosi galimybes kūrimui ir plėtojimui.

Leidinio rengėjai išsamiai analizuoja suaugusiųjų švietimo finansavimo sistemą. Nurodomos valstybės paramos šiai sričiai kryptys – tiesioginis švietimo įstaigų finansavimas, įstaigų ar asmenų teikiamų projektų ir programų finansavimas, švietimo rėmimo skatinimas ir lengvatų teikimas per mokesčių sistemą, socialiai remiamų asmenų švietimo finansavimas, stipendijos besimokantiejiems ir kt. Vienu reikšmingiausių finansinių mokymosi visą gyvenimą plėtros šaltinių pripažįstama Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama.

Leidinį rengę švietimo ekspertai pastebi, kad įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją, vis daugiau dėmesio skiriama neformaliojo neprofesinio suaugusiųjų švietimo plėtrai. Jau trejus metus Švietimo ir mokslo ministerija ir Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras organizuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo projektų konkursus, kurio metu paremia-

mi prioritetus atitinkantys švietimo institucijų pateikti projektai iš įvairių šalies regionų. Vis dėlto pripažįstama, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimą reikia didinti ir kurti palankias teises sąlygas socialinių partnerių dalyvavimui šioje veikloje. Autoriai skatina formaliojo švietimo įstaigas organizuoti įvairias neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas įgyvendinamą ugdymo ar studijų programų pagrindu, orientuojantis į aktualiausias besimokančių suaugusiųjų poreikius.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė

Siekdama užtikrinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrą, Švietimo ir mokslo ministerija inicijavo šios švietimo srities finansavimo alternatyvų studiją, kurią atliko Viešosios politikos ir vadybos institutas. Suaugusiųjų švietimo ekspertų ir visų šia problematika besidominčiųjų patogumui tyrimo ataskaita išleista atskiru leidiniu „*Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė*“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2007, ISBN 978-9955-476-50-4). Pirmoje studijos dalyje siekiama atskleisti valstybės vaidmens svarbą finansuojant neformalųjį suaugusiųjų švietimą, taip pat kitų institucijų įtaką ir svarbiausias neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo prielaidas. Remdamiesi užsienio šalių patirtimi, autoriai pristato pagrindinius neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo modelius ir prielaidas. Besidomintieji šia problematika modelių aprašymą gali rasti ir šiame žurnale.

Antroje studijos dalyje remiantis teisės aktais ir interviu su ekspertais išskirti trys pagrindiniai Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslai – „kelti mokymosi visą gyvenimą lygį“, „užtikrinti lygias galimybes mokytis socialinės atskirties grupių asmenims“, „tobulinti viešojo valdymo ir viešųjų paslaugų darbuotojų kvalifikaciją“. Autoriai analizuoja šių tikslų įgyvendinimo esamą būklę neformaliojo švietimo paklausos, pasiūlos lygio ir valstybės finansavimo aspektais. Ekspertai aptaria neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo alternatyvas ir jų prielaidas, kiekvieną alternatyvą įvertindami pagal efektyvumo, lygių galimybių užtikrinimo ir įgyvendinimo sudėtingumo kriterijus.

Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika

Europos Komisija 2006 m. paskelbė komunikatą „Suaugusiųjų mokymasis: mokyti niekada nevėlu“, šiuo metu rengiamas komunikato įgyvendinimo veiksmų planas. Komunikate išdėstyti pagrindiniai suaugusiųjų švietimo politikos uždaviniai, suformuluoti Europos suaugusiųjų švietimo asociacijos išleistoje studijoje „*Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika*“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2006, ISBN 978-9955-476-46-7).

Švietimo ir mokslo ministerija, bendradarbiaudama su Europos ir Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijomis, parengė lietuvišką šios studijos vertimą. Studijos tikslas – remiantis jau atliktais tyrimais nustatyti suaugusiųjų mokymosi Europoje tendencijas ir išskirti probleminius šios srities aspektus. Studijoje apibendrinus tarptautiniuose šaltiniuose pateikiamą įvairiapusę suaugusiųjų švietimo patirtį ir numatomas ateities perspektyvas, analizuojami suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje statistika, mokymosi prieinamumo, kokybės ir pripažinimo įteisinimo, pilietiškumo plėtros, personalo kvalifikacijos ir kiti probleminiai aspektai. Studijoje suformuluotos išvados padeda įvardyti naująsias Europos suaugusiųjų švietimo politikos plėtros gaires, kurias žinoti pravartu visiems, kas domisi suaugusiųjų švietimu, o ypač suaugusiųjų švietėjams ir politikos formuotojams.

Autoriai aptaria penkis pagrindinius suaugusiųjų švietimo politikos uždavinius. Pirmasis – holistinis požiūris į suaugusiųjų mokymąsi bei paslaugų ir rezultatų vertinimo šioje srityje politinės perspektyvos. Studijos autoriai teigia, kad sustiprinti suaugusiųjų mokymąsi padėtų vieninga suaugusiųjų mokymosi Europoje programa, atspindinti šalių tradicijas. Ypatinga reikšmė taip pat teikiama mokymosi galimybių prieinamumui visose gyvenimo srityse. Iš to išplaukia antrasis uždavinys – stabilios ir darnios vietinės infrastruktūros kūrimo viešas finansavimas, ypač socialinės atskirties grupėms. Daugiau dėmesio raginama skirti senėjančios visuomenės problemoms ir suaugusiųjų mokymuisi, o ne tik į darbinę veiklą nukreiptam mokymui. Suaugusiųjų mokymosi formos turi būti lanksčios ir prieinamos visiems.

Trečiasis politikos uždavinys akcentuoja aukštos mokymo paslaugų teikimo kokybės ir darbuotojų profesionalumo svarbą. Autoriai nurodo, kad aukštą suaugusiųjų moky-

mosi lygį užtikrinti padeda viešosios valdžios, įmonių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas. Ketvirtasis uždavinys – neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimas kartu su kreditų nustatymu formaliajam suaugusiųjų švietimui. Tai skatintų mokymosi motyvaciją, prieinamumą bei gerintų mokymosi rezultatus. Penktasis uždavinys apibūdina lyginamųjų standartų ir paramos moksliniams tyrimams reikšmę. Ekspertai pabrėžia, kad turėtų būti sukurtos stebėsenos ir įvertinimų sistemos, padėsiančios planuoti suaugusiųjų mokymosi plėtrą, skaidriai priimti sprendimus ir įvertinti kokybę.

Suaugusiųjų švietimo praktika

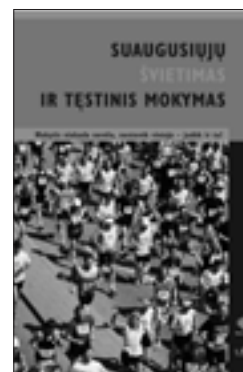
Suaugusiųjų mokytojų metodinės patirties, praktinės veiklos pavyzdžių visi suaugusiųjų švietimu besidomintieji gali rasti leidinyje „*Suaugusiųjų švietimo praktika*“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija, 2006, ISBN 978-9955-548-37-9). Rengiant leidinį Švietimo ir mokslo ministerijai talkino Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija ir Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo studijų centras. Leidinyje pateikiami suaugusiųjų švietimo politikos kūrėjų, suaugusiųjų mokytojų praktikų ir andragogikos specialistų straipsniai.

Pirmoji „Suaugusiųjų švietimo praktikos“ dalis turėtų padėti skaitytojui trumpai susipažinti su politiniu ir andragogikos teorijos kontekstu, aktualiu suaugusiųjų ugdymui. Šioje dalyje apžvelgiami mokymąsi visą gyvenimą reglamentuojantys strateginiai dokumentai ir praktiniai jų įgyvendinimo aspektai, glaudžiai siejami su nacionaliniais ir europiniais finansavimo šaltiniais; įvardijami Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje nustatyti pagrindiniai mokymosi visą gyvenimą plėtros uždaviniai. Andragogikos specialistai analizuoja suaugusiųjų švietimo centrų veiklą mokymosi visą gyvenimą kontekste, aptaria diferencijuoto suaugusiųjų mokymosi galimybes.

Suaugusiųjų mokytojai šioje knygoje dalijasi mokymo dalykų dėstymo patirtimi, naudojant suaugusiesiems, kurie mokosi, pritaikytus metodus ir lanksčias mokymosi formas. Aptariami modulinio, neakivaizdinio, nuotolinio mokymosi organizavimo suaugusiųjų mokyklose privalumai ir problemos. Įvardytas problemas, pavyzdžiui, mokinių žinių lygio nustatymo, apmokėjimo už mokymąsi tvarkos, nuotolinių konsultacijų organizavimo, ir kitas turėtų padėti spręsti naujai patvirtinti modulinio,

1.

2.

3.

4.

1. Leidinio „Suaugusiųjų švietimo praktika“ viršelis
2. Leidinio „Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas“ viršelis
3. „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė“, viršelis
4. „Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika“, viršelis

neakivaizdinio, savarankiško mokymosi tvarkų aprašai. Dalykų mokytojai galės susipažinti su dorinio ir pilietinio ugdymo, gamtos mokslų, netradicinių matematikos pamokų, informacinių technologijų taikymo mokant lietuvių kalbos patirtimi.

Nemažai dėmesio „Suaugusiųjų švietimo praktikoje“ skiriama ir popamokinei veiklai organizuoti. Suaugusiųjų švietėjai galės pasisemti patirties, kaip bendrauti su besimokančių suaugusiųjų šeimomis, mokyti pagyvenusius žmones, specialiųjų poreikių turinčius asmenis, vykdyti kultūrinį ir meninį ugdymą, tirti suaugusiųjų mokymosi poreikius regionuose.

Straipsnyje pristatomuose leidiniuose apžvelgiamas platus suaugusiųjų švietimo problematikos spektras. Knygos turėtų būti naudingos visiems, siekiantiems geriau susipažinti su suaugusiųjų švietimo europiniu ir nacionaliniu kontekstais, šios srities politiniu ir teisiniu reguliavimu, suaugusiųjų švietimo sistemos kaita, suaugusiųjų mokymosi poreikių ir švietimo paslaugų teikimo pokyčiais, suaugusiųjų mokytojų ir andragogikos tyrinėtojų sukaupta patirtimi.

Parengė Rūta Čižauskaitė-Stanaitienė

Suaugusiųjų švietimas Lietuvoje

1991–1993 metais. 2 dalis

Šio numerio istorijos skiltyje norime supažindinti skaitytojus su 1991–1993 metais veikusiomis suaugusiųjų mokymosi įstaigomis, jų veikla, iškylančiais sunkumais ir tikslais, tuo metu vyravusiais suaugusiųjų mokymosi poreikiais ir jų pagrindu formuojamais suaugusiųjų švietimo turiniu, uždaviniais ir plėtros kryptimis, kurias geriausiai atspindi minimu laikotarpiu leidžiami informaciniai švietimo leidiniai ir oficialūs dokumentai.

Suaugusiųjų mokymo įstaigų veikla

Valstybės tarnautojų tobulinimosi centro veiklos strategija

„Valstybės tarnautojų tobulinimosi centras įsteigtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu 1993 m. birželio mėnesį. Centro veiklą iki šiol objektyviai sunkino tai, kad valstybės valdymo tarnybos ugdymo perspektyva nėra iki galo aiški. Tokią užduotį galėtų išspręsti tarpžinybinė komisija ar darbo grupė.

Valstybės valdymo tarnybos teisinis pagrindas Lietuvoje dar tik formuojasi. <...> Bendradarbiaudami su savivaldybių sąjungomis (asociacija), siekiame sukurti efektyvią Savivaldybių tarnautojų mokymo ir kvalifikacijos sistemą.

Planuodamas savo veiklos perspektyvą, centras orientavosi į panašių institucijų veiklą kituose kraštuose, domėjosi potencialių klientų poreikiais. Aišku, centras savo veikla siekia atliepti valstybės tarnautojų poreikius, analizuodamas savo veiklos rezultatus, klientų apklausas, siekdamas, kad toliau būtų rengiami valstybės personalo dokumentai bei tobulinama juridinė bazė. Valstybės tarnautojų tobulinimosi centras kartu su Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerija pradeda rengti Lietuvos personalo ugdymo sistemą, ruošia reikiamus dokumentus, kurie reglamentuotų kvalifikacinių egzaminų, atestacijų, konkursų eigą. <...>

Drauge su savivaldybių sąjungomis, vykdydamas Savi- valdos įstatymą, Valstybės tarnautojų tobulinimosi cen- tras kelia sau strateginį uždavinį – ne tik sukurti savival- dybių tarnautojų tobulinimosi sistemą, bet ir padaryti ją veiklią, patrauklią kiekvienam savivaldybės darbuotojui. <...>

Siūlomos mokymo programos, kursų ir seminarų temos kitiems metams yra parengtos remiantis potencialių klausytojų apklausomis (apklausti 559 valstybės tarnau- tojai). Respondentai domėjosi dalykiniu bendravimu, darbo vietos informacinio aprūpinimo metodikomis (tai nurodė apie 70 procentų apklaustų respondentų). Su- tarčių, susitarimų problemoms nagrinėti, raštvedybos pagrindams – šioms ar kitoms respondentų ir tarptau- tinių konsultantų, centro dėstytojų siūlomoms temoms nagrinėti ir bus skirti ateinantys veiklos metai. Visas mū- sų būsimiems klausytojams siūlomas temas sąlygiškai galėtume suskirstyti į tris pagrindinius skyrius. Valstybi- nių įstaigų tarnautojams centro ekspertai bei dėstytojai siūlo temas, kurios padės geriau apčiuopti laikmečio problemas, sudaryti veiklos programą, matyti jos pers- pektyvą, nustatyti prioritetus. Strateginio mąstymo ir sprendimų priėmimo technika turėtų dominti aukštes- niojo lygio valdininkus. „Konstitucinės teisės pagrindai“, „Administracinės teisės problemos“, „Valdymo darbų do-

kumentavimas“ ar „Politologijos pagrindai“ – tai teminio plano pagrindinės dalies programos. <...>

Mūsų dėstytojai – kompetentingi savo srities ekspertai, šalies aukštųjų mokyklų bei kvalifikacinių centrų moksliniai darbuotojai. Dauguma baigė specializuotus vadybos kursus, kuriuos organizavo mūsų partneriai iš užsienio. Nedidelės mokymosi grupės, diskusijos ir aktyvi kūrybinė veikla įtraukia visus, individualizuoja tobulinimosi procesą.“

(Savišvieta. Informacinis leidinys. 1995 m. sausis–birželis)

Masinės bibliotekos – suaugusiųjų švietimui

*Kultūros ir švietimo ministerijos bibliotekų
skyriaus vadovas V. Gudaitis*

„Spaudinių parūpinimas suaugusiųjų švietimui – viena pagrindinių ir svarbiausių masinių bibliotekų funkcijų. Lietuvos bibliotekininkystės koncepcijos bei bibliotekų įstatymo projektuose ir kitoje bibliotekų veiklą reglamentuojančioje bei metodinėje medžiagoje sutinkamai su pagrindinėmis suaugusiųjų švietimosi kryptimis akcentuojama:

- bibliotekų pagalba besimokantiems nuosekliojo formaliojo mokymo sistemoje (ypač vakarinio, nuotolinio ar neakivaizdinio mokymosi) aprūpinant juos reikalingais leidiniais;
- bibliotekų pagalba spaudiniais ir informacija keliantiems kvalifikaciją bei sutinkamai su darbo rinkos poreikiais siekiantiesiems tobulintis bei įgyti žinių aktualiais veiklos klausimais ir t. t.“

*Pedagogikos instituto vyresnioji mokslinė bendradarbė
E. Trečiokienė*

„Pedagogikos institutas, kaip nurodoma jo įstatuose, yra valstybinė mokslo įstaiga, atsakinga už mokslinį Lietuvos švietimo pagrindų kūrimą ir nuolatinį jų tobulinimą atsižvelgiant į tolydžio kintančią Lietuvos socialinę kultūrinę situaciją.

Pagrindinė instituto veikla yra pedagogikos ir švietimo sistemos moksliniai fundamentiniai ir taikomieji tyrimai, pedagogų mokslininkų ugdymas bei pagalba rengiant švietimo srities specialistus.

<...>

Suaugusiųjų švietimo problemas analizuoja Švietimo reformos skyriaus Tęstinio ugdymo grupė.

Suaugusiųjų švietimo sritimi Pedagogikos institute pradėta domėtis nuo 1992 m. pradžios. Analizuojama suaugusiųjų švietimo tradicija tarpukario Lietuvoje, dabartinės Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos kūrimo ir plėtros kryptys bei problemos.“

*Vytauto Didžiojo universiteto Pedagogikos centro vadovė
M. Teresevičienė*

„Pedagogikos centras įkurtas 1991 09 03 rektorius A. Avižienio skatinimu. Jame rengiamos vasaros mokyklos suaugusiems žmonėms lavintis per atostogas. Pedagogikos centro direktorius – Templio universiteto (JAV) profesorius Vytautas Černius.

Centras daugiausia organizuoja pedagogų lavinimosi seminarus. Kiekvieną vasarą organizuojamos trijų savaitių mokytojų lavinimosi sesijos, kuriose dalyvauja mokytojai, mokyklų administratoriai, švietimo skyrių darbuotojai. Be to, 1992 m. buvo surengti šie seminarai: „Švietimo reforma ir profesinis mokymas“, grupinės psichologijos darbo seminaras „Individas, grupė, organizacija“ pagal Tavistock metodą, „Asmenybės ugdymosi pedagoginis valdymas“. Iš viso 1991–1992 m. vasaromis surengtuose seminaruose dalyvavo 140 dalyvių ir 25 dėstytojai.“

Energetikų mokymo centro direktorė L. Valotkienė

„Energetikų mokymo centras – tai vena iš daugelio suaugusiųjų profesinio mokymo įstaigų mūsų respublikoje. Centre rengiami darbininkai, tobulinama jų kvalifikacija, vyksta perkvalifikavimas ir tiksliniai kursai.

<...>

Šiuo metu centre vienu metu gali mokytis 10–12 grupių įvairiausių energetikos specialybių darbininkų. Sėkmingai rengiami suvirintojai elektra ir dujomis, elektros įrengimų remonto ir priežiūros elektromonteriai, kabelių tinklų elektromonteriai, katilinių operatoriai ir kitokių gana su-

dėtingų profesijų darbininkai. Artimiausiu metu Energetikų mokymo centre bus pradėti rengti darbininkai, aptarnaujantys dujų ūkį, ir profesijų skalė smarkiai išsiplės.

<...>

Energetikų mokymo centras turi savo filialus visuose didžiuosiuose respublikos miestuose. Tai labai patogu besimokantiesiems, nes komandiruočių išlaidos pastaruoju metu yra smarkiai išaugusios. Daug dėmesio Energetikų mokymo centre skiriama darbuotojų pedagoginės kvalifikacijos tobulinimui, metodiniam darbui, pagal galimybes stengiamasi atnaujinti įrangą, įsigyti naujų mokymo priemonių.“

Panevėžio juvenologų klubo vadovas K. Ilginis

„Panevėžio juvenologų klubas įsikūrė prieš 4 metus. Jo pagrindas buvo keletą metų egzistavęs sveikatą stiprinantis bėgimo klubas „Nevėžis“. Dabar klube – per 200 žmonių, jam vadovauja penkių asmenų taryba. Klubas įregistruotas 1992 metų viduryje.

Klubo tikslas – tapti metodiniu pagalbininku žmonėms, ieškantiems kelio į gyvenimą be ligų ir vaistų. Nuostatuose skelbiama: mūsų ligos – neteisingo gyvenimo padarinys, todėl esame pasirengę padėti tiems, kurie sutinka keisti gyvenimo būdą. Klubo veikla skirta darniai asmenybei ugdyti, prioritetą teikiant dvasiniam žmogaus pradiui.“

Suaugusiųjų žemės ūkio švietimas. Lietuvos žemės ūkio ministerijos Mokslo ir mokymo skyriaus vyresnioji specialistė R. Karalienė

„Privatizuojant žemės ūkį, pertvarkoma ir žemės ūkio švietimo sistema. Viena iš sudėtinių žemės ūkio švietimo sistemos dalių yra suaugusiųjų mokymas ir švietimas.

<...>

Dabartiniu metu iškilo ši problema, nes į žemės ūkį ateina nemaža suaugusių žmonių, neturinčių žemės ūkio gamybos patirties ir žinių. Kadangi šis reikalas labai aktualus, yra priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl ūkininkavimo žinių minimumo patikrinimo, ūkininkų kvalifikacijos kėlimo bei fizinių ir juridinių asmenų, besiverčiančių žemės ūkiu, konsultavimo sistemos sukūrimo“ (1992 12 01, Nr. 935). Visose žemės

ūkio mokymo įstaigose organizuojami kursai ūkininkavimo žinių minimumui įsigyti. Prie žemės ūkio mokymo ir mokslo įstaigų taip pat organizuojami įvairūs specializuoti kursai, pavyzdžiui, sodininkystės, linininkystės, gyvulininkystės, biologinės augalininkystės, vadybos ir rinkodaros bei kiti.

<...>

Respublikoje kuriama ūkininkų ir žemės ūkio įmonių darbuotojų konsultavimo sistema. Didelę paramą kuriant Konsultacinį centrą ir jo padalinius teikia Danija ir Anglija. Žemės ūkio konsultantai teiks ūkininkams ir žemės ūkio darbuotojams konkrečias konsultacijas technologiniais, ekonominiais, juridiniais klausimais, rengs įvairius kursus, rūpinsis informacijos teikimu, padės rengti įvairias ūkininkavimo programas, verslo planus ir kita.

Nemažą vaidmenį vaidina įvairios draugijos, pavyzdžiui, sodininkų, daržininkų, naminių ir dekoratyvinių paukščių augintojų.“

Suaugusiųjų profesinio mokymo ir konsultavimo centro direktoriaus pavaduotojas T. Jovaiša

„Suaugusiųjų profesinio mokymo ir konsultavimo centras prie Socialinės apsaugos ministerijos buvo įkurtas 1992 07 17 Vyriausybės potvarkiu Nr. 556. Šiuo metu centras vienija 5 mokymo ir konsultavimo tarnybas didžiausiuose respublikos miestuose ir turi 11 pavaldžių mokymo centrų, kurie vienija 48 įvairias mokymo įstaigas. Centre yra mokoma 86 statybos, aptarnavimo, transporto ir kitų sričių profesijų. Šiuo metu jame dirba 134 mokytojai, 28 konsultantai, 35 administracijos, metodinės ir organizacinės pagalbos specialistai.

Pagrindinės centro funkcijos:

- analizuoti suaugusiųjų profesinio mokymo sistemos rezultatus ir plėtoti, rengti bei realizuoti vietines ir respublikines suaugusiųjų mokymo ir konsultavimo programas;
- rinkti ir analizuoti informaciją apie kitų šalių profesinio mokymo ir konsultavimo patirtį, koordinuoti užsienio pagalbą suaugusiųjų profesinio mokymo sistemos plėtrai ir pritaikymui Lietuvos sąlygoms, rengti kvalifikacijos kėlimo kursus suaugusiųjų profesinio mokymo sistemos darbuotojams;

<...>

- įdiegti pažangius suaugusiųjų mokymo metodus, finansiškai efektyvias darbo schemas bedarbių ir dirbančių specialistų mokymui ir permokymui ir t. t.“

(Kas yra kas. Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistema. 1993 m. sausis–balandis. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija)

Suaugusiųjų mokymosi poreikiai, suaugusiųjų švietimo turinys, uždaviniai ir plėtros kryptys

1993 metų Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcijoje iškeliami specifiniai, atspindintys tuo metu iš naujo besikuriančius visuomenės poreikius suaugusiųjų švietimo sistemos tikslai.

„Visas mažąsias Europos šalis vienija ir bendras rūpestis – neprarasti savo identiteto, neišnykti atviroje Europoje. Suaugusiųjų švietimas – didžiausia švietimo sistemos dalis – turi sudaryti palankias sąlygas ugdyti savo kultūrai įsipareigojusią asmenybę.

<...>

Mūsų valstybės paveldas, geopolitinė padėtis Europoje kelia naujus reikalavimus kuriamai Suaugusiųjų švietimo sistemai. Pirmą, sistema turi suteikti galimybę visiems realiai įvertinti, ar pakanka žinių, mokėjimų ir įgūdžių šiuolaikinėms sąlygoms, ir kompensuoti jų trūkumus. Antra, ji turi greitai patenkinti bedarbių arba žmonių, kuriems gresia nedarbas, perkvalifikavimo poreikius. Trečia, suaugusiųjų švietimo sistema turi padėti ugdyti demokratinę visuomenę.

Pasaulio raida diktuoja naujus reikalavimus Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemai. Poindustrinėje epochoje įdiegus modernias technologijas, daugybė profesinių grupių išnyksta ir atsiranda naujos. Profesinis rengimas ir tobulinimas tampa bendresnis ir platesnis, leidžiantis kelis kartus keisti profesiją. Suaugusiųjų švietimo sistemai iškyla svarbus reikalavimas sudaryti sąlygas asmeniui išsiugdyti ryžtą lemti savo gyvenimą, nelaukiant valstybinių sprendimų.

Suaugusiųjų švietimas remiasi bendraisiais Lietuvos švietimo principais – humaniškumu, demokratiškumu, racionalumu ir atsinaujinimu.“

(Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija. 1993 01 29, Nr. 25–01. Savišvieta. Informacinis leidinys. 1993 m. gegužė–birželis)

Edita Trečiokienė kalba apie konkrečius suaugusiųjų mokymosi motyvus, suaugusiųjų švietimo turinį, tikslus ir raidos kryptis.

„Besikuriančius rinkos santykius Lietuvoje atspindi suaugusiųjų švietimo poreikiai: 1) užsienio kalbos, 2) ūkio rinka ir valdymas, 3) naujos technologijos, komunikacijos technika, 4) sveikatingumas, 5) etinė kultūra ir atvirumas įvairioms kultūroms.

Suaugusiųjų poreikiai suformuluojami ugdymo turinyje, kuris pateikiamas mokymo programose. Mokymo programos gali skatinti arba slopinti suaugusiųjų mokymosi motyvaciją. Žmogus, gavęs šią programą, susimąsto: ar mane tai domina, ar man tai naudinga, ar visa tai išmokęs galėsiu pasiekti savo tikslą?

<...>

Lietuvos švietimo organizatoriams šiandien iškyla tokie uždaviniai:

1. parengti suaugusiųjų ugdymo programas, kurios atitiktų žmonių poreikius;
2. numatyti suaugusiųjų švietimo poreikių perspektyvas (pvz., 5 metams ir jau dabar pradėti tam rengtis);
3. susirasti gerus kursų vadovus;
4. į suaugusiųjų švietimo procesą įtraukti ir pagyvenusius asmenis.

Minėtos efektyvios priemonės turėtų padėti sudominti suaugusį asmenį programos turiniu ir mokymosi metodais. Tačiau svarbiausia reiktų stengtis, kad kursų dalyvis patirtų teigiamų emocijų, nebūtų įžeistas, pasiektų savo tikslą, t. y. stiprinti mokymosi motyvus.“

(Suaugusiųjų mokymosi motyvai. Edita Trečiokienė. Savišvieta. Informacinis leidinys. 1993 m. gruodis, 1994 m. sausis)

„Lietuvos suaugusiųjų švietimo turinį, jo pobūdį lemia bendrieji ugdymo ir specialieji dalykų tikslai. Turinį le-

mia: a) besimokančiojo poreikiai; b) mokymosi pobūdis; c) reikalavimai žinioms; c) visuomenės poreikiai.

Išskirti trys turinio lygiai: globalinis, individualusis ir praktinis. Globalinis turinys – esminių vertybių ir galimybių įgyvendinimas. Esminės vertybės, apimančios visą suaugusiųjų švietimo programą, yra humaniškumas, demokratiškumas, tolerantiškumas, ekonominė ir socialinė pažanga. Esminės galimybės, kurios turėtų padėti visam suaugusiųjų švietimui, – tai mokymas mokytis.

Mokymosi programų individualusis turinys pateikia keratinę informaciją apie esamą istorinę ir kultūrinę tikrovę, kurioje žmogus gyvena, kad savo kūrybine veikla jis galėtų tobulinti aplinką.

Praktinis suaugusiųjų švietimo turinys paremtas suaugusiojo gebėjimu dalyvauti ekonominėse, socialinėse ir politinėse institucijose, kurios sprendžia įvairiausias problemas: persikvalifikavimo, tobulinimosi, asmens teisių, pagyvenusių žmonių poreikių, sveikos gyvensenos, laisvalaikio praleidimo ir daugelį kitų.“

(Suaugusiųjų švietimo kryptys ir problemos. E. Trečiokienė. Lietuvos švietimo reformos gairės. Lietuvos kultūros ir švietimo ministerija. Pedagogikos institutas. Vilnius, 1993)

„Išsivysčiusiose šalyse suaugusiųjų švietimas ieško ryšių tarp specialistų ir nespecialistų, tarp įvairių grupių, klasių ir kartų. Atkreipiamas dėmesys į poreikį gerbti senų žmonių norus. Į suaugusiųjų švietimo procesą taip pat įtraukiami migrantai, bedarbiai, pabėgėliai. Vakaruose suaugusiųjų švietimo modelis apibrėžiamas kaip teisių gynimo švietimas, viena vertus, ir dvasinės bei materialinės raidos švietimas, kitą vertus.

Tokio pobūdžio suaugusiųjų turinio problemas pradeda spręsti ir mes. Numatomos kurti mokyklos (centrai) bedarbiams, imigrantams, užsieniečiams, kur ugdymo turinys bus siejamas su valstybine kalba, etnokultūrinėmis, technologinėmis, ekologinėmis disciplinomis, orientuojančiomis į visuotines, bendražmogiškąsias ir kultūrinės vertybes.

Dabar pradeda kurtis suaugusiųjų ugdymo institucijos, kurios sudaro sąlygas asmenims, jau turintiems bendrąjį, profesinį, aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą, papildyti žinias, tobulintis, pakeisti turimą kvalifikaciją

arba įgyti naują profesiją. Lankstus perėjimas iš vienos struktūros į kitą.

Švietimo reformoje numatoma, kad suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokykloje galima mokytis įvairiomis formomis: mokytis tik pavienius dalykus, visus dalykus arba laikyti egzaminus eksternu. Norintieji galės pasirengti mokytis gimnazijoje.

Problemiškas klausimas – pedagogai suaugusiųjų ugdymosi institucijoms. Šiandien tie patys mokytojai ugdo vaikus ir suaugusiuosius, neatsižvelgdami į mokymo metodą ir psichologinius skirtumus. Lietuvos švietimo koncepcijoje numatyta, kad gali būti specializuotai rengiami pedagogai suaugusiųjų švietimo sistemai.

<...>

Suaugusiųjų švietimas šiuo metu plėtojamas dviem pagrindinėmis kryptimis. Pirmoji kryptis (iš „viršaus“) – užsienio šalių, tradiciškai analizės pagrindu pradedami kurti įstatymai, norminiai aktai, rekomendacijos, kurių pagrindu suaugusiųjų švietimas galėtų sėkmingai plėtotis. Mąstoma apie švietimą, kuris reikalingas valstybės remtinoms socialinėms žmonių grupėms (invalidams, imigrantams, privalomosios karo tarnybos ir nuteistiesiems piliečiams). Pradedamos kurti darbo rinkos poreikius atitinkančios švietimo institucijos, kurios rūpinasi bedarbių ir dirbančiųjų mokymu, perkvalifikavimo tobulinimu.

Kita kryptis (iš „apačios“) – piliečių iniciatyva, kuri jautriai reaguoja į kasdienes poreikius. Pradedama burtis piliečių judėjimas (pvz., kultūrinė, teisinė pagalba kaimui), kuriasi pasaulietinės ir religinės privačios suaugusiųjų mokyklos (pvz., Kėdainiuose sekmadieninė katalikų mokykla suaugusiesiems), organizuojami trumpalaikiai kursai (pvz., užsienio kalbų mokymosi ir pan.).

Lietuvos suaugusiųjų švietimas turėtų būti svarbi švietimo sistemos dalis su daugybe įėjimo ir išėjimo iš vienos struktūros į kitą taškų. Toks švietimas galėtų aprėpti daugelį skirtingų mokymo ir auklėjimo sričių ir paversti visuomenę tarsi mokykla be sienų.

<...>

Suaugusiųjų švietimo sistema kuriama remiantis tarpukario Lietuvos tradicija ir užsienio šalių patirtimi. Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistema, modeliuojama pagal demokratiškumo, universalumo ir modernumo princi-

pus, atspindės organizacinių formų ir institucijų įvairovę: nuo tarptautinių iki vietinių, nuo valstybės kontroliuojamų iki savanoriškų, nuo akademinų iki orientuotų į konkrečią veiklą. Šis švietimas apims persikvalifikavimą, profesinio meistriškumo tobulinimąsi ir savišvietą. Apie kiekvieną šią sritį kuriasi atitinkamos organizacinės struktūros (3 lentelė).

<...>

Respublikos suaugusiųjų švietimo teorinio ir technologinio modelio kūrimas bei įgyvendinimas šiandien yra gana sudėtinga problema, nes nesusiformavusios kai kurios socialinės kultūrinės infrastruktūros, tik pradeda kurtis laisvosios rinkos santykiai. Sunku prognozuoti, kurių sričių specialistų reikės ateityje.”

(Suaugusiųjų švietimo kryptys ir problemos. E. Trečiokienė. Lietuvos švietimo reformos gairės. Lietuvos kultūros ir švietimo ministerija. Pedagogikos institutas. Vilnius, 1993)

3 lentelė. Lietuvos švietimo reformos programa. Suaugusiųjų švietimas
(Lietuvos švietimo koncepcija. Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerija, 1992 m.)

Eil. Nr.	Problema	Darbo turinys	Įvykdymo terminai	Vykdytojai
1.	Suaugusiųjų švietimo sistemos pagrindų kūrimas.	<ol style="list-style-type: none"> Suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcijos parengimas. Formaliojo bendrojo ir profesinio mokymosi modulinių programų, metodikų kūrimo organizavimas, funkcinio neraštingumo programos vykdymas, mokymosi įstaigų steigimo bei veiklos skatinimas, įkuriant atitinkamą padalinį. Tautinių mažumų, imigrantų, karių, invalidų, kalinių švietimo sistemos pagrindų kūrimas. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos kūrimas. 	<p>1993 m.</p> <p>1993–1997 m.</p> <p>1993–1997 m.</p> <p>1993–1997 m.</p>	KŠM, Socialinės apsaugos ministerija
2.	Suaugusiųjų švietimo įstaigų kūrimas.	<ol style="list-style-type: none"> Bendrojo lavinimo mokyklų – modulinio mokymo centrų kūrimas (kartu su Danija). <ol style="list-style-type: none"> Pirmosios mokyklos. Tinklo plėtimas. Šiaurės šalių pavyzdžio Liaudies aukštųjų mokyklų kūrimas (kartu su Šiaurės šalimis) Nuotolinio mokymo mokyklų kūrimas. Dirbančių profesinio rengimo sistemos mokymo įstaigų kūrimas. Miestų neformaliojo mokymo įstaigų ir atvirojo universiteto kūrimas 	<p>1993 m.</p> <p>1994–1997 m.</p> <p>1993–1997 m.</p> <p>1993–1997 m.</p> <p>1993–1997 m.</p> <p>1993–1997 m.</p>	KŠM, Socialinės apsaugos ministerija. Kultūros ir švietimo skyriai
3.	Suaugusiųjų švietimo efektyvumo tyrimas.	<ol style="list-style-type: none"> Periodinių suaugusiųjų švietimo sistemos dalyvių apklausų organizavimas. Funkcinio neraštingumo likvidavimo programos efektyvumo analizė. 	<p>1993–1997 m.</p> <p>1993–1997 m.</p>	KŠM